

Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin

– årsrapport år 2019

- Konkurrenskraften har försämrats i livsmedelskedjan mellan åren 2011-2017 eftersom lönsamheten har minskat, framför allt i primärproduktion och livsmedelsindustri.
- För att nå livsmedelsstrategins övergripande mål behöver lönsamheten stärkas i primärproduktion och livsmedelsindustri. Ökad produktivitet och högre förädlingsgrad är nödvändigt för ökad lönsamhet.
- Lönsamheten kan stärkas genom ytterligare satsningar på kunskap och innovation. I regeringens handlingsplan för åren 2017–2019 finns vissa satsningar som stimulerar detta.

Utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin

– årsrapport år 2019

Jordbruksverket har i uppdrag att i samråd med berörda myndigheter göra en årlig uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin. Denna rapport är en redovisning av regeringsuppdraget för år 2019.

I rapporten fastställs en grundstruktur och en metod som är väl förankrad i ekonomisk teori för det fortsatta arbetet med att utvärdera och följa upp livsmedelsstrategin. Rapporten visar hur livsmedelskedjan har utvecklats, för de företag som har primär verksamhet inom livsmedelskedjan, utifrån det övergripande målet och målen för de tre strategiska områdena som finns i propositionen.

Enheten för handel och marknad
2019-03-28

Författare
Camilla Burman
Sara Johansson
Andreas Davelid

Omslagsfoto
Camilla Burman

Sammanfattning

Företagen i livsmedelskedjan behöver ha en god konkurrenskraft för att Sverige ska kunna nå det övergripande målet om en ökad produktion i hela livsmedelskedjan samtidigt som relevanta miljömål nås. Konkurrenskraft handlar om *företagens förmåga att bedriva verksamhet som är lönsam på lång sikt*, och är dels ett resultat av företagets förmåga att producera till låga kostnader och dels ett resultat av företagets förmåga att möta konsumenternas preferenser. Konsumenterna kan finnas såväl i Sverige som på exportmarknaderna.

I rapporten studeras konkurrenskraftens utveckling under perioden 2011–2016 utifrån företagets lönsamhet. Lönsamheten påverkas av företagets produktivitet och förädlingsgraden i de produkter som produceras. Rapporten bekräftar att det finns statistiskt säkerställda samband mellan ökad lönsamhet, ökad produktivitet och ökad förädlingsgrad i livsmedelskedjans alla led.

Förädlingsvärdet i livsmedelskedjan har ökat med 25 procent...

Ökningen var störst inom restaurang och livsmedelshandeln, medan livsmedelsindustrin och primärproduktionen har haft svagare tillväxt. Flera konsumtionstrender har bidragit till att efterfrågan på vissa svenska livsmedel har ökat, till exempel ökad efterfrågan på lokalproducerad mat och svenskt kött.

... men lönsamheten försämrades något under perioden 2011–2016

Trots att förädlingsvärdet har ökat har konkurrenskraften i livsmedelskedjan försämrats, framförallt inom primärproduktionen och livsmedelsindustrin. Detta beror sannolikt på en jämförelsevis svag ökning av produktiviteten, som i sin tur är en följd av att satsningar på kunskap och innovation är förhållandevis låg i livsmedelskedjan. Fortsätter lönsamheten försämrats kan man på lång sikt förvänta sig att produktionen minskar.

Konkurrenskraften stärks av en hållbar produktion

Svensk livsmedelsproduktion är vid en internationell jämförelse miljö- och klimatvänlig. De totala konsumtionsbaserade utsläppen av växthusgaser från livsmedelskonsumtion uppgick i Sverige till 20 miljoner ton koldioxidkvivalenter år 2016. 75 procent av de växthusgasutsläpp som orsakas av svensk livsmedelskonsumtion sker utomlands. Sverige är ett föregångsland när det gäller smitt- och djurskydd. Dessa aspekter av svensk livsmedelsproduktion bidrar sannolikt till att öka efterfrågan på svenska livsmedel och skapar mervärden som det finns en viss betalningsvilja för.

För att nå livsmedelsstrategins övergripande mål måste lönsamheten i primärproduktionen och livsmedelsindustrin stärkas

Rapporten visar att lönsamheten kan förbättras genom ökad produktivitet och förädlingsgrad, vilket i sin tur kräver satsningar på kunskap och innovation samt en god förmåga att tillgodogöra sig ny kunskap och nya teknologier. I regeringens handlingsplan för åren 2017–2019 finns kompetenshöjande åtgärder för att stimulera produktivitetstillväxt och förädlingsgrad i livsmedelsproduktionen. Det finns också åtgärder som främjar export av svenska livsmedel. För att livsmedelsstrategins mål ska nås behöver åtgärderna bidra till ökad konkurrenskraft i de led och branscher där behoven är som störst.

Innehåll

1	Inledning.....	9
1.1	Syfte och frågeställningar	9
1.2	Avgränsningar	10
1.3	Disposition	11
1.4	Samråd	12
2	Teoretiskt ramverk för att stärka konkurrenskraften.....	13
2.1	Vad är konkurrenskraft?	13
2.2	Vad påverkar förmågan att konkurrera?	14
2.2.1	Konkurrenskraft genom pris eller produkttegenskaper	15
2.2.2	Konkurrensmedel i livsmedelskedjans olika delar.....	16
2.2.3	Interna och externa faktorer som påverkar konkurrenskraften.....	17
2.3	Konkurrenskraft och långsiktigt hållbar utveckling	20
3	Metod.....	24
3.1	Hur kan konkurrenskraft mätas?.....	24
3.2	Indikatorer.....	26
3.2.1	Grundläggande indikatorer	27
3.2.2	Specifika förklarande indikatorer.....	29
3.2.3	Relevanta miljömål.....	29
3.2.4	Statistikbilagor	30
3.2.5	Metod för kvantitativa analyser.....	31
3.3	Statistik.....	32
3.3.1	Statistikens begränsningar.....	33
4	Utvecklingen i den totala livsmedelskedjan	35
4.1	Konkurrenskraft	36
4.2	Produktion	39
4.3	Relevanta nationella miljömål	40
5	Utvecklingen i primärproduktionen	43
5.1	Konkurrenskraft	43
5.2	Produktion	46
5.2.1	Svensk produktion av vegetabilier.....	48
5.2.2	Svensk animalieproduktion	48
5.2.3	Svensk produktion av vissa frukter och grönsaker	49
5.2.4	Svenskt yrkesfiske och vattenbruk	50
5.3	Relevanta nationella miljömål	51
5.4	Framtidsutblick.....	55
6	Utvecklingen i livsmedelsindustrin	56
6.1	Konkurrenskraft	56
6.2	Produktion	58

6.3	Relevanta nationella miljömål	59
6.4	Framtidsutblick.....	60
7	Utvecklingen i livsmedelshandeln.....	62
7.1	Konkurrenskraft	62
7.2	Produktion	64
7.3	Relevanta nationella miljömål	65
7.4	Framtidsutblick.....	66
8	Utvecklingen i restaurangnäringen	67
8.1	Konkurrenskraft	67
8.2	Produktion	69
8.2.1	Turismens betydelse för produktionen	69
8.3	Relevanta nationella miljömål	71
8.4	Framtidsutblick.....	72
9	Kvantitativa analyser av samband mellan olika indikatorer	73
9.1	Korrelationer mellan nivåer på olika indikatorer	74
9.2	Korrelationer mellan tillväxt i olika indikatorer	77
9.3	Kontingensanalyser	80
9.4	Samvariation mellan olika variabler	82
10	Avslutande diskussion.....	87
10.1	Sammanfattande slutsatser	93
10.2	Fortsatt arbete	94
	Referenser	95
	Bilaga A: Benämning av SNI-koder	99
	Bilaga B: Uppställning av en resultaträkning med kostnadsslagsindelning	101
	Bilaga C: Statistikbilaga – övergripande målet	102
	Bilaga D: Statistikbilaga – strategiskt område 1	114
	Bilaga E: Statistikbilaga – strategiskt område 2	118
	Bilaga F: Statistikbilaga – strategiskt område 3	122
	Bilaga G: Produktionsuppgifter	128
	Bilaga H: Svensk marknadsandel i jordbruket	129
	Bilaga I: Uppdrag att genomföra åtgärder inom ramen för livsmedelsstrategin.....	131

1 Inledning

I juni 2017 antog riksdagen livsmedelsstrategin¹ som sträcker sig fram till år 2030 och är en långsiktig tillväxtstrategi som inkluderar hela livsmedelskedjan. Det övergripande målet i strategin är en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås.

Jordbruksverket fick samma år i uppdrag² ”att löpande följa och utvärdera genomförandet av livsmedelsstrategin” (se bilaga I, punkt 1). I uppdraget ingår att formulera relevanta indikatorer för att följa och utvärdera livsmedelsstrategin. Utgångspunkten är målen, de strategiska områdena och de bedömningar som regeringen gör i propositionen ”En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet.” Av uppdraget framgår att Jordbruksverket i samråd med berörda (icke namngivna) myndigheter ska göra en årlig uppföljning och utvärdering som ska inlämnas till regeringskansliet senast den 31 mars med en fördjupad analys vart fjärde år.

Den första årliga rapporten³ lämnades i mars 2018 (komplettering i maj⁴) och innehöll en nulägesbeskrivning av livsmedelskedjan samt en struktur för framtida uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin. Årets rapport har kompletterats med ett teoretiskt ramverk för uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin samt kvantitativa analyser som gjorts för de fyra leden (primärproduktion, livsmedelsindustri, livsmedelshandel och restaurang) i livsmedelskedjan (se tabell 2 för mer information om de olika leden). Precis som i förra årets rapport finns även beskrivningar av utvecklingen i livsmedelskedjan (totalt) och för de fyra leden när det gäller konkurrenskraft, produktion och lönsamhet. Merparten av årets rapport omfattar livsmedelskedjans utveckling för en tidsperiod innan livsmedelsstrategin beslutades och åtgärder inom ramen för handlingsplanen hunnit ha effekt.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna rapport är att fastställa en grundstruktur och en metod som är väl förankrad i ekonomisk teori för det fortsatta arbetet med att utvärdera och följa upp livsmedelsstrategin. Syftet är även att visa hur livsmedelskedjan har utvecklats, för de företag som har primär verksamhet (SNI-kod) inom livsmedelskedjan, utifrån det övergripande målet och målen för de tre strategiska områdena som finns i propositionen. Ett tredje syfte är att förse regeringen med relevanta beslutsunderlag för arbetet med livsmedelsstrategin.

¹ Regeringen (2016) En Livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet. Regeringens proposition 2016/17:104

² Regeringsbeslut 2017-02-09 N2017/01029/SUN

³ Jordbruksverket (2018), Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin 2018 (N2017/0129/SUN), daterat 2018-03-29 med D-nr 3.1.17-04208/18

⁴ Jordbruksverket (2018), Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin 2018 (N2017/0129/SUN), daterat 2018-05-16 med D-nr 3.1.17-04208/18

I rapporten har vi valt att använda begreppet huvudsaklig verksamhet istället för primär verksamhet för att undvika sammanblandning med primärproduktionen, som är det första ledet i livsmedelskedjan.

Rapporten besvarar följande frågeställningar:

- Vilka faktorer påverkar konkurrenskraften och hur ser sambanden ut mellan dessa faktorer?
- Vilken betydelse har hållbarhet och sårbarhet för livsmedelskedjans utveckling?
- Hur har konkurrenskraften i livsmedelskedjan utvecklats under det senaste decenniet?
- Hur kopplar åtgärderna i handlingsplanen 2017–2019 till de faktorer som förväntas påverka konkurrenskraften?

1.2 Avgränsningar

När vi beskriver livsmedelskedjans utveckling är det inte möjligt att isolera effekterna av livsmedelsstrategin, eftersom en mängd olika faktorer påverkar aktörerna i livsmedelskedjan. Det kan även vara svårt att se effekterna av politiska beslut på kort sikt. Dessutom beror företagens beslutsfattande på en mängd olika faktorer och det tar lång tid från idé till beslut.

Rapportens beskrivningar och analyser görs på en aggregerad nivå för de olika leden i livsmedelskedjan. Varje led består av flera olika delbranscher och utvecklingen skiljer sig åt mellan de olika leden och mellan ledens olika delbranscher. Det är därför inte möjligt att förklara varför utvecklingen, eller sambanden ser ut som de gör i detalj i årets rapport. För att kunna göra det behöver mer detaljerade analyser göras som bland annat baseras på data på en finare detaljeringsnivå.

De olika leden i livsmedelskedjan bedriver sin verksamhet utifrån olika förutsättningar, som bland annat beror på verksamhetens art, och det är naturligt att nivåerna på olika nyckeltal skiljer sig åt mellan leden. Detta gör att jämförelser av nivåer mellan leden bör undvikas och nyckeltalen bör användas för att studera utvecklingen för respektive led var för sig.

Det ingår inte i detta uppdrag att följa upp och utvärdera enskilda åtgärder i handlingsplanen eller styrmedel och vi kommer inte att bedöma om målen är uppnådda eller inte. Däremot kommer vi att visa på utvecklingen för de valda indikatorerna i hela livsmedelskedjan och för de olika leden i kedjan i statistikbilagorna.

Enligt livsmedelsstrategin ska produktionen öka samtidigt som relevanta miljömål nås. I rapporten har vi identifierat sju⁵ miljömål som har en tydlig koppling

5 De sju miljömålen är: Begränsad klimatpåverkan, Ett rikt växt och djurliv, Ett hav i balans samt levande kust och skärgård, Ett rikt odlingslandskap, God bebyggd miljö, En giftfri miljö samt Ingen övergödning.

till livsmedelskedjan (framför allt primärproduktionen). Denna avgränsning utesluter inte att andra miljömål också kan vara viktiga i arbetet med livsmedelsstrategin, men eftersom miljö kvalitetsmålen inklusive generationsmålet⁶ följs upp i en egen process och det produceras en årlig rapport har vi valt att inte inkludera samtliga miljömål i detta arbete.

1.3 Disposition

Kapitel 2 innehåller ett teoretiskt ramverk för uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin med avseende på en stärkt konkurrenskraft. Kapitlet redogör för hur strategins målsättning att öka produktiviteten, innovationskraften, lönsamheten och produktionen i livsmedelskedjan bidrar till att stärka kedjans konkurrenskraft samt hur dessa faktorer beror av och förstärker varandra utifrån ett teoretiskt perspektiv.

I kapitel 3 förklaras hur de grundläggande och specifika förklarande indikatorerna speglar konkurrenskraften i livsmedelskedjan och vi redogör också för de metoder som används för att analysera sambanden mellan olika indikatorer.

Därefter redogör vi för utvecklingen i livsmedelskedjan när det gäller konkurrenskraft (som mäts med olika lönsamhetsmått) och produktion. I kapitel 4 finns en beskrivning av utvecklingen i den totala livsmedelskedjan som ett aggregat och vi redovisar resultat av vissa jämförelser med näringslivet samt tjänstesektorn totalt. Kapitel 5–8 redogör för motsvarande utveckling i de fyra leden: primärproduktion, livsmedelsindustri, livsmedelshandel samt restaurang och turism.

I kapitel 9 redovisar vi resultatet av de kvantitativa analyserna som gjorts för de fyra leden i livsmedelskedjan. Analyserna fokuserar på följande faktorer och därtill kopplade indikatorer: Lönsamhet, innovation, produktivitet, skala och tillväxt.

Årets rapport avslutats med slutsatser i kapitel 10 där vi även kopplar slutsatserna från de kvantitativa analyserna till de åtgärder som finns i livsmedelsstrategins handlingsplan 2017–2019⁷.

I bilagorna finns bland annat statistik över de grundläggande och specifika förklarande indikatorer som används för utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin mellan åren 2008–2017. Statistikbilagorna (C-F) är uppställda enligt propositionen och innehåller uppgifter för samtliga indikatorer och led (inklusive totalsumman).

⁶ Generationsmålet anger inriktningen för den samhällsomställning som krävs inom en generation för att miljö kvalitetsmålen ska nås. Generationsmålet är därför vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. I målet står också att arbetet med att lösa de svenska miljöproblemen inte ska ske på bekostnad av att vi exporterar miljö- och hälsoproblem till andra länder.

⁷ Regeringen (2017) En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet. Regeringens handlingsplan.

1.4 Samråd

Under samrådsprocessen våren 2018 framfördes önskemål om att utvärderingen och uppföljningen av livsmedelsstrategin baseras på ett teoretiskt ramverk, att fler specifika förklarande variabler behövs och att fler miljömål borde inkluderas i de årliga rapporterna för att utvärdera och följa upp livsmedelsstrategin.

Årets rapport har kompletterats med ett teoretiskt ramverk för uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin och ett av syftena med årets rapport är att fastställa en grundstruktur och en metod som är väl förankrad i ekonomisk teori för det fortsatta arbetet. Årets rapport har även kompletterats med drygt 100 specifika förklarande indikatorer som kan användas till att förklara utvecklingen. De specifika förklarande variablerna baseras på resultatet av en workshop som hölls i Jönköping den 19 juni år 2018. Vi bjöd in 40 myndigheter, universitet, branschorganisationer och frivilligorganisationer till workshopen och det var 19 olika aktörer som deltog. Workshopens resultat dokumenterades och skickades ut i två omgångar till deltagare och inbjudna för att få bästa möjliga input till det fortsatta arbetet. Årets rapport har även kompletterats med ytterligare fem miljömål och totalt har sju⁸ miljömål identifierats som har en tydlig koppling till livsmedelskedjan (framför allt primärproduktionen).

I arbetet med årets rapport har vi i samrådsprocessen bett de tolv myndigheter⁹ som vi identifierat som berörda om kommentarer och inspel på: dokumentationen från workshopen om de specifika förklarande variablerna (november 2018), utkast till det teoretiska ramverket (december 2018/januari 2019) och utkast till rapport (februari 2019 samt mars 2019). Vi har även haft kontakter med enskilda myndigheter om frågor kopplat till deras kompetens och ansvarsområde. Vi har även valt att ha en dialog om de beskrivande texterna med företrädare för branschen (LRF, Livsmedelsföretagen, Svensk Dagligvaruhandel och Visita).

Vår bedömning är att samrådsmyndigheternas kommentarer och inspel har beaktats.

⁸ De sju miljömålen är: Begränsad klimatpåverkan, Ett rikt växt och djurliv, Ett hav i balans samt levande kust och skärgård, Ett rikt odlingslandskap, God bebyggd miljö, En giftfri miljö samt Ingen övergödning.

⁹ Formas, Kemikalieinspektionen, Kommerskollegium, Konkurrensverket, Livsmedelsverket, Naturvårdsverket, SCB, Sveriges Lantbruksuniversitet, Tillväxtverket, Vinnova, Agrifood och Havs- och Vattenmyndigheten.

2 Teoretiskt ramverk för att stärka konkurrenskraften

Målet för livsmedelsstrategin är en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Detta innebär bland annat att strategin ska leda till en ökning av:

- Produktiviteten i livsmedelskedjan
- Innovationskraften i livsmedelskedjan
- Lönsamheten i livsmedelskedjan
- Produktion av livsmedel och måltider

I detta kapitel redogör vi utifrån ett teoretiskt perspektiv för hur dessa mål bidrar till att stärka konkurrenskraften i livsmedelskedjan samt hur dessa faktorer beror av och förstärker varandra. Dessa resonemang innefattar också aspekter som relaterar till hållbarhet och omständigheter som skapar sårbarhet.

2.1 Vad är konkurrenskraft?

Begreppet konkurrenskraft används flitigt i den populäreconomiska debatten och behandlas utifrån många olika perspektiv och betydelser. I arbetet med att följa upp livsmedelsstrategin definieras begreppet konkurrenskraft som:

Förmågan hos enskilda företag att bedriva verksamhet som är lönsam på lång sikt.

Enskilda företag kan mycket väl visa på svag lönsamhet under kortare perioder utan att för den skull ha svag konkurrenskraft. Ett företag kan dock inte under lång tid drivas med svag lönsamhet eftersom ägarna då inte får avkastning på sitt kapital. Ett företag som inte kan leverera acceptabel avkastning på satsat kapital saknar således konkurrenskraft.¹⁰ Begreppet konkurrenskraft används också för att beskriva den samlade förmågan hos en bransch eller en delbransch att leverera lönsamma resultat. Konkurrenskraft på en mer aggregerad nivå är emellertid ingenting annat än en aggregering av de resultat som levereras av de företag som räknas till branschen. Detta innebär att konkurrenskraft förvisso kan mätas på en aggregerad nivå, men dess underliggande faktorer måste härledas till och förstås på mikronivå, det vill säga på företagsnivå.

Vidare kan begreppet konkurrenskraft beskrivas som ett relativt mått, det vill säga förmågan att leverera i konkurrens med andra.¹¹ De företag som säljer på samma marknad tävlar med varandra om den köpkraft som finns på marknaden.

¹⁰ Eliasson, G. (2009) Om att definiera, mäta och förstå konkurrenskraft. i Tillväxtanalys (2009) "Svensk Konkurrenskraft – Utfall och förslag till metoder för framtida analys." *Tillväxtanalys Rapport* Nr.2009:09

¹¹ ITPS (2007) "Sveriges konkurrenskraft", *ITPS A2007:002*

Om ett företag ökar sina marknadsandelar tack vare en ny produkt som tilltalar konsumenterna så innebär detta en förlust av marknadsandelar för övriga företag i branschen. I termer av marknadsandelar finns det i detta exempel en konkurrenskraftig ”vinnare” och konkurrenssvaga ”förlorare”. På en mer aggregerad nivå är det svårt att använda samma resonemang eftersom olika branscher inte tävlar mot varandra om marknadsandelar på samma vis som företag inom samma bransch.¹² Företag i olika branscher riktar sig mot olika marknader och är därför inte konkurrenter i samma utsträckning som företag inom samma bransch. Olika branscher tävlar emellertid med varandra om produktionsfaktorer. Detta innebär att branscher med jämförelsevis svag lönsamhet har svårt att attrahera kapital, eftersom de inte kan erbjuda tillräckligt hög avkastning på kapitalet. Det innebär även att branscher med jämförelsevis lågt förädlingsvärde per anställd har svårt att attrahera arbetskraft, eftersom de inte kan erbjuda tillräckligt höga löner. Dessutom har branscher olika risk, vilket gör att en låg men förhållandevis säker avkastning kan vara intressant för företagen.

I analyser av konkurrenskraft är det också viktigt att särskilja begreppet konkurrenskraft från begreppet konkurrens. Med konkurrenskraft avses förmågan att leverera i konkurrens med andra medan konkurrens som ett övergripande begrepp avser marknadsförhållanden. Det kan alltså finnas en väl fungerande marknad med stark konkurrens samtidigt som konkurrenskraften för enskilda företag är svag.¹³ Konkurrensförhållandena på marknaden påverkar emellertid vilka medel som det enskilda företaget kan använda för att stärka sin konkurrenskraft. Detta behandlas i följande avsnitt.

2.2 Vad påverkar förmågan att konkurrera?

Av den definition av konkurrenskraft som anges ovan måste analyser av konkurrenskraft utgå från faktorer som påverkar det enskilda företaget. Mer specifikt gäller det företagets förmåga att sälja produkter till en prisnivå som gör det möjligt för företaget att betala konkurrenskraftiga löner och leverera en acceptabel avkastning på insatt kapital. Sådana företag kan sägas vara lönsamma och lönsamhet måste betraktas som en grundläggande förutsättning för att ett företag ska fortsätta att bedriva verksamhet. Lönsamhet är också en förutsättning för att företag ska vilja växa.

Det finns flera faktorer som påverkar företagens lönsamhet. De kan delas in i interna faktorer och externa faktorer. Interna faktorer är sådant som det enskilda företaget kan påverka (exempelvis energiförbrukning). Externa faktorer är sådant som ligger utom det egna företagets kontroll (exempelvis växelkurs). Vidare kan man särskilja faktorer som påverkar intäktssidan (exempelvis produktens pris) och faktorer som påverkar kostnadssidan (exempelvis priset på insatsvaror).

¹² Branscher konkurrerar dock i viss utsträckning med varandra eftersom konsumenter har en begränsad budget.

¹³ Jordbruksverket (2012) Från gård till köttdisk – konkurrensen på den svenska köttmarknaden, Jordbruksverkets rapport 2011:2.

2.2.1 Konkurrenskraft genom pris eller produktegenskaper

Vilka faktorer som påverkar företagens förmåga att konkurrera beror på vilken typ av marknad företaget befinner sig på. På de flesta marknader finns varje produkt i ett antal olika varianter. Om dessa produktvarianter betraktas av konsumenter som perfekta substitut för varandra råder som regel en stark *priskonkurrens*. På marknader för produktgrupper som består av varianter som inte betraktas som substitut råder istället *egenskapskonkurrens*.¹⁴

Priskonkurrens

Marknader för produktgrupper som består av många snarlika varianter domineras av priskonkurrens, eftersom en enskild producent inte kan höja priset på sin produkt utan att försäljningsvolymen minskar till följd av att konsumenter istället väljer en billigare produktvariant. För produktgrupper där det finns många produktvarianter som är mycket lika varandra har konsumenterna en hög benägenhet att skifta efterfrågan mellan olika produktvarianter till följd av små skillnader i pris. För sådana produkter är efterfrågan således mycket priskänslig vilket gör företagen till pristagare eftersom en liten höjning av priset innebär att företaget förlorar marknadsandelar. Sådana marknader kännetecknas av att det råder perfekt konkurrens.

Förmågan att konkurrera med låga priser skapas genom att företaget kan producera, sälja och leverera till en låg kostnad per producerad enhet. Företag på sådana marknader kan inte påverka intäktssidan i företaget på annat sätt än att öka försäljningsvolymerna. Om det finns en begränsad efterfrågan så innebär samtidigt stora volymökningar att marknadspriserna pressas ned till dess att några företag har drivits ut från marknaden. Att marknadsandelar skiftar mellan olika aktörer gör att det kan uppstå monopolsituationer även på marknader där det råder stark priskonkurrens. I branscher där det finns stora skaldriftsfördelar kombinerat med höga transportkostnader kan geografiska monopol uppstå till följd av att en enstaka aktör svarar mot hela efterfrågan på den lokala marknaden. Samtidigt kan företag som är belägna på andra platser ha svårt att leverera till konkurrenskraftiga priser till följd av högre transportkostnader.¹⁵

Egenskapskonkurrens

För produktgrupper som består av produktvarianter som konsumenterna inte betraktar som goda substitut för varandra har företagen större makt att sätta ett pris som är oberoende av priset på andra produktvarianter.¹⁶ För sådana produkter är konsumenternas efterfrågan mindre priskänslig och företagen har därför ett större marknadsinflytande. Om efterfrågan är helt okänslig för prisförändringar har företaget en monopolställning, eftersom det saknas produktvarianter som konsumenterna ser som tänkbara alternativ. Under sådana förutsätt-

14 Tillväxtanalys (2009) "Svensk Konkurrenskraft – Utfall och förslag till metoder för framtida analys." *Tillväxtanalys Rapport* Nr.2009:09

15 Fujita, K., Krugman, P. & Venables, A. (1999) *The Spatial Economy*.

16 Shaked, A. & Sutton, J. (1982) "Relaxing Price Competition through Product Differentiation", *Review of Economic Studies*, Vol. 49, pp3-14

ningar har prissättningen liten påverkan på försäljningsvolymen, vilket gör att monopolföretag kan sätta priser som genererar mycket stora vinster. Absoluta monopolsituationer är emellertid mycket ovanligt på marknader där det är fritt för vem som helst att etablera sig eftersom förekomsten av höga vinster attraherar såväl investerare som entreprenörer. Produktgrupper som består av differentierade produktvarianter, det vill säga varianter som är inte är bra substitut till varandra (imperfekta substitut), kännetecknas istället av monopolistisk konkurrens. Här kan företagen sätta sina egna priser, som är oberoende av konkurrenternas prissättning, samtidigt som fri etablering av nya företag leder till att antalet produktvarianter ökar. Det leder till att priser på sikt harmoniseras till den grad att företagen inte kan drivas med abnorma vinster.¹⁷

Inom produktgrupper som består av differentierade produktvarianter finns således prisskillnader mellan olika varianter men om det råder tillfredsställande konkurrens ger dessa prisskillnader inte upphov till monopolvinster. Dessa prisskillnader härleds istället till att produktion av differentierade produktvarianter kräver investeringar, bland annat i produktutveckling, varumärkesutveckling och marknadsföring.¹⁸ Dessa investeringar måste företaget få ersättning för i form av ett högre pris.

Produktdifferentiering förklaras både av att olika konsumenter har olika uppfattning om vad som är den ideala produkten, och av att konsumenter uppskattar variationen i sig. Ju mer heterogena konsumenternas preferenser är och ju mer nytta konsumenterna upplever till följd av ett varierat utbud, desto fler produktvarianter finns det utrymme för på marknaden. Under sådana förutsättningar blir det också enklare för företagen att få betalt för de utvecklingskostnader som krävs för att skapa olika typer av produktgenskaper.¹⁹

2.2.2 Konkurrensmedel i livsmedelskedjans olika delar

Som förklaras ovan är konkurrensvillkoren på en marknad kopplade till graden av produktdifferentiering. Produkter kan differentieras utifrån både objektiva och subjektiva egenskaper, vilka gör att konsumenterna upplever dem som imperfekta substitut för varandra. Generellt kan man säga att företag har större möjligheter att producera differentierade varianter i produktgrupper som har högre förädlingsgrad. Ju mer förädlad en vara är desto mer produktionsfaktorer har använts för att skapa egenskaper hos produkten som, dels särskiljer den från andra produkter, dels genererar nytta för dess slutanvändare.

Produkter kan differentieras utifrån utseende, smak, livslängd, innehåll och så vidare. Det finns emellertid också möjligheter att differentiera produkter utifrån produktionssätt och ursprung, vilket gör att produkter som är tämligen homogena

¹⁷ Chamberlin, E.H. (1933) *The Theory of Monopolistic Competition: A Re-Oriented of the Theory of Value*, Harvard University Press, Cambridge, MA

¹⁸ Andersson, M. & Johansson, S. (2010) "Scale and Scope - Human capital and the structure of regional export flows" *Technology in Society*, Vol. 32 pp. 230 – 240.

¹⁹ Dixit, A.K. & Stiglitz, J.E. (1977) "Monopolistic Competition and Optimum Product Variety", *American Economic Review*, Vol. 67 pp 297-308

till utseende och smak kan innehålla andra egenskaper som särskiljer dem från varandra. Sådana egenskaper kan exempelvis handla om produktionens miljö- och klimatpåverkan, djurvälstånd och konsumentssäkerhet. Inom livsmedelsproduktionen yttrar sig sådan produktdifferentiering exempelvis genom att ägg från frigående höns säljs till ett annat pris än ägg från burhöns, att ekologiska produkter har ett högre pris än konventionellt producerade varor eller att inhemskt producerat kött ofta är dyrare än importerat kött med mera. För att konsumenterna ska vara beredda att betala ett högre pris för produkter med dessa egenskaper krävs emellertid information och marknadsföring som påverkar konsumenternas preferenser. Dessutom krävs att produkterna märks för att konsumenterna ska kunna göra medvetna val.

För livsmedelskedjan gäller att priset är det dominerande konkurrensmedlet för lågt förädlade produkter medan egenskapskonkurrensen ökar med graden av förädling. Samtidigt finns det möjligheter att konkurrera med produkttegenskaper i alla led eftersom det finns en relativt stor betalningsvilja bland konsumenterna för egenskaper som relaterar till produktionssätt och ursprung. Detta gäller inte bara på den svenska marknaden även om studier visar att det är svårt att ta betalt för så kallade svenska mervärden på utländska marknader.²⁰ Detta beror delvis på att man i de flesta länder kan observera att konsumenterna har en högre betalningsvilja för inhemska produkter varför man för många olika typer av varor kan se att produkter differentieras utifrån nationellt ursprung.²¹

För mer förädlade livsmedel är möjligheten till differentiering mycket goda eftersom upplevelsen av ett livsmedel har att göra med både smak, konsistens, utseende, och så vidare. För det allra sista förädlingssteget, det vill säga måltiden, kan dessutom platsen och sammanhanget bidra till att skapa unika upplevelser.

2.2.3 Interna och externa faktorer som påverkar konkurrenskraften

Det finns ett antal interna och externa faktorer som påverkar företagets förmåga att konkurrera med låga priser eller produkttegenskaper.

Faktorer som påverkar förmågan att konkurrera med pris

Förmågan att konkurrera med låga priser är direkt kopplad till företagets produktionskostnader, vilka dels beror på priset på insatsvaror och produktionsvaror, dels på mängden insatsvaror och produktionsfaktorer som företaget använder för att producera en enhet, det vill säga företagets produktivitet.

Priser på insatsvaror kan enskilda företag ofta inte påverka särskilt mycket utan de påverkas av marknadskrafter och eventuella skatter och avgifter. Priser kan emellertid till viss del påverkas av att företaget kan förhandla till sig fördelaktiga avtal. Förhandlingsläget är ofta bättre för större företag som köper in stora volymer.

20 Gullstrand, J. & Hammarlund C. (2007) Säljer svenska mervärden på EU-marknaden? SLI Rapport Nr. 2007:3

21 Head, K. & Ries, J. (2001) "Increasing Returns versus National Product Differentiation as an Explanation for the Pattern of U.S.-Canada Trade." *American Economic Review*, 91 (4): 858-876.

Priser på produktionsfaktorer påverkas huvudsakligen av faktorer som ligger utanför det enskilda företags kontroll, såsom ränteläge, kollektivavtal och sociala avgifter. Priset på produktionsfaktorer kan dock påverkas av att företaget är en duktig förhandlare, är en attraktiv arbetsgivare, är lokaliserat på en plats där det råder svag konkurrens om sådana produktionsfaktorer som inte är särskilt rörliga geografiskt, såsom mark och arbetskraft. Det kan också påverkas av att företaget ligger på en plats som leder till låga transportkostnader för insatsvaror och/eller avsättningsprodukter.

Produktiviteten i företaget beror på produktionsfaktorernas avkastningsförmåga. Arbetskraftens avkastningsförmåga beror huvudsakligen på produktionsmetoder och arbetsskicklighet. Kapitalets avkastningsförmåga beror främst på dess teknologiska nivå och kvalitativa skick. Markens avkastningsförmåga beror i första hand på klimat och jordmån, men påverkas också av odlingsmetoder, närings-tillförsel och val av grödor. Företagets övergripande produktivitet beror också på att man har en optimal mix av olika produktionsfaktorer eftersom arbetskraft som saknar kapital (i form av maskiner) inte är lika produktiva som arbetskraft med hög tillgång till kapital. Det måste också till effektiva processer och en styrning som leder till en optimal användning av företags resurser. Mot denna bakgrund finns många empiriska studier som visar att produktivitet är ett resultat av kunskap och teknologi och att den ökar till följd av kunskapsuppbyggnad, innovation och teknologispredning. På företagsnivå kan man därför se ett samband mellan kunskapsstillgång och produktivitetsnivå²² och på mer aggregerad nivå kan man se ett samband mellan produktivitetstillväxt och kunskapsstillgång samt investeringar i forskning och utveckling (FoU).²³

Produktionsvolymen är ofta en faktor som påverkar företagens kostnadseffektivitet. Om det finns stordriftsfördelar i produktionen behöver företagen komma upp i en viss volym för att vara konkurrenskraftiga. Stordriftsfördelar (eller skalfördelar som är det begrepp som används i den vetenskapliga litteraturen) kan bero på både interna och externa faktorer som gör att den genomsnittliga produktionskostnaden minskar när produktionsvolymen ökar. Interna skalfördelar gör att produktionskostnaden sjunker med produktionsvolymen i det enskilda företaget och uppstår huvudsakligen till följd av att produktionen använder olika typer av resurser som är odelbara i den meningen att de måste användas i sin helhet eller inte alls, exempelvis industriella maskiner.²⁴ Vid sidan av interna skalfördelar, finns också externa skalfördelar, vilka innebär att produktionskostnaden minskar med storleken på hela branschen snarare än med storleken på ett enskilt företag. Externa skalekonomier uppstår till följd av att underleverantörer, arbetskraft och transportsystem koncentreras till ett begränsat geografiskt område, som genom sin storlek och variationsrikedom erbjuder företag i området kostnadseffektiva lösningar i många olika delar av produktionssystemen.

22 Bjerke, L. (2016) Knowledge in agriculture: a micro data assessment of the role of internal and external knowledge in farm productivity in Sweden. *Studies in Agricultural Economics*, 118:68 – 76

23 Griffith, R., Redding, S. & Van Reenen, J. (2004) Mapping the Two Faces of R&D: Productivity Growth in a Panel of OECD Industries. *The Review of Economics and Statistics*, Vol. 86; pp: 883 – 895

24 Andersson, Å. E. (1985) *Kreativitet Storstadens Framtid*, Prisma, Värnamo

Externa skalfördelar kan förstärkas ytterligare av att underleverantörer, arbetskraft och transportsystem i en viss region anpassar sig till en viss produktionsgrens specifika krav.²⁵

Om alla företag möter samma priser på insatsvaror beror företagets förmåga att konkurrera med låga priser helt på dess produktivitet. Resurseffektiva företag producerar samtidigt med en lägre belastning på klimat och miljö vilket gör att det finns miljövinster kopplade till produktivitetstillväxt och ökad konkurrenskraft i livsmedelskedjan.

Faktorer som påverkar förmågan att konkurrera med produktgenskaper

Förmågan att konkurrera med produktgenskaper är i hög grad relaterad till förmågan att skapa nya och bättre produktgenskaper. Denna förmåga bygger på marknadskännedom och innovation eftersom produktdifferentiering handlar om att utveckla produktgenskaper som det finns en betalningsvilja för. Sådana produktgenskaper kan relatera till produktens design eller teknologiska prestanda, men även knyta an till konsumentens subjektiva värderingar rörande exempelvis djurvälstånd, miljö, klimat och ursprung.

Innovation som leder till nya och/eller förbättrade produktgenskaper gör att företaget kan ta ut ett högre pris och/eller öka sin marknadsandel genom att attrahera nya konsumentgrupper. Detta kan leda till att företaget får bättre kostnadstäckning och ökad lönsamhet. Innovation är en process som bygger på kunskap, kreativitet och mångfald. Kunskap och kreativitet är de produktionsfaktorer som krävs för att omvandla idéer till ekonomiskt bärkraftiga produkter och processer. De företag som har en stor tillgång till såväl intern som extern kunskap har generellt sett en högre innovationsbenägenhet.²⁶ Forskning visar också att innovation ofta är resultatet av att olika kunskaper, kompetenser och erfarenheter kombineras, varför mångfald i och omkring företagen ökar innovationsförmågan.²⁷

Tillgång till relevant kunskap och möjligheterna att kombinera olika typer av kunskap och kompetenser ökar ofta med storleken på branschen. Detta innebär att det finns externa skalfördelar som är särskilt starka i specialiserade kluster. Forskning på detta område visar att det främst är produktiviteten i kunskapsintensiv verksamhet som påverkas av näringslivets koncentration och densitet.²⁸ I specialiserade kluster sprids kunskap och information enkelt mellan olika aktörer och utgör en lokal kollektiv nytta som alla företag i klustret har nytta av. Forskning visar att denna typ av kollektiva nytta har stor betydelse för företagens innovationskapacitet.²⁹

25 Marshall, A. (1890) *Principles of Economics*, Macmillan (8:e utgåvan, 1920), London

26 Johansson, B., Johansson, S. and Wallin, T. (2014) "Internal and External Knowledge – Introduction of export varieties." *World Economy*, Vol. 38, pp. 629–654.

27 Broekel, T., Brachert, M. & Duschl, M. (2017) Joint R&D Subsidies, Related Variety, and Regional Innovation. *International Regional Science Review*, Vol. 40, pp. 297–326

28 Se exempelvis Fischer, M. och J. Frölich (2001) *Knowledge Complexity and Innovation Systems*, Springer, Heidelberg och Johansson, S. (2010) *Knowledge, Product Differentiation and International Trade*, JIBS Dissertation Serie No. 63, Jönköping University, Jönköping

29 Feldman, M. (1994) *The Geography of Innovation*, Kluwer Academic Publishers, Boston.

Marknadskännedom är ofta en förutsättning för att kunna utveckla produkt-egenskaper som det finns en betalningsvilja för. Därför säger man ofta att en uppfinning inte är en innovation förrän den har nått ut på marknaden. En god marknadskännedom ökar också företagets förmåga att snabbt anpassa sig till förändringar på marknaden, exempelvis till följd av nya konsumtionstrender eller prissvängningar. Detta kan ge företaget ett försprång gentemot konkurrenter eftersom möjligheten att kunna ta ut ett högt pris för en ny produktvariant är större om det finns få liknande produktvarianter på marknaden.³⁰ De företag som säljer direkt till slutkonsument får ofta mer kunskap och information om marknaden än företag som säljer till företag i senare led i förädlingskedjan.

Marknadsföring och varumärkesbyggnad är andra faktorer som kan användas för att skapa egenskaper som särskiljer en produkt från andra varianter på marknaden. De företag som har en god marknadskännedom kan använda sig av denna kunskap för att bygga in värden i produkten som konsumenter har en hög betalningsvilja för. Detta kan handla om produkttegenskaper som kopplar till exempelvis miljö, djurvälstånd, klimatanpassning, livsmedelssäkerhet eller hälsa och livsstil. Sådana produkttegenskaper relaterar till konsumenters subjektiva värderingar och är således endast i mindre utsträckning direkt relaterade till produktens objektiva kvalitet.

2.3 Konkurrenskraft och långsiktigt hållbar utveckling

En konkurrenskraftig bransch kännetecknas av lönsamma företag som har goda incitament att öka sin produktion. Den långsiktiga effekten av ökad konkurrenskraft är därför att det totala produktionsvärdet ökar, antingen genom ökade produktionsvolymerna och/eller ökade förädlingsvärden. All livsmedelsproduktion påverkar emellertid miljön, vilket gör att en produktionsökning i livsmedelskedjan kan påverka förutsättningarna att nå andra samhällsmål kopplat till klimat och miljö. Man måste emellertid komma ihåg att livsmedelskonsumtion är en förutsättning för människors överlevnad och hälsa, varför en viss mängd global produktion är nödvändig. Livsmedelsproduktionen bidrar med både positiv och negativ miljöpåverkan men effekterna varierar beroende på var och hur produktionen sker. Om produktionen växer på platser/företag där den sker på ett hållbart sätt och krymper på platser/företag där den sker med jämförelsevis stor miljöpåverkan har en omfördelning av marknadsandelar mellan företag potential att bidra till minskad global påverkan på klimat och miljö.

En miljömässigt hållbar tillväxt i livsmedelskedjan kan uppnås genom att minska bland annat användningen av fossila bränslen samt att minska utsläppen av näringsämnen och bekämpningsmedel. En hållbar tillväxt bygger också på ökad resurseffektivitet, det vill säga produktivitetstillväxt. Genom ökad produktivitet kan produktionen öka, genom ökade volymer eller ökade värden, utan att

³⁰ Johansson, B. (1993), *Ekonomisk Dynamik i Europa – nätverk för handel, kunskapsimport och innovationer*, Liber-Hermods, Malmö

mängden insatsvaror och produktionsfaktorer ökar. När det gäller exempelvis klimatpåverkan behöver därför inte en ökning av produktionen innebära att den globala mängden utsläpp av växthusgaser ökar. Det handlar istället om att tillväxten sker på platser och i företag som har goda förutsättningar att producera livsmedel med låga utsläpp av växthusgaser. Detta är argument som används i varumärkesbyggnad och differentiering av produkter, vilket gör hållbarhet till ett konkurrensmedels i sig.

En hållbar livsmedelskedja inkluderar förutom ekonomi, miljö och klimat, sociala aspekter även hälsoaspekter. I Sverige är felaktiga matvanor en av de enskilt största orsakerna till ohälsa och för tidig död.³¹ En omställning till en mer miljömässigt hållbar livsmedelskonsumtion kommer sannolikt även att främja folkhälsan, eftersom en sådan omställning sannolikt innebär en minskad köttkonsumtion och en ökad konsumtion av växtbaserade livsmedel så som baljväxter, grönsaker och frukt. Svensk djurhållning kännetecknas i en internationell jämförelse också av en god djurhälsa och ett gott djurskydd vilket bland annat leder till en låg användning av antibiotika.³² Svensk köttproduktion är därför mer hållbar ur ett socialt och folkhälsoperspektiv än köttproduktion i många andra länder.

Svensk livsmedelsproduktion kännetecknas i en internationell jämförelse av höga krav och standard inom miljö- och klimatområdet.³³ En ökad produktion av svenska livsmedel har därför förutsättningar att bidra till att fler miljökvalitetsmål kan nås under förutsättning att tillväxten sker i företag och på platser där produktionen sker på ett hållbart och resurseffektivt sätt och ersätter produktion som utförts mindre resurseffektivt.³⁴ Som producent av olika typer av biomassa har livsmedelsproduktionen också en central roll i omställningen till en cirkulär och biobaserad ekonomi.³⁵ Svenskt jordbruk har således potential att bidra till att den globala livsmedelskonsumtionens klimatpåverkan minskar. Livsmedelsproduktionen har också potential att bidra till en hållbar social och ekonomisk utveckling i Sveriges landsbygder, eftersom en större del av livsmedelsproduktionen baseras på inhemskt producerade råvaror. Eftersom primärproduktionen i stora delar baseras på mark så kan den inte koncentreras till storstäderna såsom stora delar av övrigt näringsliv. Jordbruk och i viss mån livsmedelsförädling är därför branscher som finns kvar på platser där andra näringar tenderar att försvinna. Ett aktivt jordbruk skapar också ett rikt och varierat landskap, som är en förutsättning för en rad viktiga ekosystemtjänster och attraktiva miljöer för boende och rekreation, vilket i sin tur bidrar till en levande landsbygd.³⁶

31 <http://www.healthdata.org/sweden>

32 <https://www.ema.europa.eu/en/veterinary-regulatory/overview/antimicrobial-resistance/european-surveillance-veterinary-antimicrobial-consumption-esvac>

33 Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Sweden, OECD 2018

34 Regeringen (2016) *En Livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet*. Regeringens proposition 2016/17:104

35 *Ibid.*

36 Jordbruksverket (2016) *Jordbrukets betydelse för en levande landsbygd*. Jordbruksverket Rapport Nr. RA16:3

En miljömässigt hållbar produktion kan samtidigt bidra till företagens konkurrenskraft. En ökad medvetenhet om klimat och miljö bland konsumenterna gör att det kan finnas en betalningsvilja för produktvarianter som produceras på ett miljö- och klimativänligt sätt. Detta gör att miljövänliga produktionssätt kan vara ett konkurrensmedel i sig. I takt med att konsumenternas efterfrågan på miljövänliga, klimatsmarta och hälsosamma produkter ökar och lagstiftning på klimat- och miljöområdet skärps blir omställning till mer miljömässigt hållbara produktionssätt en förutsättning för företagens överlevnad. En kontinuerlig omställning till ett mer hållbart samhälle kan innebära att miljö- och klimatåtgärder som idag ger företag konkurrensfördelar i framtiden är en förutsättning för att få marknadsstillträde. Att miljövänliga produktionsmetoder ger konkurrensfördelar kan i sig bidra till livsmedelssektorns omställning till en mer hållbar livsmedelskedja. En sådan omställning handlar också om en ekonomiskt och miljömässigt hållbar utveckling av företagsbasen i livsmedelskedjan där företag med hög produktivitet och hållbara produktionsmetoder tar marknadsandelar från företag som har låg resurseffektivitet och svårt att leva upp till kraven på miljövänlig och klimatsmart produktion.

En hållbar utveckling inom livsmedelskedjan bygger också på att företagens sårbarhet minskar. Denna sårbarhet relaterar till att det för flera produktgrupper förekommer stora prissvängningar på internationella marknader som företagen måste ha instrument att hantera. Det finns också ett antal insatsvaror där Sverige är helt importberoende och behovet av importerad råvara är stort i flera delar av förädlingsindustrin. En ökad inhemsk primärproduktion kan bidra till att minska sårbarheten både i primärledet och i förädlingsledet. Ett stort nät av internationella handelspartners minskar samtidigt sårbarhet som relaterar till produktionssvängningar som beror på väder. Klimatförändringarna leder till att fler extrema väderförhållanden uppstår och kommer därför att leda till större lokala variationer i produktionsvolymerna från år till år. Klimatanpassning, internationella samarbeten och ökad internationell handel är några medel för att minska sårbarheten i den svenska livsmedelskedjan.

Sverige har idag ett av världens mest miljömässigt hållbara system, men det behövs en omställning för att Sverige ska kunna bidra till att inom planetens gränser kunna försörja en globalt ökande befolkning. Nyligen publicerad forskning³⁷ visar att det är möjligt att producera mat till tio miljarder människor inom planetens gränser, men det kräver omställningar i hela livsmedelskedjan.

Svenska företag har goda förutsättningar att ta täten i den globala omställningen och därigenom förbättra konkurrenskraften och öka produktionen.

I kombination med livsmedelssektorns arbete med hållbarhet har den svenska livsmedelssektorn goda förutsättningar att kunna spela en ledande roll i den globala omställningen till en hållbar konsumtion och produktion. Ett framtida hållbart livsmedelssystem innebär att jordbruksmetoder behöver utvecklas,

37 EAT (2019) Healthy Diets From Sustainable Food Systems, Food, Planet, Health.
https://eatforum.org/content/uploads/2019/01/EAT-Lancet_Commission_Summary_Report.pdf

affärsmodeller ändras, matsvinnet minskas och matvanor förändras. Avgörande för om ett framtida hållbart livsmedelssystem kommer att nås är att det förändras på ett sätt som bidrar till en ökad lönsamhet. I denna omvandling kommer forskning, innovationer, kunskapsspridning, rådgivning och kompetenshöjning sannolikt att vara avgörande. I dessa satsningar är det viktigt att även arbeta tvärssektoriellt så att man kan tillgodogöra sig utveckling inom till exempel digitalisering och forskning relaterad till klimatförändringarna.

Propositionen om en livsmedelsstrategi för Sverige konstaterar att en förutsättning för att livsmedels- och jordbruksföretag ska kunna växa är att det finns produktiva mark- och vattenresurser att använda för livsmedelsproduktion. Där Sverige har bra produktionsresurser för jordbruk bör dessa bevaras och brukas för att ta tillvara möjligheten till resurseffektivt brukande och god produktivitet.

3 Metod

Uppdraget och syftet med rapporten är att utvärdera och följa upp hela livsmedelsstrategin. Utgångspunkten är det övergripande målet, de strategiska områdena och bedömningarna som görs i propositionen. Utvärderingen och uppföljningen görs på aggregerad nivå baserat på livsmedelskedjans fyra olika led: primärproduktion, livsmedelsindustri, livsmedelshandel och restauranger. Respektive led består av olika delbranscher där utvecklingen markant kan skilja sig åt. I rapporten redovisas utvecklingen för några delbranscher, men även den beskrivningen är på aggregerad nivå.

Den första årliga rapporten kring utvecklingen i livsmedelskedjan³⁸ lämnades i mars 2018 (komplettering i maj³⁹) och innehöll en nulägesbeskrivning av livsmedelskedjan samt en struktur för framtida uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin. Genom arbetet slogs en struktur för uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin fast, som innehåller ett antal grundläggande indikatorer samt specifika förklarande indikatorer som ska följas upp över tid. Detta avsnitt förklarar hur dessa indikatorer speglar konkurrenskraften i livsmedelskedjan och redogör också för de metoder som används för att analysera sambanden mellan olika indikatorer.

3.1 Hur kan konkurrenskraft mätas?

Den övergripande målsättningen i livsmedelsstrategin är att stärka konkurrenskraften i livsmedelskedjan genom ökad produktion, produktivitetstillväxt och innovation. Som beskrivs i avsnitt 2 är produktionsvolym, produktivitet och innovation underliggande faktorer som genererar konkurrenskraft. Givet den definition av konkurrenskraft som används i arbetet med att följa upp den nationella livsmedelsstrategin är lönsamheten den övergripande indikator som bäst kan förväntas spegla konkurrenskraften.

Lönsamhet är emellertid endast ett relevant mått på konkurrenskraften hos enskilda företag eftersom rörelsemarginalen på branschnivå snarare är att betrakta som ett mått på graden av konkurrens på marknaden. Det är också svårt att jämföra lönsamhet mellan olika led i livsmedelskedjan eftersom vinstmarginaler skiljer sig mellan olika näringar, bland annat till följd av skillnader i kapitalintensitet och i vilken utsträckning vinster täcker kostnader för eget oavlönat arbete.

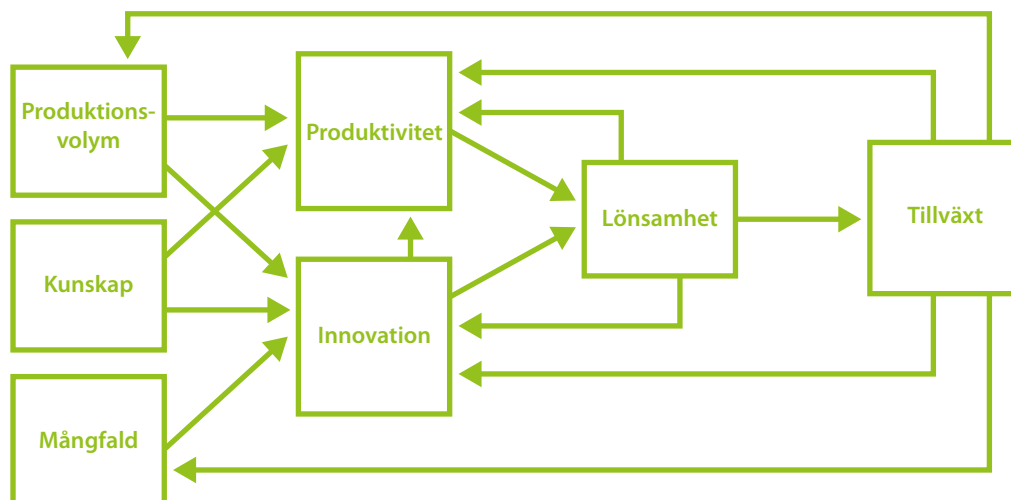
Inte heller på företagsnivå är lönsamhet helt enkelt att mäta, åtminstone utifrån offentliga uppgifter. Den statistik som ofta används i studier av lönsamhet baseras på företagets bokföringsuppgifter, vilka ger en tämligen begränsad bild av företagets ekonomi. Som ett komplement till sådana lönsamhetsindikatorer

³⁸ Jordbruksverket (2018), Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin 2018 (N2017/0129/SUN), daterat 2018-03-29 med D-nr 3.1.17-04208/18

³⁹ Jordbruksverket (2018), Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin 2018 (N2017/0129/SUN), daterat 2018-05-16 med D-nr 3.1.17-04208/18

kan man fokusera på indikatorer som speglar de underliggande faktorer som påverkar lönsamheten. Utifrån det teoretiska ramverk som presenteras i kapitel 2 sammanfattas dessa faktorer i figur 1. Denna figur visar att konkurrenskraft är ett resultat av innovation, yttrar sig i form av lönsamma företag och resulterar i att livsmedelsproduktionen växer.

Figur 1 visar att lönsamheten beror på produktivitet, vilken i sin tur beror på bland annat produktionsvolymen, det vill säga interna och externa skalfördelar. Produktivitet beror också i hög grad på innovationskraften, vilken också kan förmodas vara en funktion av branschens och företagens storlek. I större branscher finns ofta större incitament att investera i FoU och större företag har ofta mer resurser för att driva den komplexa och riskfyllda process som ofta krävs för att omsätta idéer till ekonomiskt bärkraftiga produkter och processer.⁴⁰ Innovation är också ett resultat av den kunskap, kreativitet och mångfald som finns i företagen och i den ekonomiska miljö som företagen verkar i. Sambanden mellan lönsamhet och produktivitet och innovation går också i andra riktningen, eftersom det bara är lönsamma företag som har incitament och förmåga att kontinuerligt investera i FoU och i andra åtgärder som effektiviserar produktionen. Det är också bara lönsamma företag som har incitament att växa varför lönsamhet kan ses som en förutsättning för tillväxt på branschnivå. Tillväxt leder i sin tur till att skalfördelarna ökar vilket stimulerar produktivitetstillväxt och innovation. Tillväxt kan också förmodas stimulera mångfalden eftersom mångfalden tenderar att öka med storlek. Figur 1 visar att det finns många ömsesidiga samband mellan de faktorer som skapar konkurrenskraft. Konkurrenskraften i livsmedelskedjan kan således förmodas vara självförstärkande.

Figur 1. Faktorer som påverkar konkurrenskraften

Konkurrenskraften i livsmedelskedjan kan studeras genom att följa hur produktivitet, innovation, lönsamhet och tillväxt utvecklas över tid. Detta kräver att man kan definiera ett antal mätbara indikatorer på dessa faktorer. Produktivitet kan

⁴⁰ Bjerke, L., & Johansson, S. (2015). Patterns of innovation and collaboration in small and large firms. *The Annals of Regional Science*, 55(1), sid . 221-247.

mätas både som arbetskraftens produktiva förmåga eller som den totala samlade produktionsförmågan hos alla produktionsfaktorer (arbetskraft, kapital, mark, och humankapital). Innovation är ett mer svårfångat begrepp som kan mätas genom olika typer av indikatorer, till exempel antal patent, kostnader för FoU, nya produkter på marknaden och investering i moderna maskiner. Som nämns inledningsvis i detta kapitel är även lönsamhet ett begrepp som kan mätas på flera olika sätt, exempelvis genom rörelsemarginalen eller avkastning på eget kapital. Ofta är det uppgifter från företagets bokföring som ligger till grund för sådana indikatorer, vilket gör att de redovisade siffrorna inte enbart speglar företagets produktion och affärer utan också verksamhetens sätt att hantera skattelagstiftning. Vidare kan tillväxt ske på olika sätt. En bransch kan växa genom att företagen blir fler och/eller större, att produktionsvolymerna ökar och/eller att förädlingsgraden i produktionen ökar.

Mot denna bakgrund fokuserar den löpande uppföljningen av livsmedelsstrategin på ett antal grundläggande och specifika indikatorer som kopplar till strategins övergripande målsättning om en konkurrenskraftig och hållbar livsmedelsproduktion som bidrar till tillväxt i hela landet. Dessa indikatorer presenteras mer utförligt i nästa avsnitt.

3.2 Indikatorer

De indikatorer som är föremål för löpande uppföljning har valts ut för att ge en samlad bild av utvecklingen i livsmedelskedjan över tid. Det är dock en utmaning att hitta en bra balans mellan indikatorerna, både när det gäller det totala antalet indikatorer men även balansen mellan olika led. Med tanke på att livsmedelsstrategin sträcker sig till år 2030 är det sannolikt att de specifika förklarande indikatorerna kan komma att ändras under tidsperioden. Tanken är emellertid att de grundläggande indikatorerna ska vara de samma. Det kan även bli aktuellt att ta bort eller lägga till specifika förklarande indikatorer för att öka förklaringsgraden.

Totalt har vi identifierat drygt 160 indikatorer som relevanta för att följa utvecklingen i livsmedelskedjan, men trots detta är rapportens lista med indikatorer inte uttömmande. För knappt hälften av de identifierade indikatorerna redovisar vi utvecklingen även för de fyra olika leden i livsmedelskedjan.

Rapporten redogör för utvecklingen under åren 2011–2016/2017 i löpande text och visar konkurrenskraftsläget vid tiden då strategin arbetades fram och antogs. Genom att beakta flera år försäkras vi oss om att denna beskrivning av utgångsläget inte baseras på ett extremvärde. I statistikbilagorna presenteras en längre tidsperiod, eftersom statistiken är tillgänglig för flera år. Denna längre tidsserie är också den som används i de kvantitativa analyserna, eftersom det ökar antalet observationer vilket ger mer robusta resultat.

Samtliga identifierade indikatorer och dess utveckling sedan år 2008 framgår av statistikbilagorna (bilaga C–F). Utvecklingen redovisas till och med data för se-

nast tillgängliga år, vilket gör att för vissa indikatorer sträcker sig utvecklingen till exempel till år 2016 medan den för andra indikatorer sträcker sig till år 2018.

3.2.1 Grundläggande indikatorer

De grundläggande indikatorerna baseras på officiell statistik och finns för samtliga led i livsmedelskedjan. Dessa indikatorer kan aggregeras och disaggregeras på regional nivå samt på olika delar i kedjan och håller över tid.

Som framgår av den rapport som lämnades i mars år 2018⁴¹ är det en fördel att använda grundläggande kvantitativa indikatorer som indikerar måluppfyllelse för alla led⁴² i kedjan för att utvärdera och följa upp hela livsmedelskedjan. Då livsmedelsstrategin är en tillväxtstrategi har vi valt att använda ekonomiska nyckeltal som baseras på uppgifter från "Företagens Ekonomi" (SCB) som grundläggande indikatorer. I denna statistikälla är det ekonomin för de företag med huvudsaklig verksamhet (SNI-kod) inom livsmedelskedjan som utvärderas och följs upp och dessa företag kan bestå av flera olika delar med varierad lönsamhet.

Av tabell 1 framgår vad som ska mätas med hjälp av ekonomiska nyckeltal, hur det ska mätas samt vilka mål som berörs av nyckeltalen. Exempel på kompletterande indikatorer kan vara att komplettera förädlingsvärdet i strategiskt område 1 och 2 med produktionsvolymen på en mer detaljerad nivå.

Jämfört med rapporten som presenterades i mars år 2018 (komplettering i maj) har vi lagt till nyckeltalet förädlingsgrad som ett övergripande grovt mått på innovationskraft. Vi har även ersatt vinstmarginal som indikator på lönsamhet med nyckeltalet rörelsemarginal.

Nettomarginalen speglar hur effektivt företaget utnyttjat sin omsättning för att skapa ett överskott.

Produktiviteten mäts i denna rapport i termer av arbetsproduktivitet och visar hur effektivt företaget använder sin arbetskraft. Som förklaras i kapitel 2 beror arbetskraftens produktiva förmåga bland annat på mängden och den produktiva förmågan hos andra produktionsfaktorer samt på företagets organisation, ledning med mera.

Förädlingsgraden kan användas som ett grovt mått på innovationskraft eftersom förädlingsgradens utveckling över tid visar hur företagets förmåga att utveckla produktens egenskaper som det finns en betalningsvilja för på marknaden utvecklas över tid. Som förklaras i teoriavsnittet är förutsättningarna för produktdifferentiering större i varugrupper som har högre förädlingsgrad. Det är därför relevant att undersöka hur förädlingsgraden relaterar till lönsamhet och produktivitet.

⁴¹ Jordbruksverket (2018), Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin 2018 (N2017/0129/SUN), daterat 2018-03-29 med D-nr 3.1.17-04208/18

⁴² Vi kommer i möjligaste mån att använda aggregaten primärproduktion, livsmedelsindustri, livsmedelshandel och restauranger i rapporten.

Rörelsemarginalen används som ett mått på lönsamhet men även för att studera marknadsförhållanden. En hög rörelsemarginal kan vara ett tecken på att företag på grund av bristande konkurrens har möjlighet att ta ut ett högre pris/högre marginal, men det behöver inte vara så. En högre rörelsemarginal hos företag kan även bero på att de är effektivare, har mer automatiserad produktion, lägre inköpspriser eller att de har lägre andra kostnader än sina konkurrenter. En genomsnittligt högre rörelsemarginal i ett led i livsmedelskedjan kan bero på att det ledet har högre andel vidareförädling som gör det möjligt att ta ut en högre rörelsemarginal än i ett led med låg vidareförädling, men konkurrensen mellan företagen i förädlingsledet kan likväl vara hög.

Avkastning på eget kapital och rörelsemarginalen är två olika mått på lönsamhet. Avkastning på eget kapital visar om det är lönsamt att ha kvar kapitalet i företaget, eller om det är lämpligare att ta ut och omplacera det. Rörelsemarginalen visar det procentuella överskottet som varje omsättningskrona ger, efter avdrag för rörelsens kostnader.

De olika ekonomiska nyckeltalen redovisas i årets rapport som ett aggregat för hela livsmedelskedjan samt för aggregaten primärproduktion, livsmedelshandel, livsmedelsindustri samt restaurang.

Tabell 1. Ekonomiska nyckeltal som används som grundläggande indikator

Vad ska mätas	Indikator	Definition	Relaterade mål
Konkurrenskraft	Nettomarginal	Resultat efter finansiella poster/ nettoomsättningen	Övergripande målet Strategiskt område 1
	Lönsamhet	se nedan	Övergripande målet Strategiskt område 1
Produktivitet	Arbetskraftsproduktivitet	Förädlingsvärde/ Antal årsarbetstider	Strategiskt område 3
Innovation	Förädlingsgrad	Förädlingsvärde/ nettoomsättning	Strategiskt område 3
Konkurrens	Rörelsemarginal	Rörelseresultat/ nettoomsättning	Strategiskt område 2
Produktion	Förädlingsvärde	Produktionsvärde minus förbrukningsvärde	Övergripande målet Strategiskt område 1
Lönsamhet	Avkastning på eget kapital	Rörelseresultat efter finansiella poster/ eget kapital	Strategiskt område 1 Strategiskt område 3
	Rörelsemarginal	Rörelseresultat/ nettoomsättning	Strategiskt område 1 Strategiskt område
Socialt hållbar livsmedelskedja	Årsarbetstider		Strategiskt område 1 Strategiskt område 3
Tillväxt och förutsättningar att öka exporten	Förädlingsvärde		Strategiskt område 2
Tillväxt och förutsättningar att öka exporten	Antal företag		Strategiskt område 2

Not: Observeras bör att det som utvärderas är ekonomin för de företag som har en viss SNI-kod och att ett företag kan bestå av flera olika delar med varierad lönsamhet.

Not: Med *produktionsvärde* avses den faktiska produktionen utförd av företagen. Det som ingår är företagets försäljning, det vill säga nettoomsättningen, förändringar av lager och pågående arbete, aktiverat arbete för egen räkning och övriga rörelseintäkter.

Not: I *förbrukningsvärdet* ingår företagets kostnader för råvaror, övriga externa kostnader (inkl. köpta tjänster), övriga rörelsekostnader och ett fåtal personalkostnader. De personalkostnader som ingår i förbrukningsvärdet är kostnader för utbildning, sjuk- och hälsovård, skattefria traktamenten/ bilersättningar, arbetskläder, personalrepresentation, rekryteringskostnader etc.

Källa: Proposition 2016/17:104, BAS Nyckeltal (2010), egen bearbetning

3.2.2 Specifika förklarande indikatorer

De specifika förklarande indikatorerna används till att förklara utvecklingen för de grundläggande indikatorerna, men de kan även ge kompletterande information. Dessa indikatorer kan skilja sig åt mellan olika led i kedjan.

Ungefär etthundra specifika förklarande indikatorer har identifierats⁴³ som relevanta för att följa utvecklingen i livsmedelskedjan, efter diskussion med myndigheter, universitet, branschorganisationer och frivilligorganisationer. Diskussionerna har resulterat i att cirka 100 specifika förklarande indikatorer har valts ut som relevanta, fördelade på tolv för det övergripande målet, 13 för strategiskt område 1, 18 för strategiskt område 2 samt 30 för strategiskt område 3. I bilaga C–F (se avsnitt 3.2.4) återfinns tidsserier för de valda specifika förklarande indikatorerna, men det bör poängteras att det inte är någon uttömmande lista med indikatorer för att följa utvecklingen i livsmedelskedjan. Av de cirka 100 specifika förklarande indikatorerna har knappt hälften brutits ner för de olika leden.

3.2.3 Relevanta miljömål

Enligt livsmedelsstrategin ska produktionen öka samtidigt som relevanta miljömål nås. I rapporten har vi identifierat sju miljömål som har en tydlig koppling till livsmedelskedjan (framför allt primärproduktionen). Denna avgränsning utesluter inte att andra miljömål också kan vara viktiga i arbetet med livsmedelsstrategin, men eftersom miljökvalitetsmålen inklusive generationsmålet⁴⁴ följs upp i en egen process och det produceras en årlig rapport har vi valt att inte inkludera samtliga miljömål i detta arbete.

De miljömål som identifierats som mest relevanta i den löpande uppföljningen av livsmedelsstrategin är;

- Ett rikt odlingslandskap,
- Ett rikt växt- och djurliv,
- Giftfri miljö,
- Ingen övergödning,
- Begränsad klimatpåverkan,
- Hav i balans samt levande kust och skärgård, samt
- God bebyggd miljö (preciseringen Hållbar avfallshantering).

Denna rapport innehåller ytterligare fem miljömål jämfört med den rapport som lämnades i mars 2018. De miljömål som utvärderingen och uppföljningen av livsmedelsstrategin har utökats med är: En giftfri miljö, Ingen övergödning,

⁴³ I juni 2018 höll Jordbruksverket en workshop om specifika indikatorer. Resultatet av workshopen dokumenterades och skickades ut i två omgångar till deltagare och inbjudna.

⁴⁴ Generationsmålet anger inriktningen för den samhällsomställning som krävs inom en generation för att miljökvalitetsmålen ska nås. Generationsmålet är därför vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. I målet står också att arbetet med att lösa de svenska miljöproblemen inte ska ske på bekostnad av att vi exporterar miljö- och hälsoproblem till andra länder.

Begränsad miljöpåverkan, Ett hav i balans samt levande kust och skärgård samt God bebyggt miljö.

3.2.4 Statistikbilagor

Totalt har drygt 160 grundläggande och specifika förklarande indikatorer identifierat som relevanta för att kunna följa utvecklingen i livsmedelskedjan. I bilaga C–F visas samtliga identifierade indikatorer som vi valt att ställa upp enligt målen i livsmedelsstrategin och det framgår vad som ska mätas och vilken indikator som används. Dessutom visas om det är en grundläggande eller specifik förklarande indikator, om indikatorn används för att följa upp miljömål, samt utvecklingen från år 2008. Utvecklingen redovisas för senast tillgänglig data och för de år statistiken tagits fram. Detta gör att för vissa indikatorer redovisas utvecklingen till exempel fram till år 2016 samtidigt som utvecklingen beskrivs till och med år 2018 för andra indikatorer.

Vad som ska mätas i uppföljningen och utvärderingen av livsmedelsstrategin identifierades i den första årliga rapport som Jordbruket lämnade i mars år 2018⁴⁵. Bilaga D–F visar utvecklingen enligt de tre strategiska områdena och är indelade i fem olika delar. Där de ljusgrönmarkerade raderna visar utvecklingen som ett aggregat för hela livsmedelskedjan och därefter följer utvecklingen för de fyra leden i livsmedelskedjan. Ungefär hälften av indikatorerna bryts ner och redovisas för olika led i livsmedelskedjan.

Bilaga C (Övergripande målet) visar utvecklingen som ett aggregat för hela livsmedelskedjan inom en rad olika områden, såsom konkurrenskraft, produktion, sysselsättning, nationella miljömål samt konsumtionen i Sverige. Några av indikatorerna är uppdelade på länsnivå, för att visa om livsmedelskedjan utvecklas geografiskt annorlunda och dess betydelse för det lokala näringslivet.

Bilaga D (strategiskt område 1) visar utvecklingen som ett aggregat för hela livsmedelskedjan, samt nedbrutet per led i kedjan. Bilagan visar utvecklingen för en rad indikatorer som kan kopplas till regler och villkor, såsom miljömål, konkurrenskraft och regelverk.

Bilaga E (strategiskt område 2) visar utvecklingen som ett aggregat för hela livsmedelskedjan, samt nedbrutet per led i kedjan. Bilagan visar på utvecklingen för en rad indikatorer som kan kopplas till konsument och marknad, såsom förtroende för branschen och för livsmedel, exportmöjligheter och marknads-trender (inklusive ekologisk produktion).

Bilaga F (strategiskt område 3) visar utvecklingen som ett aggregat för hela livsmedelskedjan, samt nedbrutet per led i kedjan. Bilagan visar på utvecklingen för en rad indikatorer som kan kopplas till kunskap och innovation. Exempel på indikatorer är innovationsranking, utbildningsnivå, antal elever och hur produktförbättringar kommer till.

⁴⁵ Jordbruksverket (2018), Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin 2018 (N2017/0129/SUN), daterat 2018-03-29 med D-nr 3.1.17-04208/18

Relevanta gymnasieprogram inkluderar per led:

- Primärproduktion: Naturbruk (djur + lantbruk)
- Livsmedelsindustrin: Industritekniska
- Livsmedelsdetaljhandeln: Handel och administration (handel och service)
- Restaurang: Restaurang och livsmedel

Relevanta högskoleprogram innehåller följande exameninriktningar:

- Antal antagna: agronom, lantmästare, hortonom, veterinär, djursjukvårdare, dietist.
- Avlagd examen: agronom, lantmästare, hortonom, veterinär, djursjukvårdare, dietist, lant- och skogsbruk samt djursjukvårdare.

Bilaga G visar volymutvecklingen för de värdemässigt viktigaste sektorerna i primärledet. Tyvärr är motsvarande uppgifter inte tillgängliga för senare led i livsmedelskedjan.

Bilaga H visar utvecklingen för svensk marknadsandel, som är ett annat sätt att visa den svenska produktionens konkurrenskraft.

3.2.5 Metod för kvantitativa analyser

Kapitel 9 i denna rapport presenterar resultat från några grundläggande statistiska analyser som syftar till att undersöka vilka samband som finns mellan olika indikatorer. Mer specifikt så syftar de kvantitativa analyserna till att undersöka om de faktorer och teoretiska samband som presenteras i figur 1 går att studera genom de indikatorer som används i rapporten samt om de teoretiska sambanden går att belägga utifrån statistik på branschnivå.

Eftersom uppföljningen av livsmedelsstrategin sker på branschnivå finns statistik på ett begränsat antal delbranscher och en tidsperiod på nio år, (2008–2016). Detta gör att statistikmaterialet är för begränsat för att tillåta mer avancerade analyser som inkluderar flera variabler på samma gång (multivariata). Istället fokuserar rapporten på att belägga grundläggande bivariata samband, vilka kan studeras genom korrelationskoefficienter som baseras på kontinuerliga variabler och genom kontingenstabeller som baseras på kategorivariabler. Dessa metoder kan användas för att urskilja om det finns ett statistiskt signifikant samband mellan två variabler och om sambandet är positivt eller negativt. Man kan dock inte utifrån dessa metoder avgöra orsaksriktningen på sambandet, det vill säga vilken variabel som orsakar vilken. För att göra sådana analyser krävs observationer över en längre tidsperiod än vad som finns att tillgå i detta projekt.

Korrelationskoefficienter

Korrelationskoefficienter används för att studera styrkan och riktningen av ett samband mellan två variabler utifrån hur dessa variabler samvariera. I denna

rapport används *Pearsons korrelationskoefficient* där korrelationen beräknas som kovariansen (samvariationen) mellan de två variablerna, dividerat med variablernas standardavvikelse:

$$\rho_{X,Y} = \frac{\text{cov}(X,Y)}{\sigma_X \sigma_Y} = \frac{E((X - \mu_X)(Y - \mu_Y))}{\sigma_X \sigma_Y}$$

Där cov är samvariationen mellan två variabler, μ_X är medelvärdet av X, μ_Y är medelvärdet av Y, σ_X är standardavvikelsen av X och σ_Y är standardavvikelsen för Y. Ett t-värde används för att avgöra om den observerade korrelationen är statistiskt säkerställd.

Kontingenstabeller

Kontingenstabeller används för att analysera sambandet mellan kategoriska variabler som representerar karaktäristika eller val. Kontingenstabellen visar fördelningen av statistiska observationer över olika kategorier av två variabler. För att testa sambandet mellan två indikatorer används ett χ^2 -test, vilket avgör huruvida de två variablerna är oberoende av varandra eller ej. χ^2 -testet visar om den faktiska fördelningen i kontingenstabellen avviker från en slumpmässig fördelning.

3.3 Statistik

För att kunna utvärdera och följa upp livsmedelsstrategin i hela kedjan är det lämpligt att använda samma statistikkälla i alla led. Det är även viktigt att använda indikatorer som håller över tid då livsmedelsstrategin är långsiktig. Genom att använda SCB:s undersökning, Företagens Ekonomi (som innehåller ekonomiska fakta baserat på bokföringsuppgifter för alla företag som är moms-redovisningsskyldiga i Sverige) baseras beräkningarna på officiell statistik, som även kan beställas på länsnivå, och det är samma statistikkälla i alla led. Eftersom lönsamhet, förädlingsgrad, produktivitet och så vidare varierar mellan olika led i kedjan baseras den deskriptiva statistiken och kvantitativa analyser på statistik på delbranscher inom respektive led samt aggregat för respektive led och aggregat för hela kedjan.

Eftersom det krävs ett antal observationer för att nå robusta kvantitativa resultat, baseras de beräknade korrelationskoefficienterna på statistik på delbranscher (tre-siffrig SNI) inom respektive led i kedjan för perioden 2008–2016. Antalet observationer varierar mellan olika led eftersom antalet delbranscher är olika i de olika leden. I analyserna har varje delbransch samma vikt, det vill säga att varje delbransch utgör en observation i datasetet. Korrelationskoefficienter är beräknade både på statistik på variablernas nivåer (det vill säga absoluta värden) och statistik på årlig procentuell tillväxt.

Kontingenstabellerna baseras på statistik på den totala förändringen i olika variabler över hela tidsperioden och baseras på statistik för hela livsmedelskedjan.

3.3.1 Statistikens begränsningar

All statistik innehåller olika former av begränsningar. När man beaktar registerstatistik grundad på bokföringsuppgifter bör man till exempel ha i åtanke att:

- statistiken omfattar aktiva företag, som bedrivit verksamhet under året⁴⁶.
- lönsamhetsmått i Företagets Ekonomi bygger på företagets resultat- och balansräkningar. De är främst insamlade från de näringsbilagor som företagen lämnar till Skattemyndigheten. Det innebär till exempel att produktionsvärdet inte innehåller varor som både produceras och konsumeras inom företaget liksom att tillgångar värderas i enlighet med skattemässiga principer.
- det är ekonomin för de företag som har primär⁴⁷ verksamhet (SNI-kod) inom livsmedelskedjan som utvärderas. Företagen kan också ha sekundära verksamheter utanför livsmedelskedjan. Om så är fallet räknas också ekonomin från de sekundära verksamheterna in i nyckeltalen. Företagen kan bestå av olika delar, med varierande lönsamhet.
- det finns en risk att företagets SNI-kod inte stämmer överens med dagens verksamhet, eftersom företag i regel inte uppdaterar SNI-koden när den huvudsakliga verksamheten ändrats.
- för primärproduktionen ingår samtliga subventioner⁴⁸ i förädlingsvärde och andra nyckeltal, vilket är en skillnad gentemot senare led i livsmedelskedjan.
- ägare till enskilda firmor räknas inte med bland antal årsarbetstider,
- eget (eller oavlönat) arbete finns inte upptaget som en kostnad i statistiken, vilket gör att ersättning för arbete, främst i enskilda firmor, inte finns med som lönekostnader.
- antal anställda har räknats om till årsarbetstider.

I redovisningen av ekonomiska nyckeltal har vi konsekvent utgått från uppgifter från Företagens ekonomi. Eftersom inte minst företagsformen skiljer sig åt mellan de olika leden i livsmedelskedjan uppstår vissa svårigheter med tolkningen av resultaten. Till exempel bedrivs primärproduktionen och företagen i restaurangledet ofta i företagsformen enskild firma, medan aktiebolag och ekonomisk förening är vanliga bolagsformer inom livsmedelsindustrin. Effekten av detta blir att i primärproduktionen ska företagets överskott ofta täcka ersättningen för

⁴⁶ Ett företag var aktivt år 2016 om det var arbetsgivarregistrerat, fanns i momsregistret eller var registrerat för F-skatt.

⁴⁷ Vi har valt att använda huvudsaklig verksamhet, för att undvika sammanblandning med primärproduktionen.

⁴⁸ För primärproduktionen innebär detta att t.ex. samtliga subventioner till jordbruket är med medan frikopplade produktionsstöd som gårdsstöd och miljöstöd inte finns med i t.ex. nationalräkenskaperna.

hela arbetsinsatsen, medan detta inte är fallet för aktiebolag eller ekonomisk förening. Detta gör att flera av de nyckeltal som presenteras i rapporten är högre för primärproduktionen. Detta beror på att kostnaden för eget arbete inte är medräknat som lönekostnad i dessa företags bokföring och detta gör också att egenföretagarnas arbetstid inte räknas in i årsarbetstiden. Primärledet redovisar därför ett högre resultat, högre produktivitet och större marginaler än exempelvis ett aktiebolag. Om man räknar av ersättning för både anställda och eget arbete som läggs ner i företagen, blir nyckeltalen avsevärt lägre för primärproduktionen. Denna skillnad mellan de olika leden påverkar främst tolkningen av nivåerna för de olika nyckeltalen, men det kan också vara viktigt att hålla i minnet när utvecklingen av vissa nyckeltal analyseras.

Som framgått ovan finns en mycket stor fördel med att använda ett gemensamt dataunderlag, men det ger i vissa fall tolkningsproblem. Vi har noga övervägt olika alternativ, men stannat för att fördelarna med den föreslagna metoden överväger. För flera indikatorer ger detta sätt att redovisa olikheter i nivå för de olika leden i kedjan som mer eller mindre är en effekt av den företagsform, fysisk eller juridisk person, som är vanligast i respektive led men nivån påverkas även av strukturen på sektorn och vilka affärsmodeller som används.

4 Utvecklingen i den totala livsmedelskedjan

Detta kapitel visar den övergripande utvecklingen i hela livsmedelskedjan (som ett aggregat) för åren 2011–2017 och vissa jämförelser görs med näringslivet totalt samt tjänstesektorn totalt. I bilaga C finns uppgifter för åren 2008–2017.

Tabell 2 visar vilka näringsgrenar som ingår i livsmedelskedjans olika led. I bilaga A finns en beskrivning av de SNI-koder som ingår i livsmedelskedjan.

Tabell 2. Vilken del av näringslivet ingår i de olika delarna av livsmedelskedjan?

Aktör	SNI-kod
Primärproduktion	01 (delar av, se bilaga A), 03
Livsmedelsindustrin	10, 11, 12
Livsmedelshandeln	46,47 (46.11, 46.17, 46.21, 46.3, 47.11, 47.2, 47.81)
Restaurangnäringen (inkl. måltidsturism)	56 (56.1, 56.2)

Not: Det finns en risk att företagens SNI-kod inte stämmer överens med dagens verksamhet, eftersom företag inte har uppdaterat SNI-koden när den huvudsakliga verksamheten ändras.

Not: Restaurangnäringen inkluderar catering och centralköksverksamhet.

Källa: SCB (<https://www.scb.se/contentassets/d43b798da37140999abf883e206do545/struktur-sni2007.pdf>), egen bearbetning.

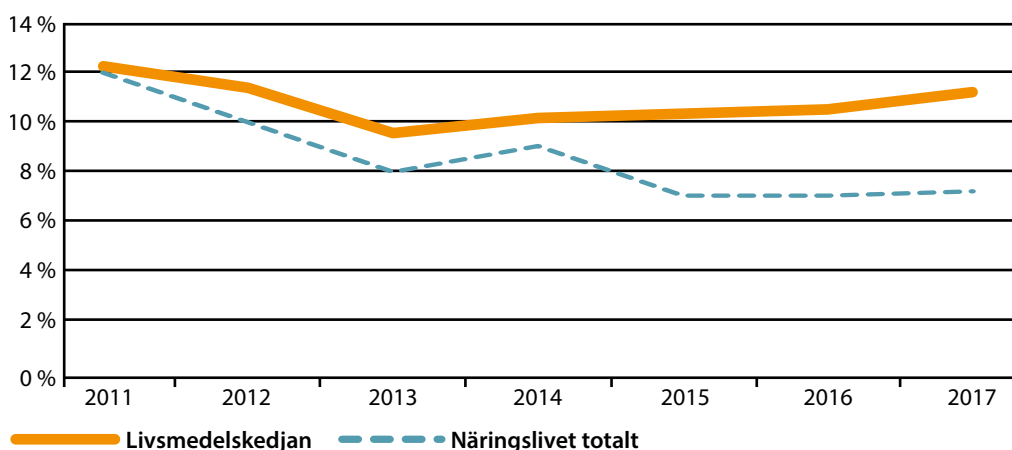
Mellan åren 2011–2016 har antalet årsarbetstider, nettoomsättning och förädlingsvärdet för företag med huvudsaklig verksamhet (SNI-kod) i livsmedelskedjan ökat mer än i näringslivet totalt. Under den studerade tidsperioden ökade förädlingsvärdet med 25 procent och nettoomsättningen med 16 procent för företag med huvudsaklig verksamhet (SNI-kod) i livsmedelskedjan. Motsvarande ökning för det totala näringslivet var 17 respektive tolv procent. Att förädlingsvärdet procentuellt sett ökar mer än omsättningen beror sannolikt på att prisökningen på insatsvaror inte varit lika hög (15 procent i livsmedelskedjan och 10 procent i näringslivet totalt).

Noteras bör att livsmedelskedjan nästan uteslutande företag i segmentet med 0–19 anställda (99 procent). Under år 2016 uppgick antalet företag med huvudsaklig verksamhet (SNI-kod) i livsmedelskedjan till drygt 236 000 samtidigt som antalet årsarbetstider uppgick till drygt 290 235 stycken.

4.1 Konkurrenskraft

Som förklaras i föregående kapitel kan konkurrenskraften följas upp utifrån olika indikatorer på företagens lönsamhet. När nyckeltalen som speglar lönsamhet studeras bör man ha i åtanke att i vissa led i livsmedelskedjan ska vinsten i enskilda firmor förutom att ge avkastning på eget kapital även täcka insatsen för eget arbete.

Figur 2 visar nettomarginalens utveckling för företag med huvudsaklig verksamhet (SNI-kod) inom livsmedelskedjan mellan åren 2011–2017. Denna figur bör läsas tillsammans med figur 4 som visar avkastning på eget kapital. Utvecklingen av nettomarginalen för företag med huvudsaklig verksamhet inom livsmedelskedjan stämmer väl överens med utvecklingen i näringslivet totalt. Av figur 2 förefaller utvecklingen i livsmedelskedjan vara mer stabil än för näringslivet totalt.

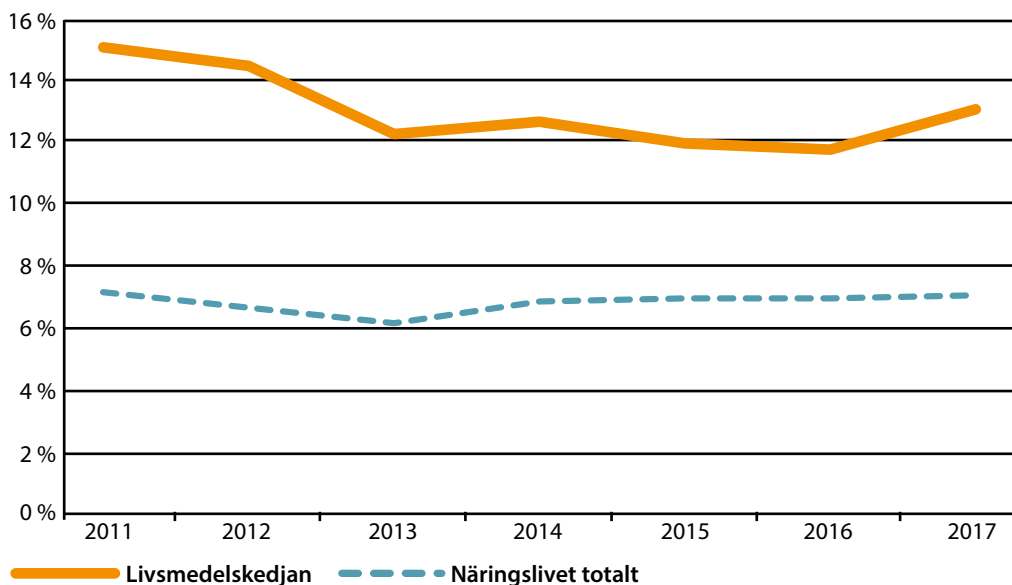
Figur 2. Nettomarginalen (median) för hela livsmedelskedjan 2011–2017

Not: Nyckeltalet för 2017 baseras på preliminära uppgifter.

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens Ekonomi.

Om man istället ser till rörelsemarginalen (figur 3) ser utvecklingen tämligen likartad ut men med en starkare upphämtning under åren 2016–2017. Rörelsemarginalen var dock fortfarande lägre vid periodens slut än vid periodens början, vilket innebär att lönsamheten har försämrats.

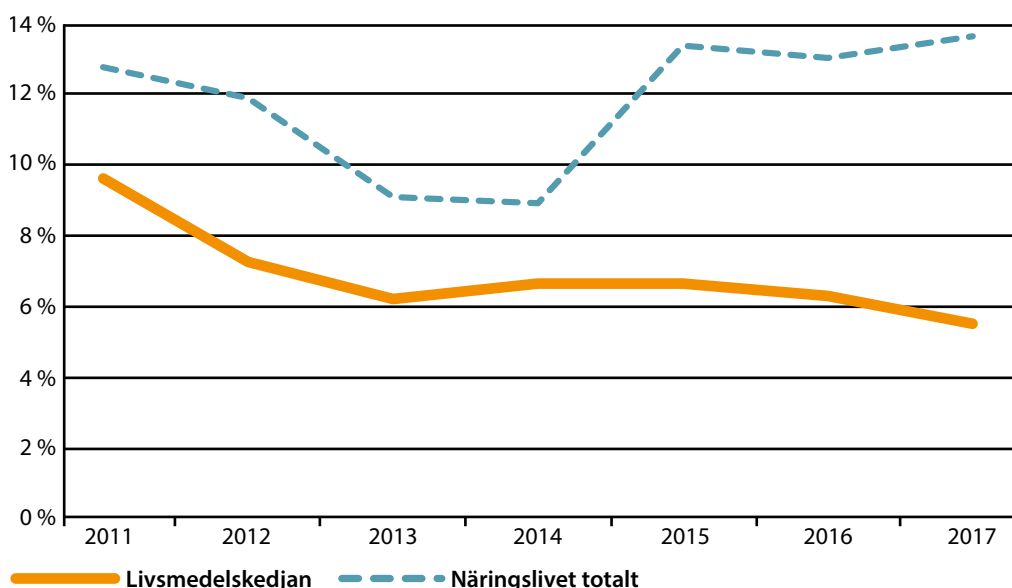
Figur 3. Rörelsemarginal i livsmedelskedjan 2011–2017

Not: Nyckeltalet för år 2017 baseras på preliminära uppgifter.

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens ekonomi

Avkastningen på eget kapital, som är ett mer direkt mått på lönsamheten i en investering, bekräftar också att lönsamheten i livsmedelskedjan försämrats. Figur 4 visar att utvecklingen i livsmedelskedjan är svagare än för näringslivet totalt och gapet gentemot det totala näringslivet har ökat under tidsperioden.

Figur 4. Avkastning på eget kapital i hela livsmedelskedjan 2011–2017

Not: Nyckeltalet för år 2017 baseras på preliminära uppgifter.

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens ekonomi

Konkurrenskraften i livsmedelskedjan kan även studeras genom att följa hur bland annat innovation utvecklas över tid med hjälp av olika indikatorer (se avsnitt 3.1), men det är svårt att hitta rättvisande indikatorer. Analysföretaget Bloomberg tar varje år fram ett globalt innovationsindex som rankar innovationsförmågan baserat på sju faktorer⁴⁹. Enligt detta index placerade sig Sverige år 2018 på en andraplats i världen, efter Sydkorea, och på en första plats i Europa. Noteras kan att enligt Bloombergsindex placerade sig Sverige år 2019⁵⁰ på en sjunde plats i världen och fjärde plats i Europa. Detta index säger dock ingenting om innovationskraften just i livsmedelskedjan.

Under år 2018 genomförde konsultfirman Roland Berger på uppdrag av Tillväxtverket en innovationsrankning av den svenska livsmedelssektorn år 2016, som baseras på metodiken som används i Bloombergs innovationsrankning, men med nyckeltal som är relevanta för livsmedelssektorn. Rapporten visar att Sverige hamnar högt i Europa inom flera sektorer (t.ex. andra plats inom stål-, skogs- och fordonsindustrin), men först på en 14:e plats för livsmedelsforskning av totalt 31 länder. Enligt rapporten ligger Sverige lågt i rankingen när det gäller högre utbildning inom områden som är relevanta för livsmedelssektorn och värdeaddering från produktion. Däremot presterar Sverige bättre när det gäller produktivitet och patentaktivitet i livsmedelssektorn.⁵¹

Inför årets utvärdering och uppföljning av livsmedelsstrategin har konsultfirman Roland Berger gjort motsvarande rankning för ytterligare två år (åren 2015 och 2017) för att studera om den svenska livsmedelssektorns innovationsranking varierar mellan åren. Beräkningarna visar att Sveriges totala innovationsranking varit oförändrad mellan åren 2015–2017, men att det förekommit variationer mellan faktorerna i livsmedelskedjan som innovationsrankingens baseras på. Att Sveriges totala innovationsranking för den svenska livsmedelssektorns är oförändrad är inte speciellt förvånande. Det är sannolikt först när något anmärkningsvärt händer som större ändringar i den totala rankingen kommer att äga rum. Det är därför intressant att följa denna indikator, inklusive den absoluta utvecklingen av de faktorer som rankingen baseras på, för att studera eventuella effekter av livsmedelsstrategin. I bilaga F redovisas den absoluta utvecklingen av de faktorer/indikatorer som konsultfirman Roland Berger baserar sin innovationsrankning på. Innovationsrankningen baseras på senast tillgängliga data och därför kan revideringar ske bakåt i tiden allt eftersom ny data blir tillgänglig, eller revideras.

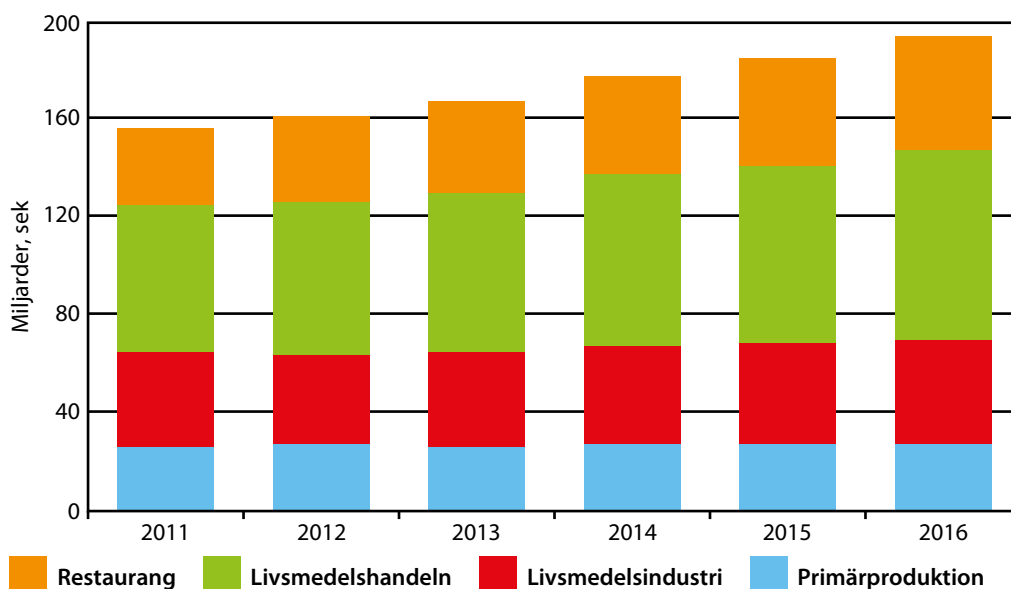
49 FoU-intensitet, värde-addering från produktion, produktivitet, teknologinivå, högre utbildning, antal forskare och patent-aktivitet.

50 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-01-22/germany-nearly-catches-korea-as-innovation-champ-u-s-rebounds>

51 Nyctelius, H., Bossen, H., Larsson, T., & Beckeman, J. (2018)

4.2 Produktion

Under år 2016 uppgick förädlingsvärdet för näringslivet totalt till 2 387 miljarder kronor, vilket var en ökning med 17 procent jämfört med år 2011. Livsmedelskedjans andel av näringslivets totala förädlingsvärde uppgick till drygt åtta procent år 2016. Figur 5 visar hur det totala förädlingsvärdet i livsmedelskedjan har utvecklats för perioden 2011–2016.

Figur 5. Totalt förädlingsvärde i livsmedelskedjan 2011–2016, löpande priser

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens Ekonomi.

Förädlingsvärdet för i företag med huvudsaklig verksamhet (SNI-kod) inom livsmedelskedjan ökade från 156 till 194 miljarder kronor mellan åren 2011–2016, vilket innebär en ökning med 25 procent. Förädlingsvärdet ökade i samtliga delar av livsmedelskedjan, dock i varierande grad. Jämfört med näringslivet totalt så var den procentuella ökningen större för företag med huvudsaklig verksamhet (SNI-kod) inom livsmedelskedjan mellan åren 2011–2016.

Mellan åren 2011–2016 ökade arbetsproduktiviteten⁵² i livsmedelskedjan med sex procent till 669 298 kronor per årsarbetstid. Detta kan jämföras med utveckling i det totala näringslivet, där arbetsproduktiviteten ökade med nio procent mellan åren 2011–2016 och uppgick till 862 470 kronor år 2016. Arbetsproduktiviteten visar hur effektivt företaget använder sin arbetskraft, vilket bland annat på mängden och den produktiva förmågan hos andra produktionsfaktorer samt på företagets organisation, ledning med mera.

⁵² Mätt som förädlingsvärde dividerat med antal årsarbetstider.

4.3 Relevanta nationella miljömål

Livsmedelsstrategins målsättning är att produktionen ska öka samtidigt som relevanta miljömål nås. Denna rapport redovisar utvecklingen för de miljömål som identifierats som mest relevanta i relation till Livsmedelsstrategin. Indikatorer för uppföljning av dessa miljömål finns i statistikbilagan. I detta kapitel fokuserar vi på Begränsad klimatpåverkan, men miljömålet God bebyggd miljö nämns också. Redovisningar av andra identifierade miljömål finns under respektive led i kedjan.

Begränsad klimatpåverkan

Den svenska miljöpolitiken ska fokusera på att konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt.⁵³ Målet Begränsad klimatpåverkan⁵⁴ ska nås i en takt så att biologisk mångfald bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras. Sverige ska inte heller orsaka ökade problem utanför Sveriges gränser, vilket är en del av generationsmålet som även inkluderar att lämna över ett samhälle till nästa generation där de stora miljöproblemen är lösta.

En miljömässigt hållbar konsumtion kan mätas med hjälp av *konsumtionsbaserade utsläpp* av växthusgaser, som tar hänsyn till den klimatpåverkan som svensk konsumtion orsakar i Sverige och i andra länder. Hushållens totala konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser uppgick till knappt 63 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2016. Utsläppen av växthusgaser till följd av hushållens konsumtion av livsmedel uppgick till knappt 20 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket var en ökning med 27 procent jämfört med år 2011. Detta motsvarar cirka 31 procent av de totala utsläppen. Som framgår av figur 6 så härstammar den största delen av de svenska konsumtionsbaserade utsläppen av växthusgaser från livsmedel som är producerade utomlands. Utsläppen av växthusgaser utanför Sverige ökade kraftigt mellan åren 2011–2012, men det finns ingen känd förklaring till ökningen.⁵⁵ Noteras bör att det är stor skillnad i klimatpåverkan mellan olika livsmedel och mer statistik och förklaringar finns i Naturvårdsverkets rapport 6848 (2018).⁵⁶ Noteras bör också att storleken på de totala konsumtionsbaserade utsläppen av växthusgaser i andra länder från svensk konsumtion beror på hur mycket vi importerar, hur utsläppsintensiva varorna eller tjänsterna är och hur stor utsläppsintensiteten är i landet där produktionen sker.⁵⁷

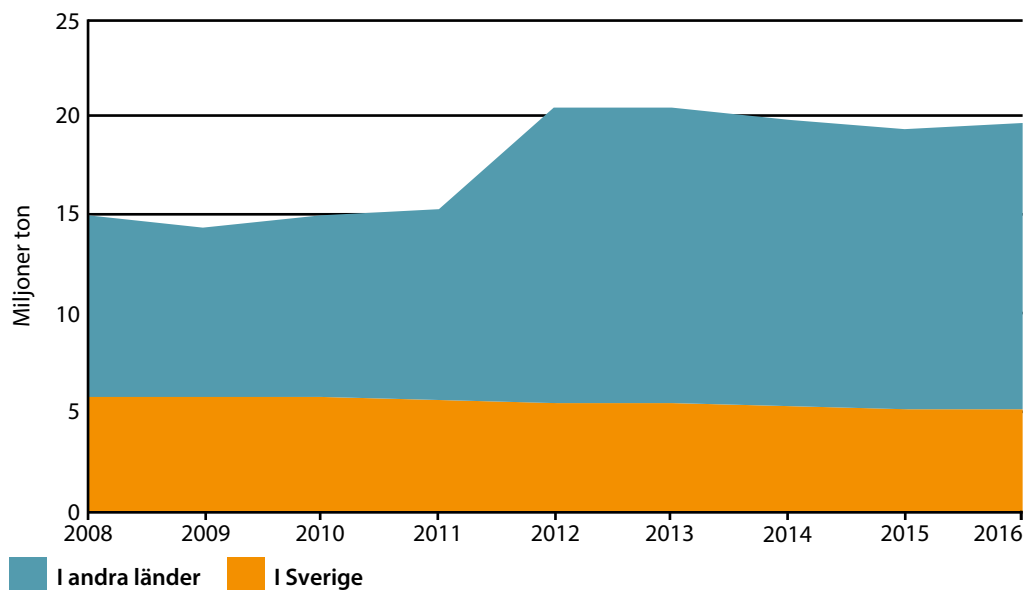
53 Naturvårdsverket Rapport 6848 (2018), Fördjupad analys av svensk klimatstatistik.

54 Målet innebär att halten av växthusgaser i atmosfären stabiliseras på en nivå där människans påverkan på klimatsystemet inte blir farligt.

55 Modellen bygger på ekonomiska flöden och orsaken till ökningen är inte självklar.

56 Naturvårdsverket, <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser-konsumtionsbaserade-utslapp-per-omrade/?visuallyDisabledSeries=51403916cd1bf182>

57 Naturvårdsverket Rapport 6848 (2018), Fördjupad analys av svensk klimatstatistik.

Figur 6. Konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser från livsmedel 2011–2016, koldioxidekvivalenter

Källa: Naturvårdsverket och SCB (2018).

En minskad svensk produktion av livsmedel leder till minskad miljöbelastning i Sverige, men om produktionen flyttar utomlands innebär det att även utsläppen av växthusgaser flyttar utomlands. Att Sverige tar ansvar för sin egen miljöbelastning är därför en central del inom miljöpolitiken. Att flytta utsläppen av växthusgaser utomlands går emot det övergripande målet med svensk miljöpolitik, det vill säga att lösa de stora miljöproblemen utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.⁵⁸ Den svenska produktionen är i många fall mer miljövänlig än den som bedrivs i andra länder.

God bebyggd miljö

En av preciseringarna för miljömålet God bebyggd miljö är Hållbar avfallshantering. Preciseringen innebär att all avfallshanteringen ska vara effektiv i hela samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallets påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.

Vi använder oss av indikatorn matavfall för att följa utvecklingen för hållbar produktion och konsumtion. I matavfall inkluderas både det oundvikliga (till exempel skal och kaffesump) och onödigt svinn (till exempel matrester och oöppnade matförpackningar). Under 2016 uppkom det cirka 1,3 miljoner ton matavfall i Sverige, inklusive siffror för matavfall från jordbruk och fiske. Det motsvarar i genomsnitt 129 kg matavfall per person. Siffrorna omfattar både separat utsorterat matavfall och matavfall som slängs tillsammans med annat avfall i soppsåsen. Matavfall förekommer i alla led i livsmedelskedjan: i primärproduktionen, hos grossister, leverantörer, butiker, restauranger och stor-

⁵⁸ Sveriges miljömål, <http://sverigesmiljomal.se/miljomalen/generationsmalet/>

kök samt hos hushållen. Produktionen av den mängd mat som kastas varje år motsvarar utsläpp på omkring två miljoner ton koldioxid, vilket är cirka tre procent av den totala mängden utsläpp av växthusgaser i Sverige. Svenska Miljö-EmissionsDatan (SMED) kartläggning av matavfallsmängder från 2016 visar att en minskning av mängden matavfall i Sverige har skett jämfört med 2014.⁵⁹

⁵⁹ <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Mark/Avfall/Matavfall/>

5 Utvecklingen i primärproduktionen

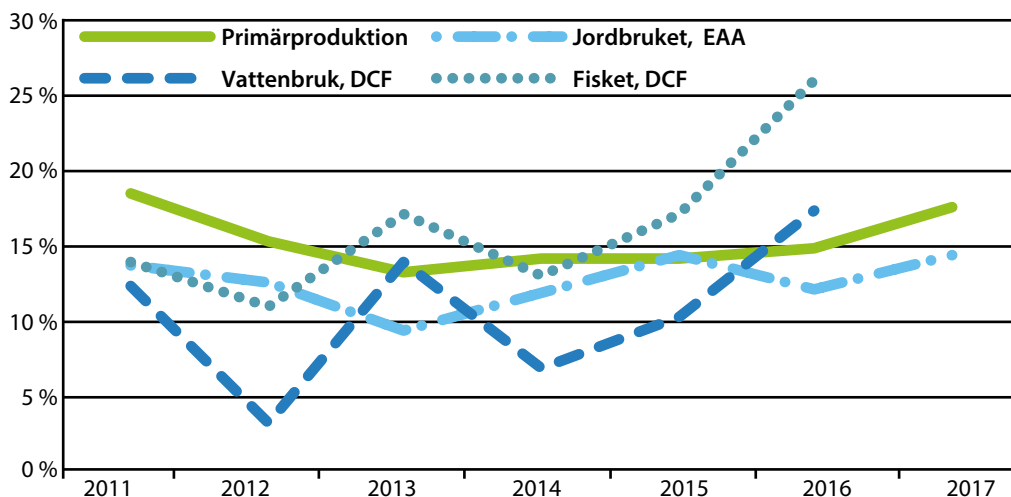
I detta kapitel visar vi utvecklingen för hela det första ledet i livsmedelskedjan mellan åren 2011–2017. I bilaga C-G finns uppgifter för åren 2008 till 2017. Statistiken visas fram till senast tillgängliga år. De grundläggande indikatorerna redovisas som ett aggregat för hela ledet, som består av följande huvudgrupper:

- Jordbruk och trädgårdsnäring
- Fiske
- Vattenbruk
- Rennäring

Primärproduktionen präglas av många små företag, med få årsarbetstider och förhållandevis stora tillgångar. Primärproduktionens behov av mark, byggnader och maskiner är anledningen till att ledet uppvisar relativt sett stora tillgångar i Företagens Ekonomi. Primärproduktionen är den bransch i livsmedelskedjan som har i särklass flest företag. Detta kombinerat med en liten andel av omsättning, förädlingsvärde och årsarbetstider tydliggör att branschen präglas av många mycket små företag där ägaren själv svarar för en stor del av arbetsinsatsen.

5.1 Konkurrenskraft

Figur 7 visar nettomarginalens utveckling för företag med huvudsaklig verksamhet (SNI-kod) inom primärproduktionen mellan åren 2011–2017. Denna figur bör läsas tillsammans med figur 9 som visar avkastning på eget kapital.

Figur 7. Nettomarginalen (median) för primärproduktionen 2011–2017

Not: Nyckeltalet för år 2017 baseras på preliminära uppgifter.

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens Ekonomi, EAA – Ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn 2016/2017, JO 45 SM 1802, STECF (18-19) Economic Report of the EU Aquaculture sector, Havs- och Vattenmyndigheten (DCF-data).

Primärproduktionens nettomarginal ligger högre än i näringslivet totalt under den studerade perioden, vilket beror på att en jämförelsevis stor andel av företagen i primärledet drivs som enskilda firmor. Kostnad för eget arbete är därmed inte medräknat som lönekostnad i dessa företags bokföring, vilket gör att de redovisar ett högre resultat än exempelvis ett aktiebolag. I enskilda firmor utgör företagets vinst ersättning för både eget arbete och eget kapital, medan vinsten i ett aktiebolag utgör avkastning på aktieägarnas kapital. En annan förklaring kan vara att samtliga subventioner⁶⁰ är medräknade i resultatet. Den absoluta nivån måste jämföras med företag inom samma bransch vilket i primärproduktionens fall innebär primärproduktion i andra länder. Om man räknar av ersättning för både anställda och eget arbete som läggs ner i företagen, blir nettomarginalen avsevärt lägre för primärproduktionen.

Då jordbruket utgör den i särklass största sektorn inom primärproduktionen får utvecklingen inom denna sektor också störst genomslag på utvecklingen inom primärledet. EAA (Economic Accounts for Agriculture) är ett system av statistiska beräkningar av värdet och kostnaderna för jordbruksproduktionen, inklusive rennärningen. I princip all jordbruksproduktion ingår i kalkylen och syftet är att kunna upprätta en resultaträkning för denna produktion. Beräkningarna baseras på en förteckning över de aktiviteter som anses vara karaktäristiska för jordbruket och dessa inkluderas i beräkningarna oberoende av i vilken typ av företag produktionen sker

Den relativt kraftiga ökningen av nettomarginalen år 2017 stöds av EAA-kalkylen⁶¹ (se figur 7), vilket inte är konstigt då detta år var ett mycket bra år för det svenska jordbruket. Den förhållandevis låga nettomarginalen år 2013 förklaras, enligt EAA-kalkylen, bland annat av höga foderkostnader.⁶²

Nettomarginalen för vattenbruket i Sverige har enligt EU-kommissionens Economic report of the EU Aquaculture sector (STECF -18-19) varierat relativt kraftigt mellan åren sedan 2011. Trenden är dock stigande.⁶³

Nettomarginalen inom yrkesfisket har varierat sedan år 2011 men har alltid varit positiv. Trenden sedan år 2014 enligt statistik som samlas in inom ramen för Sveriges nationella datainsamlingsprogram, som styrs av olika EU-förordningar (DCF, Data Collection Framework) är att nettomarginalen ökar. Vid en uppdelning ser man att det är det storskaliga fisket som driver resultaten för hela yrkesfisket.⁶⁴ Om man istället ser till rörelsemarginalen (figur 8) visar trenden på en liknande utveckling som den för nettomarginalen i figur 7. Detta led kännetecknas av höga fasta kostnader vilket gör att det inte är så enkelt att snabbt ställa

60 Detta är en skillnad mot nationalräkenskaperna och den sektorskalkyl (EAA) som Jordbruksverket gör där frikopplade produktionsstöd, gärdsstöd och miljöstöd inte ingår i förädlingsvärdet.

61 Beräkning av nettomarginalen i EAA-kalkylen motsvarar företagsinkomst/produktionsvärde

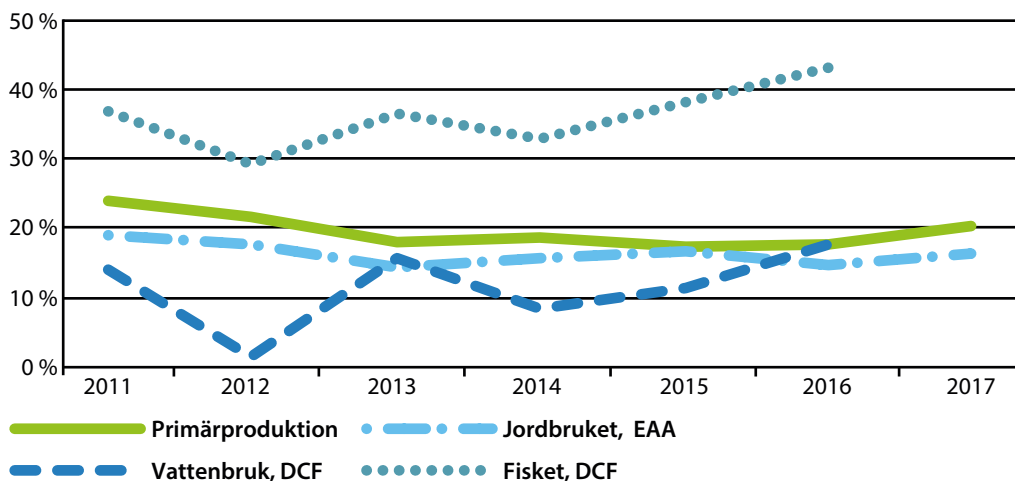
62 <http://www.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/Amnesomraden/Statistik,%20fakta/Jordbrukets%20ekonomi/JO45/JO45SM1802/JO45SM1802.pdf>

63 Joint Research Centre (JRC) (2018). Economic Report of the EU Aquaculture sector (STECF-18-19).

64 Havs- och vattenmyndigheten, EU-MAP-data.

om produktionen vid behov och en högre rörelsemarginal är nödvändigt för att få en rimlig avkastning på eget kapital. Även för detta nyckeltal bör man ha i åtanke att kostnad för eget oavlönat arbete inte är medräknad som lönekostnad i dessa företags bokföring, vilket gör att de redovisar ett högre resultat än exempelvis ett aktiebolag.

För livsmedelskedjan som helhet har rörelsemarginalen varit relativt stabilt men inom primärproduktionen finns en stor variation mellan olika år. Figur 8 visar även utvecklingen för rörelsemarginalen för jordbruket enligt EAA-kalkylen⁶⁵, samt utvecklingen för motsvarande nyckeltal för fisket och vattenbruket. För fiske och vattenbruk har rörelsemarginalen ökat mellan 2011–2017, men minskat något för jordbruket. År 2017 ser vi en ökad rörelsemarginal även inom jordbruket. Åtminstone en förklaring till detta är den förhållandevis höga företagsinkomsten inom jordbruksproduktionen detta år.

Figur 8. Rörelsemarginal i primärproduktionen 2011–2017

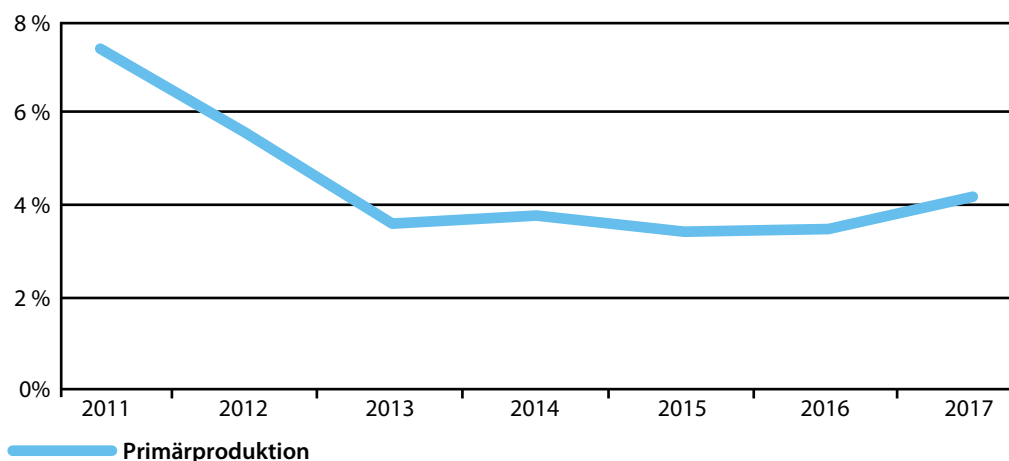
Not: Nyckeltalet för 2017 baseras på preliminära uppgifter.

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens Ekonomi, EAA – Ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn 2016/2017, JO 45 SM 1802, STECF (18-19) Economic Report of the EU Aquaculture sector, Havs- och Vattenmyndigheten (DCF-data).

Om man istället beaktar avkastning på eget kapital (figur 9) har lönsamheten minskat för företag inom primärproduktionen. Den negativa utvecklingen är sannolikt ett resultat av en längre period av sjunkande lönsamhet. När nyckeltalet studeras bör man ha i åtanke att vinsten i enskilda firmor förutom att ge avkastning på eget kapital ska täcka insatsen för eget arbete. Avkastning på eget kapital (figur 9) bör läsas parallellt med figur 7 som visar nettomarginalen.

⁶⁵ Beräkning av rörelsemarginalen i EAA-kalkylen motsvarar (driftsöverskott netto – arrende och hyreskostnader)/ produktionsvärdet.

Figur 9. Avkastning på eget kapital i primärproduktionen 2011–2017

Not: Nyckeltalet för 2017 baseras på preliminära uppgifter.

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens ekonomi

Avkastning på eget kapital inom yrkesfisket har, likt nettomarginalen, haft en positiv trend sedan år 2012. Det storskaliga fisket har en högre avkastning på sitt kapital än det småskaliga fisket. Noteras bör även här att kostnaden för eget arbete inte är medräknad som en lönekostnad i dessa företags bokföring, vilket gör att nyckeltalet blir avsevärt högre än om lönekostnaden inkluderas i bokföringen. Störst skillnad blir det för det småskaliga fisket.⁶⁶

Ett annat sätt att mäta den svenska produktionens konkurrenskraft är svensk marknadsandel, som visar hur stor del av den totala förbrukningen som produceras i Sverige. I bilaga H samt kortanalysen, "Hur stor andel av livsmedlen som säljs på marknaden är producerade i Sverige"⁶⁷, finns det mer information om den svenska produktionens marknadsandelar.

5.2 Produktion

Förädlingsvärdet för företag med huvudsaklig verksamhet (SNI-kod) inom primärproduktionen ökade med fyra procent mellan åren 2011–2016 till knappt 28 miljarder kronor. Som framgår av figur 10 var trenden svagt positiv under perioden, men förädlingsvärdet minskade under år 2013. Förklaringen till det minskade förädlingsvärdet år 2013 är, enligt EAA-kalkylen, framförallt höga priser på foder som köpts utanför sektorn och låga intäkter för spannmål.

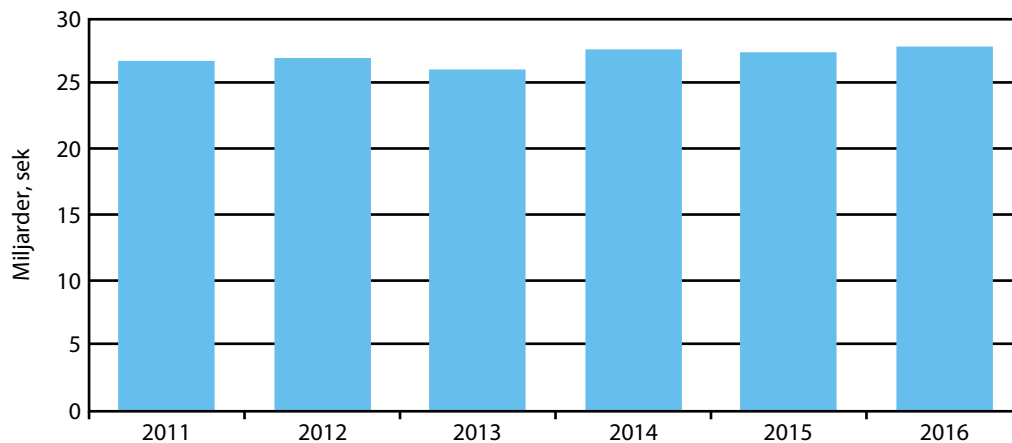
Utvecklingen av förädlingsvärdet netto, enligt EAA-kalkylen, följer den utveckling som redovisas i figur 10. Undantaget är år 2016 då EAA-kalkylen visar på ett sämre resultat jämfört med året innan. Enligt EAA-kalkylen ökade föräd-

⁶⁶ Havs- och vattenmyndigheten, DCF-data.

⁶⁷ <http://www.jordbruksverket.se/download/18.1b358225166a2c7e01d5acda/1540804192724/kortanalys%20svensk%20marknadsandel%20-%202018.pdf>

lingsvärdet år 2017 och det förklaras av ett ökat produktionsvärde och den viktigaste faktorn här är ett högt värde för mjölkproduktionen, men även värdet av produktionen av foderväxter respektive spannmål var förhållandevis högt.⁶⁸

Enligt STECF-18-19 har förädlingsvärdet inom vattenbruket ökat under perioden. En viktig förklaring till detta är en ökad omsättning.⁶⁹ För yrkesfisket har förädlingsvärdet haft en positiv trend sedan år 2012.⁷⁰

Figur 10. Totalt förädlingsvärde i primärproduktionen 2011–2016, löpande priser

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens Ekonomi.

Nyckeltalet arbetsproduktivitet⁷¹ visar hur effektivt företaget använder sin arbetskraft. Mellan åren 2011–2016 minskade arbetsproduktiviteten i primärproduktionen med två procent till 1 404 712 kronor per årsarbetstid (se bilaga F). Noteras bör att subventioner är medräknade i förädlingsvärdet för primärledet, vilket är en skillnad gentemot andra led i livsmedelskedjan. Dessutom drivs en stor andel av företagen i primärledet som enskilda firmor och ägare till enskilda firmor räknas inte med bland antal årsarbetstider. Detta gör att förädlingsvärdet per årsarbetstid blir betydligt högre i primärproduktionen än i övriga led i livsmedelskedjan. Om det skulle vara möjligt att räkna bort subventioner från förädlingsvärdet i Företagens ekonomi och inkludera ägare till enskilda firmor i antal årsarbetstider, skulle arbetsproduktiviteten bli avsevärt lägre. Vid en jämförelse, baserad på jordbruksstatistik, beräknade EU-kommissionen arbetsproduktiviteten i det svenska jordbruket till 30 118 euro år 2016.⁷² En annan jämförelse, baserad på data som samlas in av EU-kommissionen⁷³, visar att arbetsproduktiviteten för det marina fisket uppgick till 86 870 euro år 2016. Denna

68 Jordbruksverket (2018). EAA – Ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn 2016-2017. (JO 45 SM 1802)

69 https://stecf.jrc.ec.europa.eu/reports/economic/-/asset_publisher/d71e/document/id/2446795

70 Havs- och vattenmyndigheten, EU MAP-data.

71 Mätt som förädlingsvärde dividerat med antal årsarbetstider.

72 https://ec.europa.eu/agriculture/cap-indicators/context/2017_en

73 Havs- och vattenmyndigheten, EU-MAP data

statistik visar på stora skillnader i arbetsproduktivitet mellan det storskaliga och det småskaliga fisket.

Priser, valutakurser, löner, insatsvaror m.m. påverkar förädlingsvärdets utveckling och därför har vi valt att beskriva volymutvecklingen för de värdemässigt viktigaste sektorerna i primärledet i detta avsnitt. När vi nämner den senaste tioårsperioden är det perioden 2009–2018 som avses, men för sockerbetor, viltkött, frukt och grönsaker, vattenbruksprodukter och insjöfiske är den senaste tioårsperiod vi har statistik för 2008–2017. Noteras bör dock att det även finns andra faktorer så som innovation och affärsmodeller som påverkar förädlingsvärdet.

5.2.1 Svensk produktion av vegetabilier

Den rådande trenden med ökad produktion av *spannmål* avbröts i och med torkans effekter under år 2018. Produktionen blev väsentligt mycket lägre än normalt, spannmålsproduktionen minskade med hela 43 procent jämfört med genomsnittet för de senaste fem åren. De tidigare produktionsökningarna har främst berott på att odlingen av det högvakastande höstvetet har ökat förhållandevis mycket. Denna trend kommer dock att fortsätta eftersom rekordstora arealer redan har höstsåts, vilket ger goda förutsättningar för hög skörd under år 2019. En svagt positiv produktionstrend har funnits för *oljeväxterna* (raps och rybs) under de senaste tio åren. I likhet med spannmål blev dock skörden betydligt lägre under år 2018, jämfört med genomsnittet för de senaste fem åren var skörden 33 procent lägre. Den relativt höga lönsamheten för raps har gynnat produktionen. Samtidigt är efterfrågan på oljeväxter och dess produkter (olja och mjöl) starkt sammankopplad med efterfrågan på andra råvaror som fossil olja och sojaböner, vilket innebär att förändringar i den energipolitik som bedrivs runtom i världen även påverkar efterfrågan på oljeväxter.

Matpotatisproduktionen i Sverige har varit i stort sett konstant under den senaste tioårsperioden. Däremot har potatis för odling av stärkelse ökat något, vilket beror på en ökad efterfrågan av stärkelseprodukter de senaste åren.

Produktionen av *sockerbetor* minskar trots förhållandevis kraftiga ökningar av hektaravkastningen under perioden. Ett förändrat regelverk inom EU:s jordbrukspolitik med borttagandet av produktionskvoter med produktionsöverskott som följd har resulterat i låga priser på socker. Nordic Sugar har som mål att behålla de senaste årens odlade areal i Sverige.

5.2.2 Svensk animalieproduktion

Produktionen av *griskött* har minskat med fyra procent de senaste tio åren. Andelen svenskt kött av förbrukningen försvagades kraftigt i början och mitten av perioden men har återhämtat sig de senaste åren. Den svenska andelen av konsumtionen ligger på drygt 70 procent. Under 2018 ökade den svenska gris-köttproduktionen 4 procent, vilket är en följd av god efterfrågan och stabila

producentpriser. Torkan under sommaren 2018 kan också ha bidragit till att öka antalet slaktade grisar under hösten 2018.

Produktionen av *nötkött* har minskat med cirka två procent de senaste tio åren. Under 2018 ökade produktionen med nästan fyra procent, vilket är en reaktion på god efterfrågan och stabilt höga priser till nötköttsproducenterna. Minskningen av mjölkproduktionen är anledningen till att slakten av kor och kvigor ökat. Torkan under sommaren 2018 bidrog också till att fler djur slaktades under slutet av året. Konsumenternas ökade medvetenhet om svenska mervärden har stärkt efterfrågan på svenskt nötkött. En annan faktor som inverkat positivt är handlingsplanen för nötkött, med målet att stärka den svenska produktionen.

Produktionen av *lammkött* har ökat med elva procent de senaste tio åren. Under 2018 ökade produktionen med sex procent. Förbrukningen per person i Sverige av lammkött ökade med 0,5 kilo mellan 2008 och 2017, vilket motsvarar 36 procent. Den svenska andelen av konsumtionen är cirka 30 procent. Även för lamm finns en handlingsplan i kraft med mål att stärka den svenska produktionen.

Produktionen av *matfågel* har ökat med 36 procent de senaste tio åren. Förbrukningen av matfågel har ökat kraftigt till följd av konsumenternas ökade efterfrågan. Per capita konsumtionen har ökat från 18 kilo till 23 kilo de senaste 10 åren.

Produktionen av ägg har ökat med 34 procent de senaste tio åren. Andelen svenska ägg av förbrukningen har haft en stigande trend och ligger på en högre och stabilare nivå än för kött. En orsak till detta är de svenska salmonella-garantierna.

Invägningen av *mjölk* sjönk med ungefär sex procent mellan 2009 och 2018. Under 2018 minskade invägningen med två procent. Konsumtionen av mjölkprodukter ökar per person, men en allt större andel är import. Den svenska andelen av konsumtionen är drygt 70 procent men siffran skiljer sig mycket mellan olika produkter.

Produktionen av *viltkött* i Sverige har varierat mellan strax över 15 000 ton och strax under 19 000 ton de senaste tio åren. Produktionen av *renkött* har legat mellan 1 000 och 1 500 ton det senaste decenniet.

5.2.3 Svensk produktion av vissa frukter och grönsaker

Den svenska totalkonsumtionen av frukt och grönsaker har ökat stadigt under en längre tid. År 2017 låg konsumtionen av frukt på ungefär 680 000 ton och konsumtionen av grönsaker på ungefär 650 000 ton. Konsumtionen av färska grönsaker har ökat med 31 procent de senaste tio åren. Ökningen för färska frukter och bär är något svagare, tio procent under samma period.

Den svenska produktionen av *äpplen* ökar och har de senaste åren uppgått till ungefär 25 000 ton om året. År 2017 minskade dock avkastningen något framför

allt på grund av frostsador under våren. Avkastningen per hektar har ökat i Sverige eftersom ny odlingsteknik har introducerats. I takt med att odlingarna moderniseras ökar den genomsnittliga avkastningen och är idag 20 procent högre än för tio år sedan.

Säsongen för svenska *jordgubbar* är kort, under juni och juli är det högsäsong för den svenska produktionen. Sedan år 2010 har produktionen ökat med 35 procent, vilket beror på betydligt högre avkastningsnivåer än tidigare och även en ökad areal. År 2015 var ett år med mycket gynnsamma förutsättningar för jordgubbsodling och skörden blev därför rekordstor, 17 000 ton.

Den svenska *tomatproduktionen* har under många år minskat. För tjugo år sedan producerades 19 000 ton tomater vilket kan jämföras med dagens drygt 14 000 ton. För att möta konkurrensen från de importerade specialtomaterna har nu många svenska odlare ställt om till småtomater. Detta syns i statistiken som en produktionsminskning eftersom de ger en lägre avkastning i kg/m².

Produktionen av *växthusgurka* har varit relativt konstant de senaste fem åren, med viss årlig variation. År 2016 var förhållandena gynnsamma under främst första halvan av odlingssäsongen, vilket resulterade i en något högre skörd jämfört med föregående år.

Den svenska frilandsodlingen av grönsaker domineras av *morötter*, ungefär en fjärdedel av den totala grönsaksarealen används för att odla morötter. Morotsproduktionen har dock inte följt någon tydlig trend de senaste tio åren, utan har varierat mellan åren. Detta beror delvis på ganska stora variationer i hur stora arealer som används för morotsodling från år till år.

Produktionen av isbergssallat har legat stabilt runt 25-30 000 ton under de senaste åren, dock med årsvisa variationer. Siffrorna i tabellen inkluderar från och med år 2014 även annan *sallat* (bladgrönsaker i form av småblad), vilket är en salladsprodukt som ökar i grönsaksdiskarna. År 2017 uppgick den produktionen till 5 500 ton.

5.2.4 Svenskt yrkesfiske och vattenbruk

Utvecklingen av fångstvolymerna inom det *marina fisket* styrs till stor del av storleken på fiskekvoterna, vilka beslutas av EU. Vissa kvoter nyttjas dock inte fullt ut eftersom det inte är ekonomiskt lönsamt att fiska upp dem. Under en följd av år minskade volymerna i det marina fisket, men under senare år har det skett en ökning och volymerna har legat runt 200 000 ton per år. De värdemässigt viktigaste arterna i det svenska marina fisket är sill, skarpsill, räka, kräfta, torsk och vissa år tobis.

Det svenska *insjöfisket* är volymmässigt litet, men värdemässigt större eftersom flera fiskarter betingar ett högt kilopris. Viktiga arter i insjöfisket är gös och kräfta. De totala fångsterna har de senaste tio åren legat runt 1 500 ton.

Vattenbruksproduktionen har ökat betydligt till 16 000 ton under den senaste tioårsperioden. Framförallt gäller det den ekonomiskt viktigaste produktionsgrenen, produktion av matfisk, där produktionen i det närmaste har fördubblats. Den i särklass viktigaste arten i den svenska matfiskproduktionen är regnbåge följt av röding.

5.3 Relevanta nationella miljömål

Produktionen ska öka samtidigt som relevanta miljömål nås enligt livsmedelsstrategin. Indikatorer för de miljömål som identifierats som mest relevanta i relation till Livsmedelsstrategin finns i statistikbilagan. Som framgår av avsnitt 3.2.3 har sju miljömål identifierats som mest relevanta i relation till livsmedelsstrategin. För primärproduktionen är dessutom miljömålet Ett hav i balans samt Levande kust och skärgård relevant liksom God bebyggd miljö.

Begränsad klimatpåverkan

Den svenska miljöpolitiken ska⁷⁴ fokusera på att konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt. Målet Begränsad klimatpåverkan⁷⁵ ska nås i en takt så att biologisk mångfald bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras.

Det huvudsakliga måttet för att följa upp utsläpp av växthusgaser inom Sveriges gränser är *territoriella utsläpp*⁷⁶. Under år 2017 uppgick de territoriella utsläppen av växthusgaser från jordbruket i Sverige till 7,2 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket var en ökning med en procent jämfört med 2011. Tyvärr finns inte motsvarande statistik för fisket och vattenbruket. Under år 2017 uppgick de territoriella utsläppen av växthusgaser från arbetsmaskiner i jordbruket samt fiskebåtar i Sverige till 680 000 ton koldioxidekvivalenter, vilket var en minskning med 15 procent jämfört med år 2011⁷⁷.

Det betonas i livsmedelsstrategin att både produktionen och konsumtionen ska vara hållbar. En hållbar produktion kan mätas med hjälp av *produktionsbaserade utsläpp*⁷⁸ av växthusgaser från svenska företag och personer både i och utanför Sveriges gränser. De produktionsbaserade utsläppen av växthusgaser från jordbruket, fisket och vattenbruket uppgick till åtta miljoner ton koldi-

⁷⁴ Naturvårdsverket Rapport 6848 (2018), Fördjupad analys av svensk klimatstatistik.

⁷⁵ Målet innebär att halten av växthusgaser i atmosfären stabiliseras på en nivå där människans påverkan på klimatsystemet inte blir farligt.

⁷⁶ De totala territoriella utsläppen uppgick år 2017 till knappt 53 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket var en minskning med 13 procent jämfört med år 2011.

⁷⁷ <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser-territoriella-utslapp-och-upptag/>

⁷⁸ De totala produktionsbaserade utsläppen uppgick år 2016 till 62 miljoner ton, vilket var en minskning med nio procent jämfört med år 2011.

oxidekvivalenter år 2016, vilket var en minskning med fem procent jämfört med 2011.⁷⁹

En svensk animalieproduktion är en grundläggande förutsättning för att upprätthålla ett öppet odlingslandskap och för att bevara djur och växter som är förknippade med betesmarker. Det innebär att de positiva miljöeffekter som är förknippade med denna produktionsinriktning skulle gå förlorade om den flyttade utomlands.

Ett rikt växt och djurliv

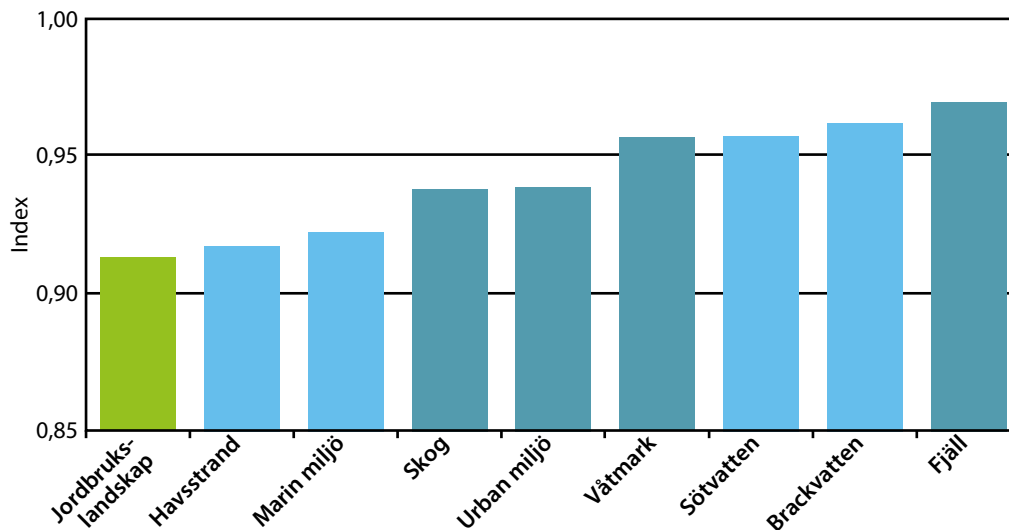
Ett rikt växt och djurliv (som nämns i proposition 2016/2017:104) kan mätas med hjälp av Rödlisteindex, vars förändring indikerar förlust av biologisk mångfald. Rödlisteindex⁸⁰ kan anta värden mellan 0 och 1. Om alla bedömda arter i en grupp har livskraftiga populationer skulle indexet för gruppen ha värdet 1, medan om alla arter vore utdöda från landet skulle det ha värdet 0. Rödlisteindex har tagits fram för vissa artgrupper och landskapstyper, bland annat jordbrukslandskapet och den marina miljön, för åren 2015, 2010, 2005 och 2000. En förändring av indexet över åren visar på en ökad eller minskad hastighet av förlust av biologisk mångfald. Om indexet har samma värde vid två olika tidpunkter, innebär det att takten för den förlust som skett har varit konstant. Minskar index innebär alltså att förlusttakten har ökat.

Artdatabanken har i uppdrag av Naturvårdsverket att rapportera skillnader i index mellan olika landskapstyper för miljömålsuppföljningen (se figur 11).⁸¹ Jämfört med tidigare år ingår betydligt fler arter i indexet för 2017. De tester som Artdatabanken har gjort visar att skillnaderna i rödlisteindex mellan åren är mycket små.

79 Naturvårdsverkets Rapport 6848 (2018) och SCB, Miljöräkenskapernas analysverktyg.

80 Sandström, J. m.fl. 2015. Tillstånd och trender för arter och deras livsmiljöer – rödlistade arter i Sverige 2015. ArtDatabanken Rapport 17. ArtDatabanken, SLU. Uppsala.

81 SLU (2017), Rödlisteindex per landskapstyp 2017, uppdatering av 2016 års rapport med ytterligare 6 000 arter samt redovisning av inledande klassning på biotopnivå, slutrapport daterad 2017-03-13

Figur 11. Rödlisteindex 2017 för olika landskapstyper

Not: Indexet beräknar andelen rödlistade arter i förhållande till andelen som bedöms vara livskraftiga. Arter som är rödlistade i kategorin kunskapsbrist ingår inte i indexet.

Not: Om alla arter i en grupp är livskraftiga är indexet 1, om alla arter är utdöda är indexet 0.

Källa: Artdatabanken, SLU

Jordbrukslandskap och Marin miljö har en större andel av artstocken på rödlistan än andra landskapstyper, t.ex. Fjäll och Sötvatten. När det gäller jordbruksmark orsakas detta sannolikt av minskad areal samt av minskade naturbetesmarker. För Marin miljö saknas nära hälften av arterna i indexet, eftersom de är rödlistade i kategorin kunskapsbrist. Om de kunnat klassas på övriga kategorier i rödlistesystemet hade det sannolikt varit lägre.⁸²

Hav i balans samt levande kust och skärgård

En hållbar produktion av fisk förutsätter hållbara fiskbestånd och miljömålet Hav i balans samt levande kust och skärgård. Andelen fisk- och skaldjursbestånd som nyttjas på ett hållbart sätt ökade med en procentenhet mellan åren 2015–2017 till 20 procent. Även antalet bestånd som var möjliga att bedöma ökade. Noteras bör att andelen bestånd som bedöms nyttjas hållbart varierar mellan olika havsområden. Bedömningen om bestånden är hållbart nyttjade eller inte baseras på principen om maximal hållbar avkastning⁸³ för internationellt förvaltade bestånd samt på expertbedömningar för nationellt förvaltade bestånd.⁸⁴

⁸² SLU (2017), Rödlisteindex per landskapstyp 2017, uppdatering av 2016 års rapport med ytterligare 6 000 arter samt redovisning av inledande klassning på biotopnivå, slutrapport daterad 2017-03-13

⁸³ Maximal hållbar avkastning, MSY är ett teoretiskt begrepp som motsvarar den högsta möjliga årliga fångst som kan upprätthållas över tiden genom att hålla ett bestånd på en nivå där det producerar maximal tillväxt.

⁸⁴ SLU, Havs- och Vattenmyndigheten (2019) Fisk- och skaldjursbestånd i hav och sötvatten 2018.

Flottrapporten för 2015⁸⁵ visar att segment i fiskeflottan som använder aktiva redskap (trål m.m.) inte fiskar på bestånd som är överfiskade, medan segment som använder passiva redskap (nät m.m.) i större utsträckning fiskar på bestånd som är överfiskade (dock inom satta fångstkvoter). Det är dock värt att notera dels att passiva redskap bara står för två till fyra procent av den fiskade volymen, dels att statistiken inte säger något om hur fiskeflottan faktiskt bidrar till fiskdödligheten. Rapporten visar vidare att för de flesta segmenten av det svenska fisket har fisket ingen effekt på hotade bestånd.

Ett rikt odlingslandskap

Miljömålet (som nämns i proposition 2016/2017:104) kan mätas med hjälp av indikatorn betesmark och slåtterängar som får någon form av miljöersättning. Under år 2018 uppgick de till 450 880 hektar, vilket var en ökning med nio procent jämfört med år 2011. Miljömålet kan även mätas med hjälp av Fåglar och fjärilar som påverkas av hur jordbruket bedrivs. I statistikbilagan återfinns dessa indikatorer som index, där vi valt att sätta år 2016 till 100 som är året innan livsmedelsstrategin beslutades.

God bebyggd miljö

En av preciseringarna för miljömålet God bebyggd miljö är Hållbar avfallshantering. Preciseringen innebär att all avfallshantering ska vara effektiv i hela samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallets påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.

Vi använder oss av indikatorn matavfall för att följa utvecklingen för hållbar produktion och konsumtion. I matavfall inkluderas både det oundvikliga (till exempel skal och kaffesump) och onödigt svinn (till exempel matrester och öppnade matförpackningar). Under år 2014 uppkom det cirka 98 000 ton matavfall i primärproduktionen vilket motsvarar i genomsnitt tio kg matavfall per person enligt SMED:s kartläggning. Noteras bör att ingen kartläggning av matavfallet i primärproduktionen gjordes för år 2016.⁸⁶

Giftfri miljö

En giftfri miljö kan mätas med hjälp av en indikator som visar det totala antalet beräknade hektardoser av växtskyddsmedel över tid. Antalet beräknade hektardoser visar intensiteten i odlingen och är en av flera möjliga mätmetoder för att följa upp miljökvalitetsmålet Giftfri miljö. I indikatorn ingår antalet beräknade hektardoser för ogräsmedel, svampmedel, tillväxtreglering och insekter. Med hjälp av indikatorn kan vi följa om en ökad odling leder till en ökad användning av växtskyddsmedel. Indikatorn återfinns i statistikbilagan som ett index, där

⁸⁵ Scientific, Technical and Economic Committee for Fisheries (STECF) – Assessment of balance indicators for key fleet segments and review of national reports on Member States efforts to achieve balance between fleet capacity and fishing opportunities (STECF-15-02). 2015. Publications Office of the European Union, Luxembourg, EUR 27134 EN, JRC 94933, 147 pp.

⁸⁶ <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Mark/Avfall/Matavfall/>

vi valt att sätta år 2016 till 100 som är året innan livsmedelsstrategin beslutades. Noteras kan att det finns en indikator inom miljökvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap som följer andelen ekologiskt odlad åkermark i utpräglad slättbygd. Den indikatorn kan även användas i uppföljningen av Giftfri Miljö inom Livsmedelsstrategin.

Ingen övergödning

Miljömålet om ingen övergödning kan mätas med växtnärbalanser som visar hur mycket näringsämnen som tillförs respektive förs bort från åkermarken. Om det tillförs lika mycket näringsämnen som det förs bort, är indikatorerna o. Vi har i statistikbilaga C en indikator för växtnärbalanser kväve och en indikator för växtnärbalanser fosfor.

5.4 Framtidsutblick

Lantbruksbarometern är en årlig rapport, sedan 1987, som visar lantbrukarnas uppfattning om det aktuella läget inom lantbruket. Upplagan från våren år 2019⁸⁷ baseras på 1000 intervjuer under januari 2009 och presenteras av Swedbank, LRF konsult och Sparbankerna.

Jämfört med för ett år sedan upplever lantbrukarna att lönsamheten har försämrats. Noteras bör dock att år 2017 var ett år med god skörd och bra priser på mjölk och kött. Totalt upplevde 34 procent av lantbrukarna att de har en god eller mycket god lönsamhet mars 2019, vilket är på samma nivå som hösten 2018, men betydligt lägre än våren 2018 då drygt 50 procent av lantbrukarna bedömde att de hade en god lönsamhet. När lantbrukarna uppskattar sin lönsamhet om ett år tror de att lönsamheten kommer att förbättras.

Mjölksproducenterna är de som upplever bäst lönsamhet, medan växtodlarna och grisproducenterna upplever den sämsta lönsamheten. Grisproducenterna är också den produktionsgren som upplevt att lönsamheten minskat mest jämfört med för ett år sedan. Grisproducenterna tror dock på en avsevärd förbättring av lönsamheten till våren 2020.

87 <https://mb.cision.com/Public/67/2762532/a3d56aecoaboa5b3.pdf>

6 Utvecklingen i livsmedelsindustrin

I detta kapitel visar vi utvecklingen för hela det andra ledet i livsmedelskedjan mellan åren 2011–2017. I bilaga C-F finns uppgifter för åren 2008 till 2017. De grundläggande indikatorerna redovisas som ett aggregat för hela ledet, som kan delas in i följande undergrupper:

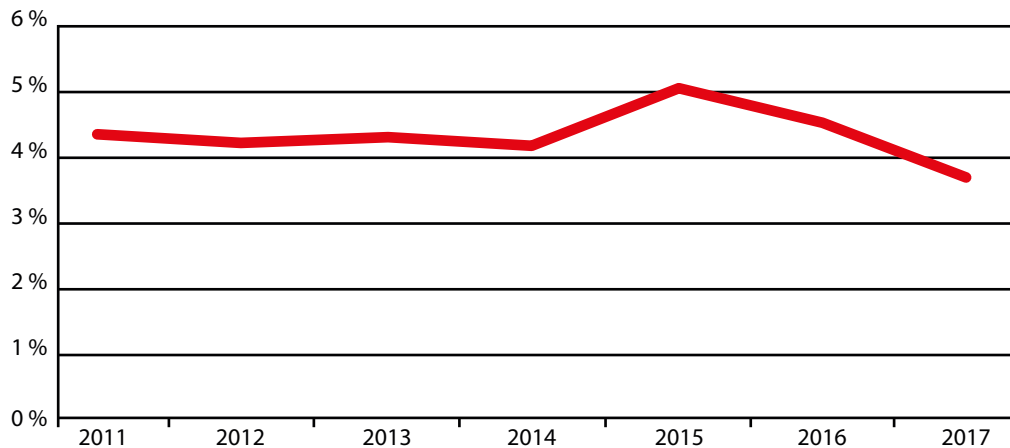
- Livsmedel
- Drycker
- Tobak

Jämfört med det totala näringslivet har tillverkningsindustrin (som livsmedelsindustrin är en del av) en struktur med få företag och förhållandevis stora tillgångar. Tillverkningsindustrins andel av antalet årsarbetstider i det totala näringslivet är lägre än dess andel av tillgångarna. Tillverkningsindustrins andel av det totala näringslivets förädlingsvärde är också större än sysselsättningens andel. Livsmedelsindustrin har dock jämfört med andra delar av tillverkningsindustrin förhållandevis många årsarbetstider i förhållande till förädlingsvärdet.

Under år 2016 uppgick livsmedelsindustrins andel av tillverkningsindustrins förädlingsvärde till 8,5 procent och motsvarande andel för årsarbetstider var 10,1 procent.

6.1 Konkurrenskraft

Livsmedelsindustrins lönsamhet beskrivs både utifrån nettomarginal (figur 12) rörelsemarginal (figur 13) och avkastning på eget kapital (figur 14). Dessa olika indikatorer bör studeras tillsammans. Nettomarginalen har legat på en stabil nivå runt fyra procent under den studerade perioden. Att nivån på nettomarginalen ligger på en jämförelsevis låg nivå kan bero på att dessa led i kedjan består av större företag som hanterar stora volymer. En stabil nettomarginal tyder på en stabil marknad. Av figur 12 framgår att nettomarginalen ökade med en procentenhet under år 2015 för företag i livsmedelsindustrin för att därefter sjunka.

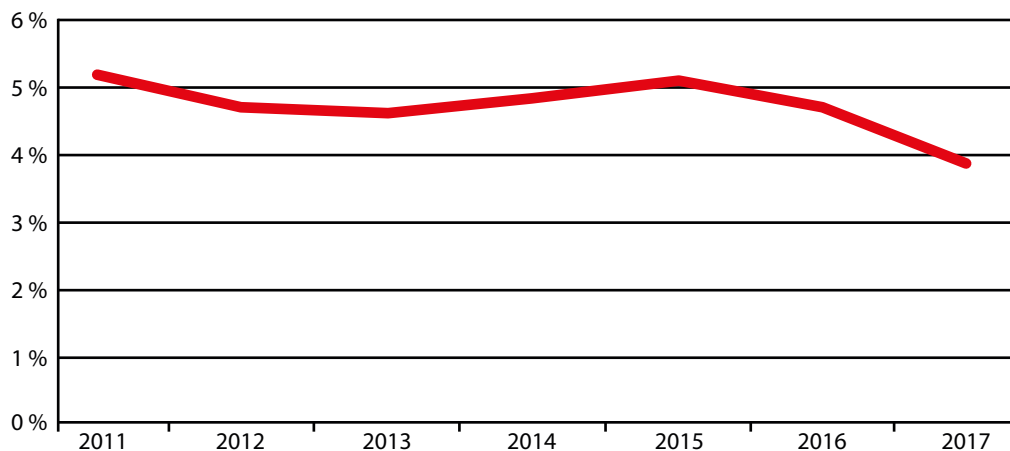
Figur 12. Nettomarginalen (median) för livsmedelsindustrin 2011–2017

Not: Nyckeltalet för år 2017 baseras på preliminära uppgifter.

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens Ekonomi.

Rörelsemarginalen i figur 13 har minskat något under den studerade tidsperioden till fyra procent år 2017 för de företag som bedriver huvudsaklig verksamhet inom livsmedelsindustrin. Utvecklingen för rörelsemarginalen liknar dock motsvarande utveckling för nettomarginalen (figur 12).

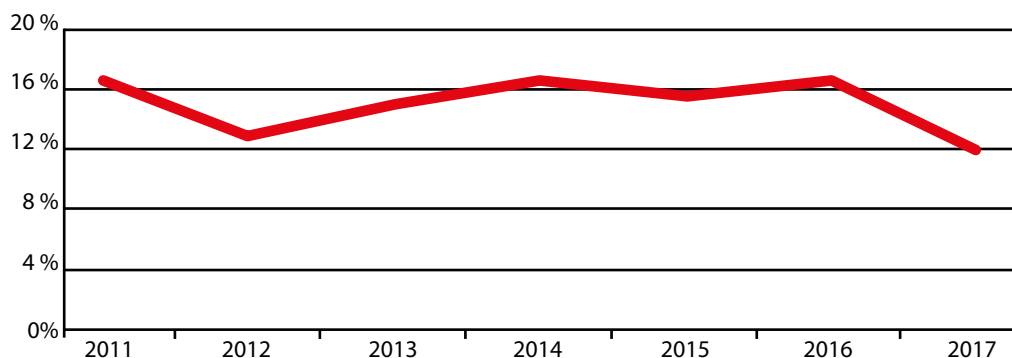
Figur 13. Rörelsemarginal i livsmedelsindustrin 2011–2017

Not: Nyckeltalet för år 2017 baseras på preliminära uppgifter.

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens ekonomi

Livsmedelsindustrin är förhållandevis kapitalintensiv med höga fasta kostnader som gör att produktionen inte kan ställas om hur snabbt som helst. Ledet hantlar dock stora volymer vilket gör att nettomarginalen (figur 12) inte behöver vara lika hög för att få en rimlig avkastning på eget kapital (figur 14).

Figur 14. Avkastning på eget kapital i livsmedelsindustrin 2011–2017

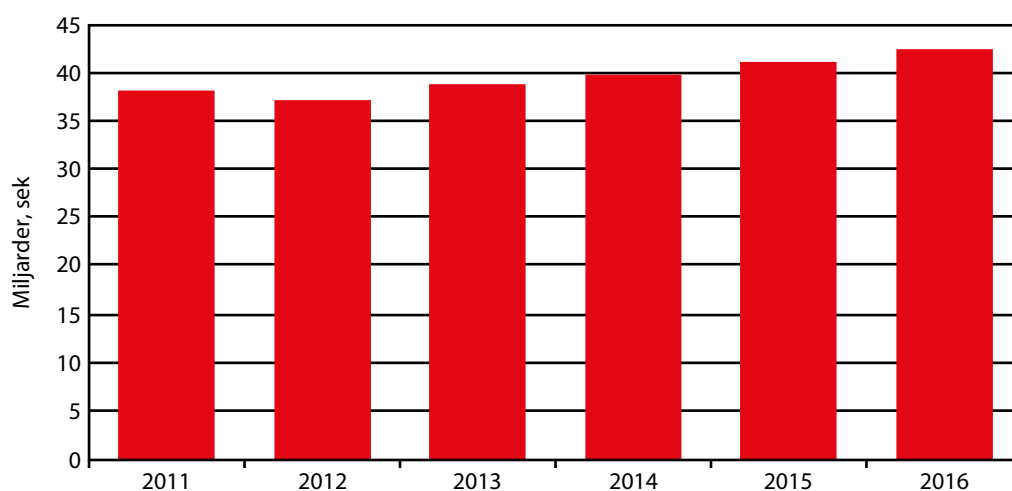
Not: Nyckeltalet för år 2017 baseras på preliminära uppgifter.

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens ekonomi

6.2 Produktion

Förädlingsvärdet för i livsmedelsindustrin ökade med tolv procent mellan åren 2011–2016 (se figur 15). Tillväxten i förädlingsvärde varierar dock mellan olika delar livsmedelsindustrin. Förädlingsvärdet ökade mest i de delar av livsmedelsindustrin som producerar drycker samt tobak, men dessa värden är avsevärt lägre än för motsvarande som producerar livsmedel. Förädlingsvärdet för de företag som producerade *livsmedel* som huvudsaklig verksamhet ökade med nio procent till 33 miljarder kronor år 2016 (jämfört med år 2011). Förädlingsvärdet för de företag som producerade *drycker* som huvudsaklig verksamhet ökade med 26 procent till sex miljarder kronor år 2016 (jämfört med år 2011) och förädlingsvärdet för de företag som producerade *tobak* som huvudsaklig verksamhet ökade med 16 procent till fyra miljarder kronor år 2016 (jämfört med år 2011).

Figur 15. Totalt förädlingsvärde i livsmedelsindustrin 2011–2016, löpande priser

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens Ekonomi.

Mellan åren 2011–2016 ökade arbetsproduktiviteten⁸⁸ i livsmedelsindustrin med 15 procent till 851 865 kronor per årsarbetstid. Under den studerade tidsperioden har arbetsproduktiviteten aldrig varit så hög som år 2016, vilket sannolikt kan förklaras av en ökad automatisering.

Priser, valutakurser, löner, insatsvaror m.m. påverkar förädlingsvärdets utveckling och därför har vi valt att visa volymutvecklingen för de värdemässigt viktigaste sektorerna i primärledet. Tyvärr är det inte möjligt att redovisa volymuppgifter för senare led i livsmedelskedjan och vi redovisar därför mer detaljerade uppgifter för förädlingsvärdet i senare led. Noteras bör dock att det även finns andra faktorer så som innovation och affärsmodeller som påverkar förädlingsvärdet.

6.3 Relevanta nationella miljömål

Produktionen ska öka samtidigt som relevanta miljömål nås enligt livsmedelsstrategin. Indikatorer för de miljömål som identifierats som mest relevanta i relation till Livsmedelsstrategin finns i statistikbilagan. Som framgår av avsnitt 3.2.3 har sju miljömål identifierats som mest relevanta i relation till livsmedelsstrategin. Det finns statistik för två av de sju identifierade miljömålen för livsmedelsindustrin.

Begränsad klimatpåverkan

Den svenska miljöpolitiken ska⁸⁹ fokusera på att konsumtionsmönstren av varor och tjänster orsakar så små miljö- och hälsoproblem som möjligt. Målet Begränsad klimatpåverkan⁹⁰ ska nås i en takt så att biologisk mångfald bevaras, livsmedelsproduktionen säkerställs och andra mål för hållbar utveckling inte äventyras.

Det huvudsakliga måttet för att följa upp utsläpp av växthusgaser inom Sveriges gränser är *territoriella utsläpp*.⁹¹ Under år 2017 uppgick de territoriella utsläppen av växthusgaser för livsmedelsindustrin till 341 000 ton koldioxidekvivalenter, vilket var en minskning med 30 procent jämfört med år 2011.⁹²

Det betonas i livsmedelsstrategin att både produktionen och konsumtionen ska vara hållbar. En hållbar produktion kan mätas med hjälp av *produktionsbaserade utsläpp*⁹³ av växthusgaser som visar utsläpp från svenska företag och personer både i och utanför Sveriges gränser. De produktionsbaserade ut-

88 Mätt som förädlingsvärde dividerat med antal årsarbetstider.

89 Naturvårdsverket Rapport 6848 (2018), Fördjupad analys av svensk klimatstatistik.

90 Målet innebär att halten av växthusgaser i atmosfären stabiliseras på en nivå där människans påverkan på klimatsystemet inte blir farligt.

91 De totala territoriella utsläppen uppgick år 2017 till knappt 53 miljoner ton koldioxidekvivalenter, vilket var en minskning med 13 procent jämfört med år 2011

92 <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser-territoriella-utslapp-och-upptag/>

93 De totala produktionsbaserade utsläppen av växthusgaser uppgick år 2016 till 62 miljoner ton, vilket var en minskning med nio procent jämfört med år 2011.

släppen av växthusgaser från livsmedelsindustrin uppgick till 610 000 ton koldioxidequivallenter år 2016, vilket var en minskning med 21 procent jämfört med år 2011.⁹⁴

God bebyggd miljö

En av preciseringarna för miljömålet God bebyggd miljö är Hållbar avfallshandling. Preciseringen innebär att all avfallshandling ska vara effektiv i hela samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallets påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.

Vi använder oss av indikatorn matavfall för att följa utvecklingen för hållbar produktion och konsumtion. I matavfall inkluderas både det oundvikliga (till exempel skal och kaffesump) och onödigt svinn (till exempel matrester och öppnade matförpackningar). Under år 2016 uppkom det cirka 45 000 ton matavfall i livsmedelsindustrin, vilket motsvarar i genomsnitt fem kg matavfall per person. SMED:s kartläggning av matavfallsmängder från år 2016 visar att mängden matavfall i livsmedelsindustrin har minskat sedan år 2014.⁹⁵

6.4 Framtidsutblick

Livsmedelsindustrierna har ett konjunkturbrev som kommer ut en gång per kvartal. Medverkande företag står för cirka 50 procent av branschens omsättning. Svaren viktas efter företagets omsättningsstorlek.

Av det senaste konjunkturbrevet (mars 2018) framgår att försäljningsvolymen under 2018 ökade något, men denna ökning skedde huvudsakligen under det tredje kvartalet. Mot bakgrund av den starka svenska konjunkturen och att konsumenttrenderna stödjer det svenskproducerade kundevolymer ha varit högre. Lönsamheten var fortsatt vikande. Sommarens torra påverkar råvarupriserna och ökar livsmedelsföretagens kostnader. De kommande månaderna bedöms dock lönsamheten bli bättre. Sysselsättningen inom den svenska livsmedelsindustrin minskade med 1,5 procent under 2018. Den svaga marknadsutvecklingen och den försämrade lönsamheten har inneburit att företagen har behövt dra ner på sina kostnader och ett sätt har varit att minska på personalen.

De viktigaste konsumenttrenderna 2018 är lokalproducerat och hälsosamma alternativ. Vegetariska produkter är fortfarande en viktig trend, men tappar något jämfört med 2017. En trend som ökat kraftigt är proteinrika (kött-) alternativ. Livsmedelsföretagen behöver vara på alerten och anpassa sig till de rådande konsumenttrenderna. Behovet av kontinuerlig produktutveckling och rena innovationer har aldrig varit större. Mycket tyder på att megatrender avseende miljö, hållbarhet och hälsa även fortsatt kommer spela en mycket stor roll. Lågprisprodukter och egna märkesvaror är däremot inte alls trendigt. Storbri-

⁹⁴ Naturvårdsverkets Rapport 6848 (2018) och SCB, Miljöräkenskapernas analysverktyg.

⁹⁵ <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Mark/Avfall/Matavfall/>

tannien är en av de viktigaste marknaderna för den svenska livsmedelsexporten och livsmedelsföretagen bedömer att en hård Brexit kommer att påverka exporttillväxten negativt under flera år framöver.⁹⁶

96 <https://www.livsmedelsforetagen.se/brexit-oroar-svenska-livsmedelsforetag-efter-stillastaende-2018/>

7 Utvecklingen i livsmedelshandeln

I detta kapitel visar vi utvecklingen för hela det tredje ledet i livsmedelskedjan mellan åren 2011–2017. I bilaga C-F finns uppgifter för åren 2008–2017. De grundläggande indikatorerna redovisas som ett aggregat för hela ledet, som kan delas in i följande undergrupper:

- provisionshandel⁹⁷ med jordbruksråvaror och livsmedel, drycker och tobak,
- partihandel⁹⁸ med spannmål, råttobak, utsäde och djurfoder samt livsmedel, drycker och tobak.
- detaljhandel⁹⁹ med brett sortiment (mest livsmedel, drycker och tobak) samt specialiserad butikshandel med livsmedel, drycker och tobak.

Livsmedelshandeln har en stor omsättning, men består av förhållandevis få företag som har ett relativt lågt förädlingsvärde jämfört med näringslivet i stort. Vid en jämförelse med andra delar av näringslivet för år 2016 var andelen årsarbetstider hög medan tillgångarna är jämförelsevis små. Jämfört med övrig tjänstesektor har detaljhandeln ett stort antal årsarbetstider i förhållande till förädlingsvärdet. Även partihandeln har ett stort antal årsarbetstider jämfört med övrig tjänstesektor, men har ett högt förädlingsvärde i förhållande till övrig tjänstesektor.

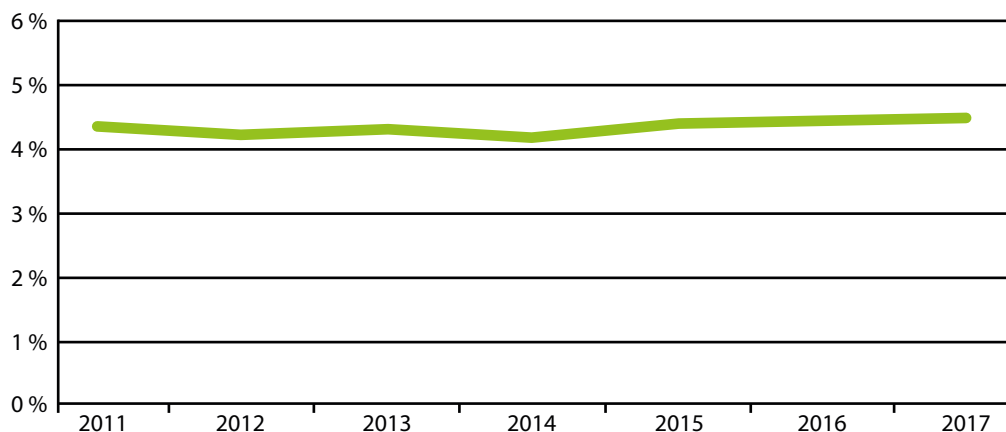
7.1 Konkurrenskraft

Nettomarginalen för de företag som bedriver huvudsaklig verksamhet inom livsmedelshandeln har legat på en stabil nivå runt fyra procent under den studerade perioden (se figur 16). Att nivån på nettomarginalen ligger på en jämförelsevis låg nivå kan bero på att dessa led i kedjan består av större företag som hantlar stora volymer. En stabil nettomarginal tyder på en stabil marknad.

⁹⁷ SNI-kod 46.11 och 46.17, se bilaga A.

⁹⁸ SNI-kod 46.21 och 46.3, se bilaga A.

⁹⁹ SNI-kod 47.11 och SNI 47.2, se bilaga A.

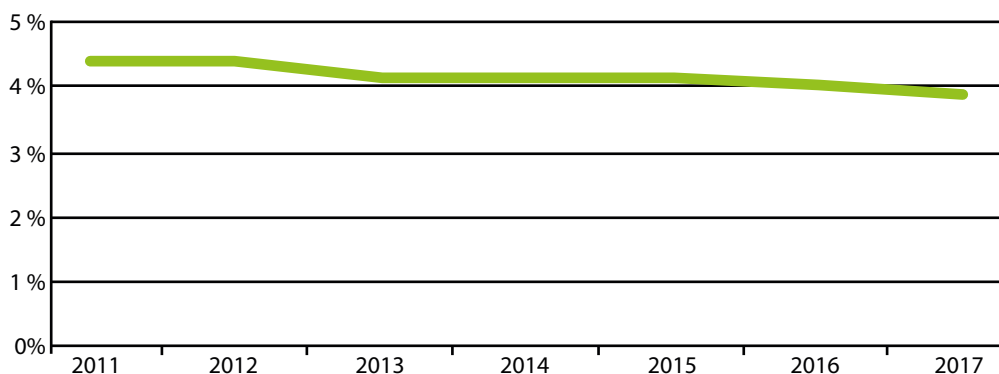
Figur 16. Nettomarginalen (median) för livsmedelshandeln 2011–2017

Not: Nyckeltalet för 2017 baseras på preliminära uppgifter.

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens Ekonomi.

Rörelsemarginalen i figur 17 har varit relativt stabilt för företag som bedriver livsmedelshandel under den studerade tidsperioden, men har till skillnad från nettomarginalen vikit något under perioden.

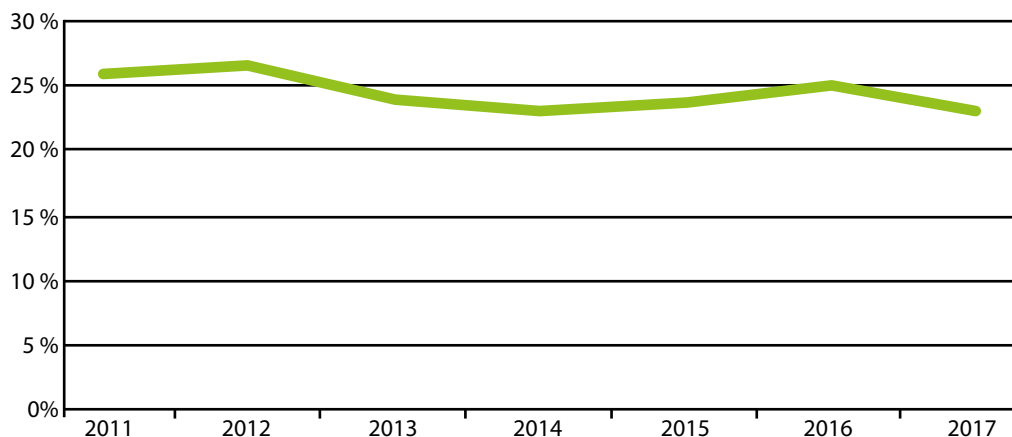
Figur 17. Rörelsemarginal i livsmedelshandeln 2011–2017

Not: Nyckeltalet för år 2017 baseras på preliminära uppgifter.

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens ekonomi

Figur 16 visar att nettomarginalen är förhållandevis låg för företag med huvudsaklig verksamhet inom livsmedelshandeln, medan figur 18 visar att avkastningen på eget kapital är förhållandevis hög på drygt 20 procent. De rörliga kostnaderna (personal och kostnader för såld vara) är sannolikt högre i livsmedelshandeln, vilket gör att det är lättare att ställa om och anpassa utbudet till efterfrågan. Det kan också vara så att risken i detta led är låg, eftersom affärsmodellen bygger på hög volym med liten marginal. Den finansiella hävstången gör att en låg men stadig nettomarginal innebär att soliditeten kan minskas, vilket i sin tur resulterar i att avkastningen på eget kapital ökar.

Figur 18. Avkastning på eget kapital i livsmedelshandeln 2011–2017

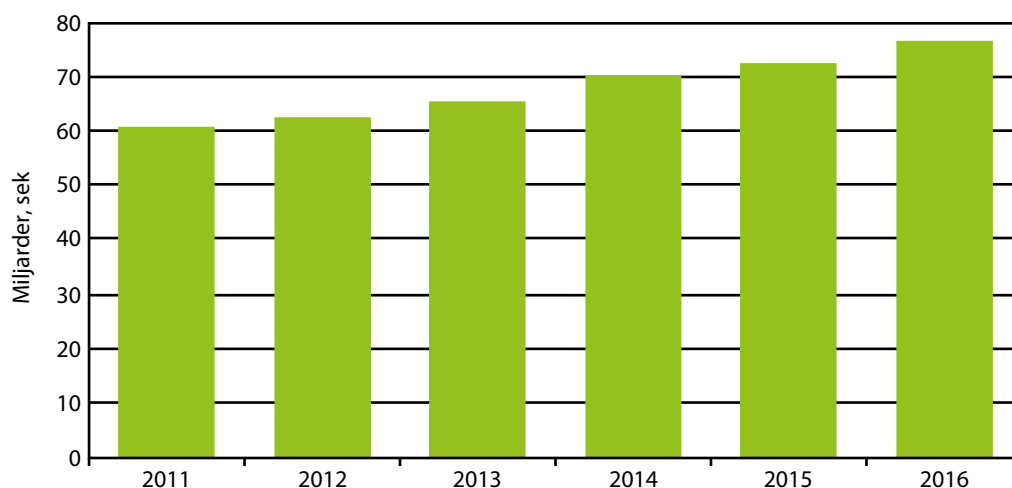
Not: Nyckeltalet för år 2017 baseras på preliminära uppgifter.

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens ekonomi

7.2 Produktion

Förädlingsvärdet för de företag som har någon form av livsmedelshandel som huvudsaklig verksamhet (SNI-kod) ökade med 27 procent mellan åren 2011–2016 till drygt 76 miljarder kronor.

Figur 19. Totalt förädlingsvärde i livsmedelshandeln 2011–2016, löpande priser

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens Ekonomi.

Mellan åren 2011–2016 ökade arbetsproduktiviteten¹⁰⁰ i livsmedelshandeln med tolv procent till 692 000 kronor per årsarbetstid.

¹⁰⁰ Mätt som förädlingsvärde dividerat med antal årsarbetstider.

Priser, valutakurser, löner, insatsvaror m.m. påverkar förädlingsvärdets utveckling och därför har vi valt att visa volymutvecklingen för de värdemässigt viktigaste sektorerna i primärledet. Tyvärr är det inte möjligt att redovisa volymuppgifter för senare led i livsmedelskedjan och vi redovisar därför mer detaljerade uppgifter för förädlingsvärdet i senare led. Noteras bör dock att det även finns andra faktorer så som innovation och affärsmodeller som påverkar förädlingsvärdet.

Detaljhandeln svarar för knappt 60 procent av förädlingsvärdet i ledet livsmedelshandel, medan andelen för partihandeln var knappt 40 procent. Provisionshandel med jordbruksråvaror, livsmedel, drycker och tobak har en mycket liten andel i ledet (en procent). Under den studerade perioden har andelarna varit stabila. Om utvecklingen på en mer detaljerad nivå studeras framgår att förädlingsvärdet ökade med 29 procent för företagen i detaljhandeln mellan åren 2011–2016. Förädlingsvärdet för de företag som har partihandel som huvudsaklig verksamhet ökade med 20 procent (jämfört med år 2011). Under samma period ökade förädlingsvärdet för de företag som har provisionshandel som huvudsaklig verksamhet med 45 procent, dock från väldigt låga nivåer.

7.3 Relevanta nationella miljömål

Produktionen ska öka samtidigt som relevanta miljömål nås enligt livsmedelsstrategin och indikatorer för de miljömål som identifierats som mest relevanta i relation till Livsmedelsstrategin finns i statistikbilagan. Som framgår av avsnitt 3.2.3 har sju miljömål identifierats som *mest relevanta* i relation till livsmedelsstrategin. Det finns ingen statistik för merparten av de identifierade relevanta nationella miljömål för de två sista leden i livsmedelskedjan.

God bebyggd miljö

En av preciseringarna för miljömålet God bebyggd miljö är Hållbar avfallshantering. Preciseringen innebär att all avfallshanteringen ska vara effektiv i hela samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallets påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.

Vi använder oss av indikatorn matavfall för att följa utvecklingen för hållbar produktion och konsumtion. Underlaget till indikatorn tas fram som en del av uppföljningen av etappmålet ökad resurshushållning i livsmedelskedjan. I matavfall inkluderas både det oundvikliga (till exempel skal och kaffesump) och onödigt svinn (till exempel matrester och öppnade matförpackningar). Under år 2016 uppkom det cirka 30 000 ton matavfall i livsmedelsbutiker, vilket motsvarar i genomsnitt tre kg matavfall per person. SMED:s kartläggning av matavfallsmängder från år 2016 visar av mängden matavfall i livsmedelsbutiker varit oförändrad jämfört med år 2014.¹⁰¹

¹⁰¹ <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Mark/Avfall/Matavfall/>

7.4 Framtidsutblick

Svensk dagligvaruhandel tar i samarbete med HUI Research fram ett dagligvaruindex. Syftet med dagligvaruindex är att publicera trovärdig och kvalitetssäkrad statistik avseende dagligvaruhandelns försäljningsutveckling på månadsbasis. Indexet mäter försäljningstillväxten i dagligvaruhandeln, inte den specialiserade livsmedelshandeln eller servicehandel. Försäljningsstatistik samlas in 12 gånger om året från dagligvaruaktörer och följer dagligvaruhandelns tillväxt både i butik och på nätet.

Den senaste rapporten innehåller uppgifter till och med januari 2019 och visar att totalt ökade försäljningen med 2,7 procent. Den totala butiksförsäljningen ökade med 2,4 procent och den totala e-handeln med 18,3 procent. Studerar man istället sista kvartalet 2018 så ökade den totala försäljningen med 2,3 procent. Den totala butiksförsäljningen ökade med två procent och e-handeln med 21,6 procent. Svensk dagligvaruhandel menar att den stabila men relativt blygsamma försäljningsutvecklingen kan förklaras av å ena sidan hushållens sjunkande optimism och stigande bolåneräntor och å andra sidan av sänkta skatter och höjt bostadstillägg för vissa pensionärsgrupper.

8 Utvecklingen i restaurangnäringen

I detta kapitel visar vi utvecklingen för det sista ledet i livsmedelskedjan mellan åren 2011–2017. I bilaga C-F finns uppgifter för åren 2008–2017. De grundläggande indikatorerna redovisas som ett aggregat för hela ledet, som kan delas in i följande undergrupper:

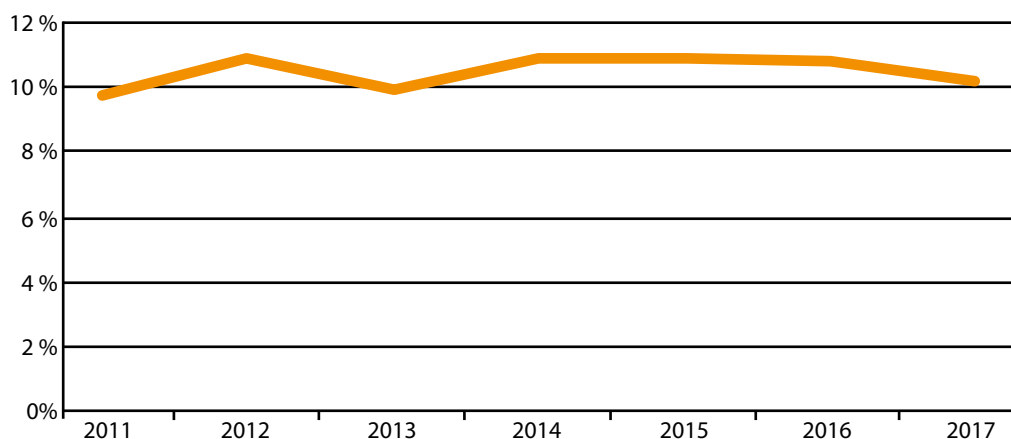
- Restaurang
- Catering inklusive storkök.

Vid en jämförelse med hela näringslivet var andelen årsarbetstider högre än motsvarande andel för nettoomsättningen och förädlingsvärdet för hotell och restaurangbranschen under år 2016. Även jämfört med övrig tjänstesektor är andelen årsarbetstider i restauranger, catering och barer högre än motsvarande andel för förädlingsvärdet.

8.1 Konkurrenskraft

Figur 20–22 visar lönsamhetens utveckling för företag med huvudsaklig verksamhet (SNI-kod) inom restaurangledet mellan åren 2011–2017. Dessa figurer bör läsas tillsammans för att ge en god bild av konkurrenskraftens utveckling. Restaurangledet kännetecknas av många små företag, där ägarna ofta utför mycket oavlönat arbete. Kostnaden för eget arbete är inte medräknat i resultatet.

Figur 20 visar nettomarginalens utveckling 2011–2017. Nettomarginalen håller sig på en stabil nivå, som är relativt hög. Detta kan bero på att kostnaden för eget arbete inte är medräknade i rörelseresultatet. Ytterligare anledningar kan vara trendkänslighet och säsongsberoenden.

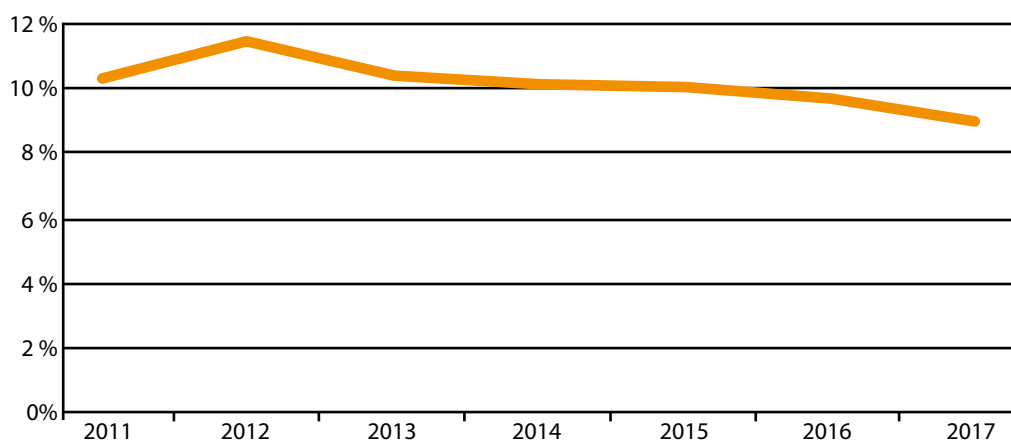
Figur 20. Nettomarginalen (median) för restauranger 2011–2017

Not: Nyckeltalet för år 2017 baseras på preliminära uppgifter.

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens Ekonomi.

Rörelsemarginalen i de företag som bedriver huvudsaklig verksamhet inom restaurangledet har varit stabil under perioden 2011–2017, vilket framgår av figur 21.

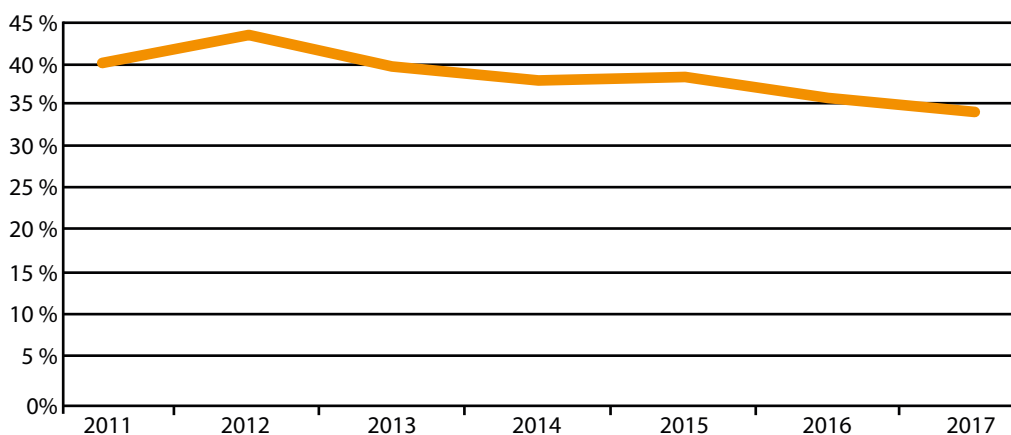
Figur 21. Rörelsemarginal i restauranger 2011–2017

Not: Nyckeltalet för 2017 baseras på preliminära uppgifter.

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens ekonomi

Även avkastningen på eget kapital (figur 22) har minskat något för företag som har sin huvudsakliga verksamhet inom restaurangledet i livsmedelskedjan, samtidigt som nettomarginalen (figur 20) för detta led varit relativt oförändrad. Även i restaurangledet är sannolikt de rörliga kostnaderna högre än de fasta. Volymerna och företagen är dock små vilket gör att det behövs en högre marginal för att hantera perioder av nedgång.

Figur 22. Avkastning på eget kapital i restauranger 2011–2017

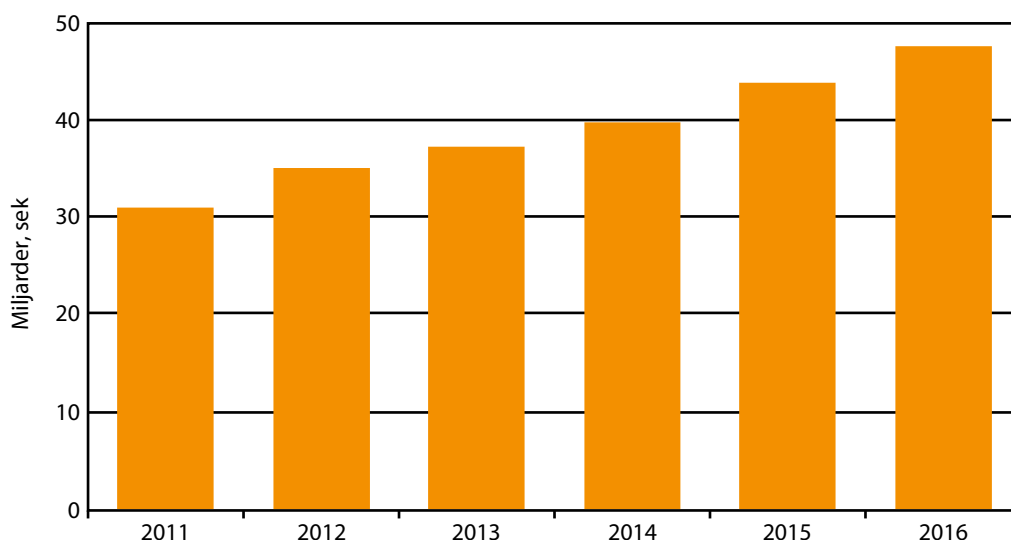
Not: Nyckeltalet för år 2017 baseras på preliminära uppgifter.

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens ekonomi

8.2 Produktion

Förädlingsvärdet för de företag som har restaurang¹⁰² eller catering¹⁰³ (inklusive storkök) som huvudsaklig verksamhet (SNI-kod) ökade med 53 procent mellan åren 2011–2016 till 47 miljarder kronor. Detta led av kedjan domineras av de företag som driver restauranger som huvudsaklig verksamhet (SNI-kod). Förädlingsvärdet för de företag som bedriver catering inklusive storkök uppgår endast till sju procent av detta leds totala förädlingsvärde.

Figur 23. Totalt förädlingsvärde i restauranger 2011–2016, löpande priser

Not: Ingen hänsyn har tagits till inflationen i figuren. KPI (index, 1980=100) var dessa år 311,43 (2011), 314,20 (2012), 314,06 (2013), 313,49 (2014), 313,35 (2015), 316,43 (2016), 322,11 (2017)

Källa: Företagens Ekonomi.

Mellan åren 2011–2016 minskade arbetsproduktiviteten¹⁰⁴ i restaurangledet med elva procent till 431 331 kronor per årsarbetstid.

Tyvärr är det inte möjligt att redovisa volymuppgifter för detta led i livsmedelskedjan och vi redovisar därför mer detaljerade uppgifter för förädlingsvärdet. Förädlingsvärdet för de företag som driver restaurang ökade med 54 procent mellan åren 2011–2016 till 44 miljarder kronor. Detta kan jämföras med förädlingsvärdet för de företag som bedriver catering, vilka ökade med 45 procent mellan åren 2011–2016 till tre miljarder kronor.

8.2.1 Turismens betydelse för produktionen

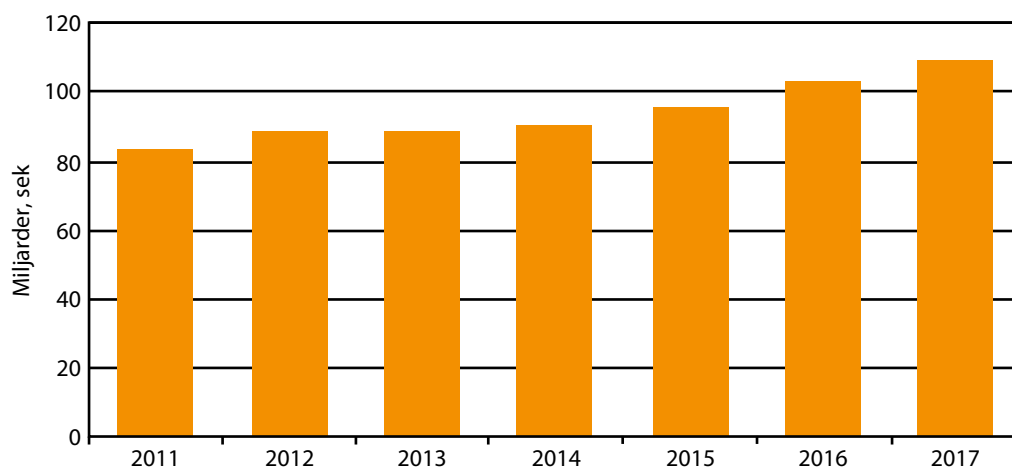
Måltidsturismen är en del av livsmedelskedjan i livsmedelsstrategin och i detta avsnitt visar vi på utvecklingen för turismens förädlingsvärde i Sverige och turismens exportvärde.

¹⁰² SNI-kod 56.1, se bilaga A.

¹⁰³ SNI-kod 56.2, se bilaga A.

¹⁰⁴ Mätt som förädlingsvärde dividerat med antal årsarbetstider.

Enligt Tillväxtverket¹⁰⁵ ökade turismens förädlingsvärde med 31 procent mellan åren 2011–2017 till 109 miljarder kronor (figur 24). Turism och resande uppgår till knappt tre procent av Sveriges BNP och turismkonsumtionen växer i takt med svensk ekonomi i stort, men har en starkare utveckling när det gäller förädlingsvärde, export och sysselsättning.

Figur 24. Turismens förädlingsvärde i Sverige 2011–2017, löpande priser

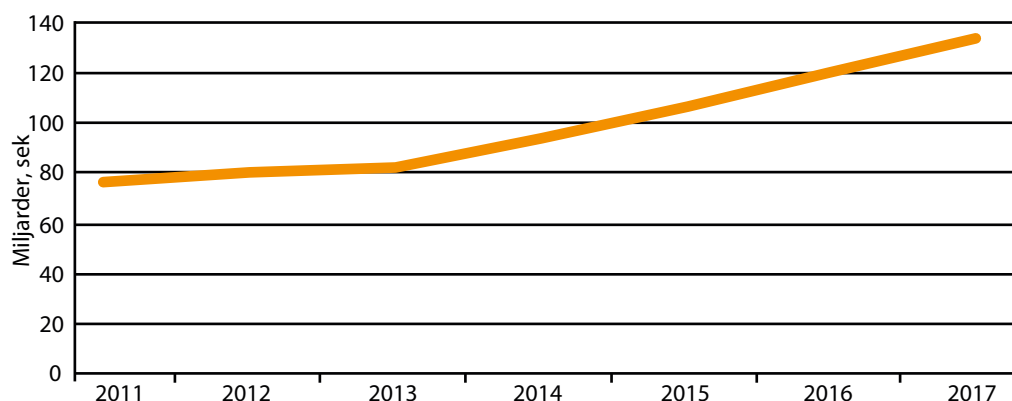
Källa: Tillväxtverket.

Av strategin framgår även att den svenska livsmedelsexporten ska ges förutsättningar att öka och uppgifter om utländsk turismkonsumtion i Sverige visar turismens exportvärde (figur 25). Turismens exportvärde uppgick år 2017 till 134 miljarder kronor, vilket var en ökning med 76 procent jämfört med år 2011. Turismens exportvärde var under år 2017 lika stor som det sammanlagda värdet för Sveriges järn- och stållexport samt exporten av personbilar. Sveriges export av jordbruksvaror och livsmedel uppgick till 84 miljarder kronor (inkl. fisk) år 2017, vilket var en ökning med 54 procent jämfört med år 2011.¹⁰⁶ Noteras kan att Sveriges totala export uppgick till drygt 2 500 miljarder år 2017, vilket var en ökning med 17 procent jämfört med år 2011.¹⁰⁷ Turismens exportvärde ingår varken i uppgifterna om Sveriges totala export eller i uppgifterna om exporten av jordbruksvaror och livsmedel.

¹⁰⁵ Tillväxtverket (2018), Fakta om svensk turism 2017

¹⁰⁶ Jordbruksverket (2018), Sveriges utrikeshandel med jordbruksvaror och livsmedel 2015-2017 Rapport 2018:28

¹⁰⁷ SCB (2018) <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/samhallets-ekonomi/sveriges-export/> (hämtad 2019-01-14).

Figur 25. Turismens exportvärde i Sverige 2011–2017, löpande priser

Källa: Tillväxtverket.

8.3 Relevanta nationella miljömål

Produktionen ska öka samtidigt som relevanta miljömål nås enligt livsmedelsstrategin och indikatorer för de miljömål som identifierats som mest relevanta i relation till Livsmedelsstrategin finns i statistikbilagan. Som framgår av avsnitt 3.2.3 har sju miljömål identifierats som *mest relevanta* i relation till livsmedelsstrategin. Tyvärr finns det inte statistik för merparten av de identifierade relevanta nationella miljömål för de två sista leden i livsmedelskedjan.

God bebyggd miljö

En av preciseringarna för miljömålet God bebyggd miljö är Hållbar avfallshantering. Preciseringen innebär att all avfallshanteringen ska vara effektiv i hela samhället, enkel att använda för konsumenterna och att avfallet förebyggs samtidigt som resurserna i det avfall som uppstår tas till vara i så hög grad som möjligt samt att avfallets påverkan på och risker för hälsa och miljö minimeras.

Vi använder oss av indikatorn matavfall för att följa utvecklingen för hållbar produktion och konsumtion. Underlaget till indikatorn tas fram som en del av uppföljningen av etappmålet ökad resurshushållning i livsmedelskedjan. I matavfall inkluderas både det oundvikliga (till exempel skal och kaffesump) och onödigt svinn (till exempel matrester och öppnade matförpackningar). Under år 2016 uppkom det cirka 144 000 ton matavfall i restauranger och storkök, vilket motsvarar i genomsnitt 14 kg matavfall per person. SMED:s kartläggning av matavfallsmängder visar att mängden matavfall har ökat jämfört med år 2014, men att antalet kilo per person varit oförändrad.¹⁰⁸

¹⁰⁸ <http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Mark/Avfall/Matavfall/>

8.4 Framtidsutblick

Visita har en barometer med fakta och statistik om besöksnäringen. I vissa fall visas ett nuläge och i andra fall redovisas en jämförelse med år 2000. Av barometern framgår bland annat att antalet sysselsatta¹⁰⁹ i branschen har ökat kraftig sedan år 2000 och uppgick 2017 till 192 000 personer. Omsättningen i restaurangbranschen har ökat med 273 procent mellan åren 2000 och 2016. Turismens andel av sysselsättningen har också ökat, men dess andel av BNP har dock varit oförändrad mellan åren 2000 och 2016.¹¹⁰

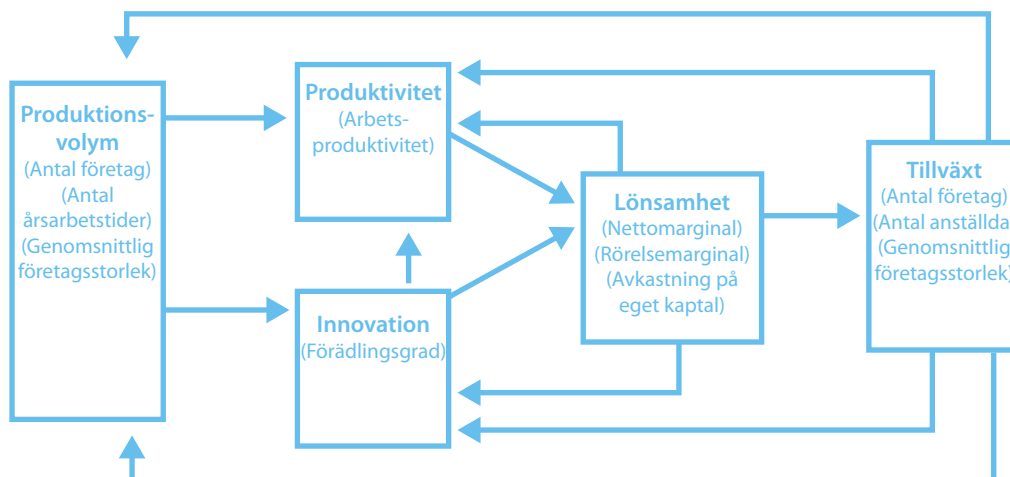
¹⁰⁹ Med sysselsatta avses i barometern personer som utfört arbete antingen som anställd, företagare eller familjemedlemmar till företagare.

¹¹⁰ <http://visitabarometern.se/>

9 Kvantitativa analyser av samband mellan olika indikatorer

De kvantitativa analyserna baseras på statistik på branschnivå (tresiffrig SNI-kod) för perioden 2008–2016. Analysen baseras på en paneldata och undersöker därmed hur olika indikatorer samvarierar, både över olika delbranscher inom respektive led och över tid. Den branschnivå som används begränsar antalet indikatorer som kan analyseras eftersom viss statistik inte finns att tillgå på tresiffrig SNI-nivå. Branschnivån begränsar också analysen eftersom vissa samband kan vara svåra att identifiera och tolka på branschnivå, medan de är mer uppenbara i en analys av statistik på företagsnivå. Tillgången på statistik har emellertid fått avgöra både aggregeringsnivå och vilka indikatorer som används i de kvantitativa analyserna i årets rapport.

Analyserna fokuserar på de samband som beskrivs i det teoretiska avsnittet och som sammanfattas i figur 26 nedan. I jämförelse med figur 1 omfattar figur 26 färre faktorer, vilket beror på att det inte finns tillräckligt statistikmaterial för att analysera alla faktorer och samband som illustreras i figur 1. Analysen koncentreras därför på indikatorer som relaterar till produktionsskala, produktivitet, innovation, lönsamhet och tillväxt. I varje box i figuren anges vilken indikator som används som mått på respektive faktor i de kvantitativa analyserna. Denna indikator är en av flera tänkbara, vilka beskrivs i kapitel 3. Figur 26 visar att lönsamhet är ett resultat av produktivitet, vilken i sin tur beror på bland annat produktionsvolymen, det vill säga interna och externa skalfördelar. Produktivitet beror också på innovation, vilken också kan förmodas vara en funktion av branschens och företagens storlek. Sambanden mellan lönsamhet och produktivitet och innovation går också i andra riktningen, eftersom det bara är lönsamma företag som har råd att investera i FoU och i andra åtgärder som effektiviserar produktionen. Det är också bara lönsamma företag som har incitament att växa, varför lönsamhet kan ses som en förutsättning för tillväxt på branschnivå. Tillväxt leder i sin tur till att skalfördelarna ökar vilket stimulerar produktivitetstillväxt, innovation och så vidare.

Figur 26. Faktorer (indikator) som påverkar konkurrenskraften

Antalet observationer varierar mellan de fyra leden eftersom de omfattar olika antal delbranscher. Korrelationskoefficienter är beräknade både på statistik på variablernas nivåer (det vill säga absoluta värden) och statistik på årlig procentuell tillväxt.

9.1 Korrelationer mellan nivåer på olika indikatorer

Som framgår av avsnitt 3.3 används i årets rapport korrelationskoefficienter för att studera styrkan och riktningen i ett samband mellan två variabler utifrån hur variablerna samvarierar. Tabell 3 nedan visar korrelationskoefficienterna baserat på nivåerna i varje delbransch på de konkurrenskraftsindikatorer som anges i figur 26. Korrelationskoefficienterna är beräknade separat för varje led i livsmedelskedjan. I tolkningen av resultaten är det viktigt att komma ihåg att analysen görs på branschnivå och avser variation mellan delbranscher i samma led.

Korrelationskoefficienterna visar att det finns ett starkt positivt och statistiskt säkerställt samband mellan lönsamhet och produktivitet samt lönsamhet och förädlingsgrad i såväl primärproduktion som i livsmedelsindustrin. I primärproduktionen är dock den genomsnittliga företagsstorleken negativt korrelerad med såväl lönsamhet som produktivitet. Detta indikerar att stordriftsfördelar som relaterar till storleken på företagen inte förklarar variation i lönsamhet och produktivitet mellan delbranscher i primärledet. Detta utesluter inte att det kan finnas skalfördelar som är betydelsefulla för att förklara variation i lönsamhet och produktivitet mellan olika företag inom samma delbransch. Sådana analyser måste dock baseras på statistik på företagsnivå istället för på branschnivå. Samtidigt finns en positiv korrelation mellan produktivitet och storlek på branschen i termer av antal företag i primärledet. Detta tyder på att det kan finnas externa skalfördelar som gör att effektiviteten i primärproduktionen ökar med storleken på branschen.

Inom livsmedelsindustrin visar korrelationskoefficienterna emellertid på ett statistiskt säkerställt positivt samband mellan genomsnittlig företagsstorlek, lönsamhet, och produktivitet. Storleken på branschen är emellertid negativt korrelerad med branschens storlek, vilket sannolikt speglar att konkurrensen mellan företagen ökar med antalet företag i branschen. Därmed sjunker också företagens marginaler.

Vidare visar korrelationskoefficienterna att förädlingsgraden är positivt korrelerad med produktivitet i såväl primärled som livsmedelsindustri, men negativt korrelerad med antal årsarbetstider i branschen. Denna negativa korrelation är statistiskt säkerställd inom livsmedelsindustrin. Detta samband visar att sysselsättningen inom primärledet företrädesvis återfinns i branscher med relativt låg förädlingsgrad. Man ska emellertid komma ihåg att egenföretagarna inte finns medräknade i denna statistik och egenföretagarna har särskilt hög representation inom primärledet. Inom förädlingsledet är förädlingsgraden snarare kopplad till den genomsnittliga företagsstorleken, där förädlingsgraden ökar med den genomsnittliga företagsstorleken i branschen.

Inom livsmedelshandeln är sambandet mellan nivån på produktivitet och nivån på lönsamhet negativt och statistiskt säkerställt. I restaurangledet är sambandet inte statistiskt signifikant. Här finns dock ett starkt positivt samband mellan produktivitet och förädlingsgrad, men ingen av dessa variabler tycks vara kopplad till lönsamheten i restaurangledet, åtminstone inte på branschnivå.

För livsmedelshandeln visar korrelationskoefficienterna i tabell 3 också att lönsamheten är negativt korrelerad med såväl den genomsnittliga företagsstorleken som med storleken på delbranschen mätt som det totala antalet årsarbetstider i delbranschen. Detta beror sannolikt på att branscher som omsätter stora varuvolymer har en lägre rörelsemarginal men gör ändå stora vinster i absoluta tal tack vare en stor omsättning. Detta gäller i synnerhet för de stora butikskedjorna som samordnar upphandling, logistik och marknadsföring vilket resulterar i låga overhead-kostnader. Samtidigt kan man förmoda att koncentrationen av försäljningsvolymen till ett fåtal butikskedjor gör att konkurrenseffekten av att det finns många företag inom varje delbransch uteblir. Detta resonemang stöds av att korrelationskoefficienten mellan lönsamhet och antal företag per delbransch är negativ men inte statistiskt säkerställd.

Inom restaurangledet är emellertid lönsamheten positivt korrelerad till branschens storlek men det finns inget statistiskt säkerställt samband mellan produktivitet och produktionsskala, vare sig i termer av storlek på företag eller storlek på bransch. Att lönsamheten ökar med antalet företag i delbranschen beror således inte på någon produktivitetseffekt.

Tabell 3. Statistiska korrelationer mellan olika indikatorer på konkurrenskraft (nivån per bransch och år, 2011–2016).

Primärproduktion (antal obs.: 54)	Lönsamhet	Produktivitet	Förädlingsgrad	Företagsstorlek	Antal företag	Antal årsarbets-tider
Lönsamhet	1	,898**	,779**	-,703**	,173	,040
Produktivitet		1	,611**	-,716**	,402**	,086
Förädlingsgrad			1	-,256	-,256	-,376**
Företagsstorlek				1	-,673**	-,582**
Antal företag per delbransch					1	,710**
Antal årsarbetstider per delbransch						1

Livsmedels-industri (antal obs.: 90)	Lönsamhet	Produktivitet	Förädlingsgrad	Företagsstorlek	Antal företag	Antal årsarbets-tider
Lönsamhet	1	,862**	,844**	,533**	-,251*	-,376**
Produktivitet		1	,714**	,692**	-,460**	-,531**
Förädlingsgrad			1	,528**	,128	-,047
Företagsstorlek ^a				1	-,418**	-,223*
Antal företag per delbransch					1	,876**
Antal årsarbetstider per delbransch						1

Livsmedelshandel (antal obs.: 54)	Lönsamhet	Produktivitet	Förädlingsgrad	Företagsstorlek	Antal företag	Antal årsarbets-tider
Lönsamhet	1	-,301*	,746**	-,579**	-,180	-,421**
Produktivitet		1	-,429**	,032	,164	-,018
Förädlingsgrad			1	-,421**	,255	-,216
Företagsstorlek ^a				1	,403**	,969**
Antal företag per delbransch					1	,553**
Antal årsarbetstider per delbransch						1

Restaurang (antal obs.: 18)	Lönsamhet	Produktivitet	Förädlingsgrad	Företagsstorlek	Antal företag	Antal årsarbets-tider
Lönsamhet	1	,147	,361	,444	,755**	,760**
Produktivitet		1	,949**	-,283	-,460	-,392
Förädlingsgrad			1	-,007	-,215	-,132
Företagsstorlek ^a				1	,712**	,779**
Antal företag per delbransch					1	,990**
Antal årsarbetstider per delbransch						1

^a Genomsnittligt antal årsarbetstider per företag i varje delbransch

**Statistiskt säkerställd med 99 procents säkerhet. *Statistiskt säkerställd med 95 procents säkerhet.

Sammanfattningsvis visar korrelationskoefficienterna i tabell 3 att det finns ett robust positivt samband mellan nivå på lönsamhet och nivå på produktivitet i alla led i livsmedelskedjan utom handelsledet, där sambandet är negativt. Sambandet är dock avsevärt starkare inom primärproduktionen och förädlingsindustrin än inom restaurang där korrelationen inte är statistiskt säkerställd. Det finns också ett starkt positivt samband mellan lönsamhet och förädlingsgrad i alla led utom restaurangledet. Inom detta led finns emellertid ett mycket starkt samband mellan produktivitet och förädlingsgrad. Detta samband finns också inom primärproduktionen och livsmedelsindustrin. Vad gäller betydelsen av produktionsvolym för konkurrenskraft varierar resultaten mer mellan olika led i kedjan.

9.2 Korrelationer mellan tillväxt i olika indikatorer

Som nämnts tidigare används i årets rapport korrelationskoefficienter för att studera styrkan och riktningen av ett samband mellan två variabler utifrån hur variablerna samvarierar. Siffrorna i tabell 3 ovan visar samvariationen mellan olika variabler mätt som nivån i varje delbransch, medan tabell 4 visar korrelationer mellan tillväxten i dessa variabler. Tillväxten i respektive indikator är formulerad som den årliga procentuella förändringen och korrelationskoefficienterna visar i vilken grad den årliga förändringen i två variabler samvarierar.

I likhet med resultaten i tabell 3 visar korrelationskoefficienterna i tabell 4 att det finns ett positivt samband mellan tillväxt i lönsamhet, tillväxt i produktivitet och tillväxt i förädlingsgrad, vilket är statistiskt säkerställt för alla led i livsmedelskedjan.

Tillväxt i den genomsnittliga företagsstorleken tycks inte påverka lönsamheten på branschnivå i något led förutom i livsmedelshandeln där det finns en negativ korrelation mellan tillväxt i lönsamhet och tillväxt i genomsnittlig företagsstorlek. Ser man till storleken på delbranschen visar korrelationskoefficienterna att antal årsarbetstider per delbransch är positivt korrelerad med lönsamhet i primärproduktionen. Detta innebär att branscher med hög lönsamhet står för tillväxten i sysselsättningen i primärledet. Inom primärledet finns många egenföretagare som lägger in eget arbete i företagen. Detta arbete ersätts med vinstmedel istället för lön, vilket gör att vinsterna måste täcka kostnaden för en relativt stor del av den totala arbetsinsatsen i primärledet. Det positiva sambandet mellan tillväxt i årsarbetstider och tillväxt i lönsamhet kan också tyda på att det finns externa skalfördelar som gör att lönsamheten ökar med storleken på branschen. Detta resonemang stärks av att tillväxt i antal företag är positivt korrelerad med tillväxt i produktivitet. Inom livsmedelsindustrin återfinns inte positiva samband mellan tillväxt i skala och tillväxt i produktivitet och lönsamhet. Dessa resultat ger således bilden av att det finns externa skalfördelar i primärproduktionen men inte i förädlingsledet.

Inom livsmedelshandeln finns negativa samband mellan tillväxt i lönsamhet och tillväxt i genomsnittlig företagsstorlek och tillväxt i antal årspersoner per delbransch. Detta beror sannolikt på att den affärsmodell som ger högst avkastning på eget kapital bygger på att företaget omsätter stora volymer till relativt låga rörelsemarginaler. Eftersom korrelationsanalyserna beaktar rörelsemarginalen blir korrelationskoefficienten mellan storlek och lönsamhet följaktligen negativ.

I restaurangledet finns statistiskt säkerställda samband mellan tillväxt i lönsamhet och tillväxt i produktivitet samt tillväxt i förädlingsgrad. Tillväxt i produktivitet är dessutom starkt korrelerad med tillväxt i förädlingsgrad. I restaurangledet finns inga statistiskt säkerställda samband mellan tillväxt i företagens eller branschens storlek och tillväxt i lönsamhet, produktivitet eller förädlingsgrad.

Tabell 4. Statistiska korrelationer mellan förändring i olika konkurrenskraftsindikatorer (procentuell årlig förändring per bransch 2008–2016)

Primärproduktion (antal obs.: 48)	Lönsamhet	Produktivitet	Förädlingsgrad	Företagsstorlek	Antal företag	Antal årsarbetstider
Lönsamhet	1	,716**	,776**	,179	,486**	,220
Produktivitet		1	,773**	-,405**	,152	,614**
Förädlingsgrad			1	-,027	,370**	,346*
Företagsstorleka				1	,577**	-,654**
Antal företag per delbransch					1	,231
Antal årsarbetstider per delbransch						1
Livsmedels-industri (antal obs.: 80)	Lönsamhet	Produktivitet	Förädlingsgrad	Företagsstorlek	Antal företag	Antal årsarbetstider
Lönsamhet	1	,614**	,698**	-,029	-,100	-,033
Produktivitet		1	,764**	-,164	-,364**	-,055
Förädlingsgrad			1	,054	,000	-,059
Företagsstorleka				1	,563**	-,776**
Antal företag per delbransch					1	,066
Antal årsarbetstider per delbransch						1
Livsmedelshandel (antal obs.: 136)	Lönsamhet	Produktivitet	Förädlingsgrad	Företagsstorlek	Antal företag	Antal årsarbetstider
Lönsamhet	1	,438**	,548**	-,372**	-,146	-,301*
Produktivitet		1	,595**	-,199	-,119	-,289*
Förädlingsgrad			1	-,344*	-,180	-,267
Företagsstorleka				1	,835**	,951**
Antal företag per delbransch					1	,908**
Antal årsarbetstider per delbransch						1
Restaurang (antal obs.: 16)	Lönsamhet	Produktivitet	Förädlingsgrad	Företagsstorlek	Antal företag	Antal årsarbetstider
Lönsamhet	1	,756**	,593*	-,413	-,319	,204
Produktivitet		1	,902**	-,340	-,166	,373
Förädlingsgrad			1	-,101	-,036	,136
Företagsstorleka				1	,892**	-,196
Antal företag per delbransch					1	,267
Antal årsarbetstider per delbransch						1

^a Genomsnittligt antal årsarbetstider per företag i varje delbransch

**Statistiskt säkerställd med 99 procents säkerhet. *Statistiskt säkerställd med 95 procents säkerhet.

Sammanfattningsvis bekräftar korrelationskoefficienterna som baseras på den årliga tillväxten i de olika indikatorerna de slutsatser som kan dras från korrelationerna mellan nivåer på dessa indikatorer, det vill säga att det finns ett robust positivt samband mellan lönsamhet och produktivitet och förädlingsgrad, som är statistiskt säkerställt för alla led i livsmedelskedjan. Vad gäller betydelsen av interna och externa skalfördelar varierar resultaten återigen mellan de olika leden men bekräftar den bild som ges i tabell 3.

9.3 Kontingensanalys

Kontingensanalyserna syftar till att studera om det går att se ett samband mellan två variabler utifrån statistik över hela livsmedelskedjan. Således baseras dessa analyser på statistik som visar tillväxten över hela perioden 2008–2016 för varje delbransch i samtliga led i livsmedelskedjan. Detta ger oss 35 observationer. För alla variabler har varje observation ordnats in i två kategorier, 0 om tillväxten varit negativ och 1 om tillväxten varit positiv. Produktivitetsvariabeln har dock kategoriserats som hög eller låg, där en hög tillväxt motsvarar en ökning på mer än 15 procent över perioden. Observationerna har sedan ordnats in i kontingenstabeller som illustrerar hur en minskning/ökning i en variabel relaterar till en minskning/ökning i en annan variabel. I detta avsnitt presenteras kontingenstabeller för de samband som funnits vara statistiskt säkerställda. Detta testas med ett χ^2 -test som visar om den faktiska fördelningen i kontingenstabellen avviker från en slumpmässig fördelning. Ett högre χ^2 innebär en högre statistisk signifikans (se avsnitt 3.3 för mer information om kontingensanalys och χ^2 -test).

Kontingenstabellerna visar att det finns ett signifikant positivt samband mellan en ökning i lönsamhet och en ökning i produktivitet för livsmedelskedjans delbranscher (tabell 5). Detsamma gäller för en ökning i lönsamhet och en ökning i förädlingsgrad (tabell 6) samt en ökning i lönsamhet och en ökning i förädlingsvärdet (tabell 7). Det finns således en koppling mellan lönsamhet och tillväxt i produktionen.

Tabell 5. Samband mellan tillväxt i lönsamhet och tillväxt i produktivitet

		Tillväxt produktivitet		Total
		-	+	
Tillväxt i	-	7	2	9
Lönsamhet	+	4	11	15
Total		11	13	24

χ^2 : 5,19

Tabell 6. Samband mellan tillväxt i lönsamhet och tillväxt i förädlingsgrad

		Tillväxt i förädlingsgrad		Total
		-	+	
Tillväxt i	-	4	5	9
lönsamhet	+	1	14	15
Total		5	19	24

 χ^2 : 4,86**Tabell 7.** Samband mellan tillväxt i lönsamhet och tillväxt i förädlingsvärde

		Tillväxt i förädlingsvärde		Total
		-	+	
Tillväxt i	-	2	7	9
lönsamhet	+	0	15	15
Total		2	22	24

 χ^2 : 3,63

Ser man till de faktorer som förväntas driva produktivitet visar tabell 8 att det finns ett positivt och statistiskt säkerställt samband mellan tillväxt i produktivitet och tillväxt i förädlingsgrad, vilket bekräftar resultaten från korrelationsanalyserna (se tabell 3 och 4). Dessutom finner vi ett signifikant positivt samband mellan tillväxt i produktivitet och tillväxt i genomsnittlig företagsstorlek (tabell 9) och tillväxt i antal anställda per bransch (tabell 10). Dessa resultat tyder på att det finns såväl interna som externa skalfördelar i livsmedelskedjan.

Tabell 8. Samband mellan tillväxt i produktivitet och tillväxt i förädlingsgrad

		Tillväxt förädlingsgrad		Total
		-	+	
Tillväxt i	-	5	6	11
produktivitet	+	0	13	13
Total		5	19	24

 χ^2 : 7,46**Tabell 9.** Samband mellan tillväxt i produktivitet och tillväxt i genomsnittlig företagsstorlek

		Tillväxt genomsnittlig företagsstorlek		Total
		-	+	
Tillväxt i	-	2	9	11
produktivitet	+	11	2	13
Total		13	11	24

 χ^2 : 10,59

Tabell 10. Samband mellan tillväxt i produktivitet och tillväxt i årsarbetstider

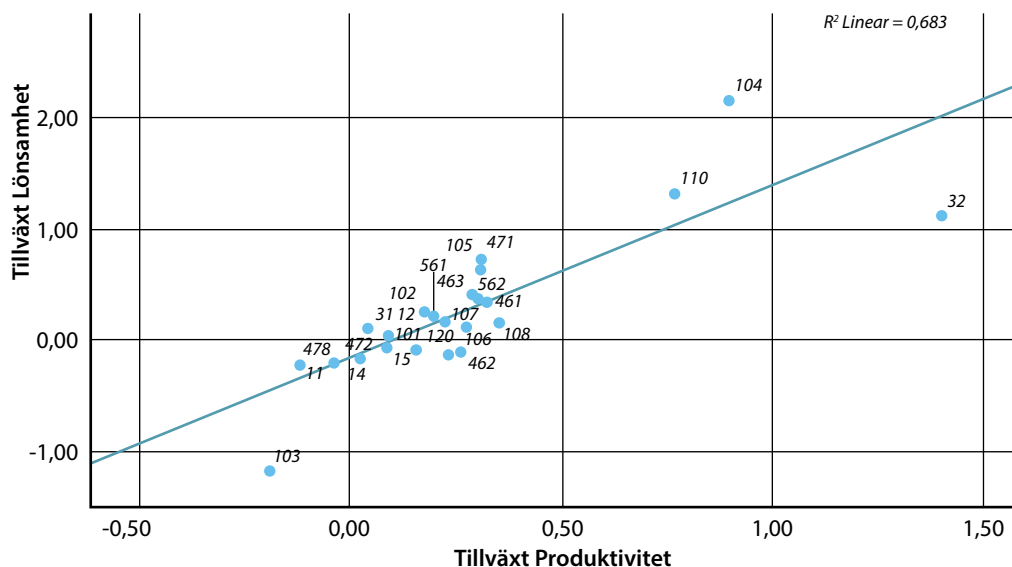
		Tillväxt i antal årsarbetstider		
		-	+	Total
Tillväxt i	-	1	10	11
produktivitet	+	9	4	13
Total		10	14	24

 χ^2 : 8,86

9.4 Samvariation mellan olika variabler

Ett ytterligare sätt att undersöka samband mellan två variabler är att studera hur de två variablerna fördelar sig i ett spridningsdiagram. Spridningsdiagrammen nedan visar hur två variabler samvarierar. De illustrerar de bivariata samband för hela livsmedelskedjan som funnits statistiskt säkerställda i kontingensanalyserna (se avsnitt 9.3). Variablerna visar den totala procentuella tillväxten för hela perioden 2008–2016, men till skillnad från den data som används i kontingensanalyserna är dessa variabler nu kontinuerliga, det vill säga de har inte delats in i kategorier. Den skattade regressionslinjen i diagrammet visar sambandets riktning och styrka. R^2 -värdet visar hur stor del av variansen i variabeln på y-axeln som förklaras av variansen i variabeln på x-axeln. Vid varje punkt i diagrammet finns en siffra som visar vilken 3-siffrig SNI-kod punkten avser. För att underlätta förståelsen beskrivs dessa koder i bilaga A.

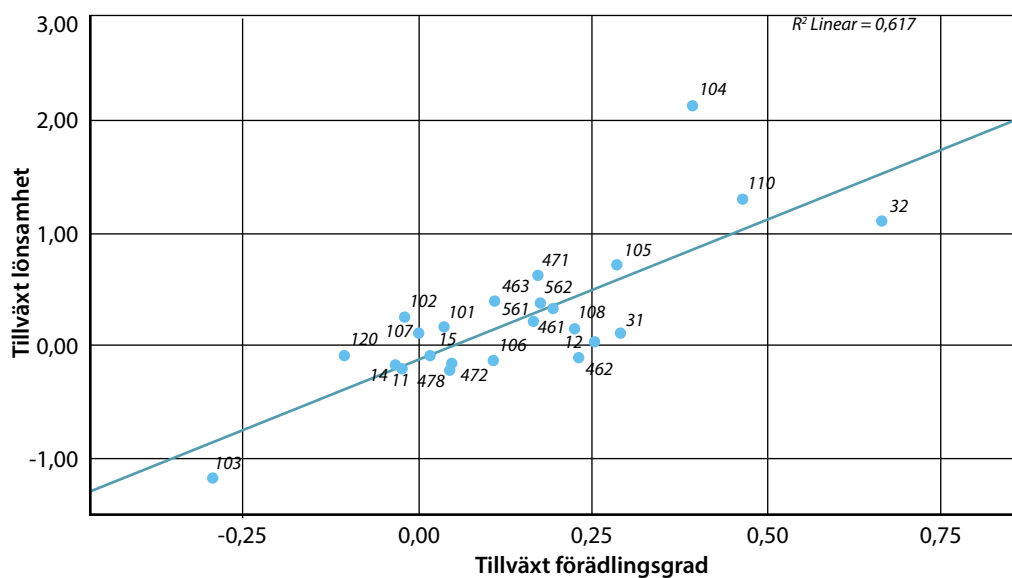
Spridningsdiagrammet i figur 27 visar på ett starkt positivt samband mellan lönsamhet och produktivitet i livsmedelskedjan. Närmare 70 procent av variationen i tillväxt i lönsamhet mellan branscher kan förklaras med variationen i tillväxt i produktivitet mellan branscher. Några branscher utmärker sig med en högre tillväxt i lönsamhet än vad som förväntas givet dess produktivitetstillväxt, och dessa är framställning av oljor och fetter (104) samt specialiserad partihandel. Några branscher har lägre tillväxt i lönsamhet än förväntat givet dess produktivitetstillväxt, nämligen vattenbruk (32), specialiserad butikshandel samt beredning av frukt och grönsaker (103).

Figur 27. Samvariation mellan tillväxt i lönsamhet och tillväxt i produktivitet

Not: I bilaga A finns benämningar av de olika SNI-koder som nämns i figuren.

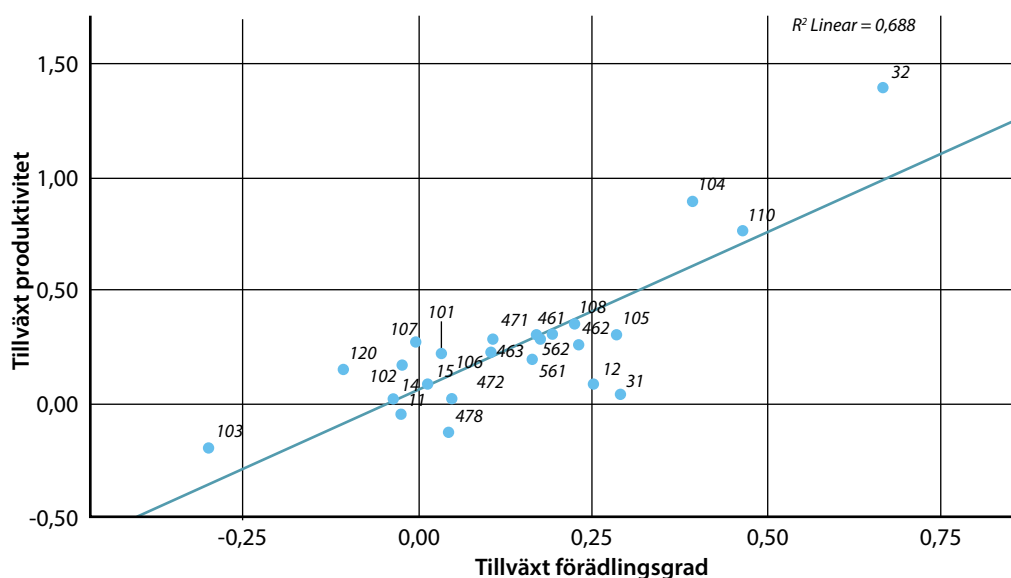
Figur 28 visar sambandet mellan lönsamhet och förädlingsgrad, vilket är ännu starkare än det mellan lönsamhet och produktivitet. Drygt 60 procent av variationen i tillväxt i lönsamhet mellan branscher kan förklaras med variationen i tillväxt i förädlingsgrad mellan branscher. Också i detta diagram finns en bransch som utmärker sig med högre tillväxt i lönsamhet än förväntat givet dess tillväxt i förädlingsgrad, nämligen framställning av oljor och fetter. Detta är en bransch med få företag vilket kan förklara att vinstmarginalerna har vuxit starkare än både produktivitet och förädlingsgrad.

Figur 28. Samvariation mellan tillväxt i lönsamhet och tillväxt i förädlingsgrad

Not: I bilaga A finns benämningar av de olika SNI-koder som nämns i figuren

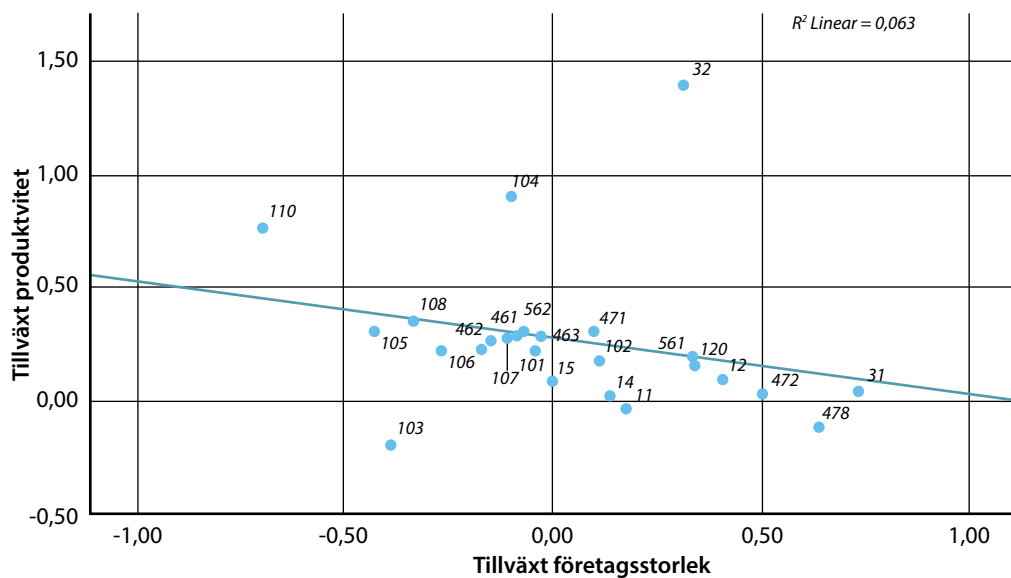
Figur 29 visar sambandet mellan tillväxt produktivitet och tillväxt i förädlingsgrad. Variationen i tillväxt i förädlingsgrad förklarar drygt 40 procent av variationen i produktivitetstillväxt mellan branscher i livsmedelskedjan. De branscher som utmärker sig här är framförallt fiske och vattenbruk, där vattenbruket (32) visar på en betydligt högre produktivitetstillväxt än förväntat givet dess tillväxt i förädlingsgrad, medan fisket (31) visar på en sämre produktivitetstillväxt än förväntat givet tillväxten i förädlingsgrad.

Figur 29. Samvariation mellan tillväxt i produktivitet och tillväxt i förädlingsgrad

Not: I bilaga A finns benämningar av de olika SNI-koder som nämns i figuren

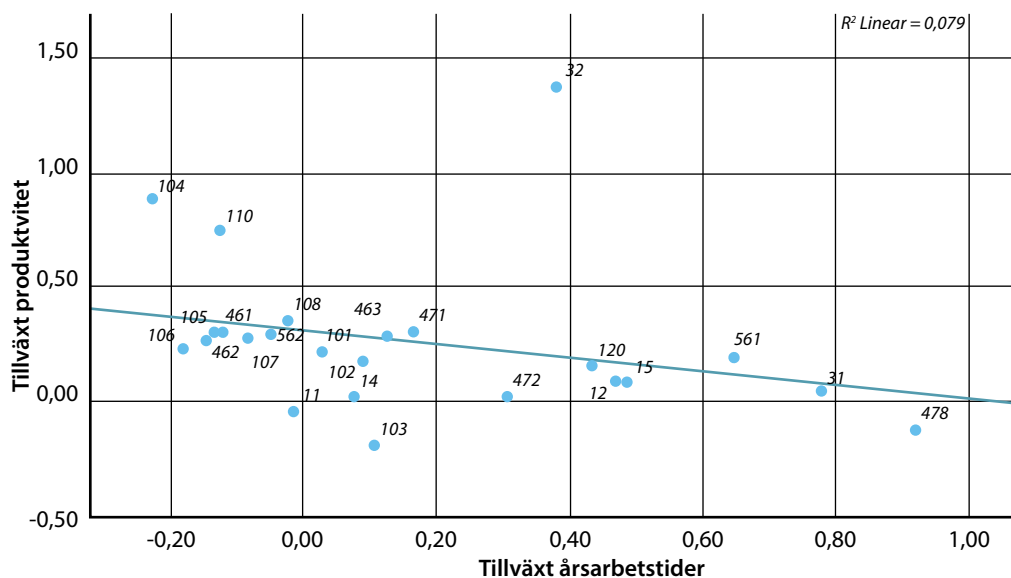
Ser man till sambanden mellan produktivitet och produktionsvolym visar figur 30 och 31 att sambanden mellan tillväxt i produktivitet och tillväxt i den genomsnittliga företagsstorleken i branschen. Till skillnad från resultaten från kontingensanalyserna visar spridningsdiagrammet på ett negativt samband men spridningen är relativt stor vilket ger ett mycket lågt R^2 -värde för den skattade regressionslinjen. Detta innebär att en mycket liten andel av variationen i produktivitetstillväxt mellan branscher kan förklaras med variation i tillväxten i den genomsnittliga företagsstorleken per bransch. Samtidigt visar några branscher på en mycket hög tillväxt i både produktivitet och företagsstorlek, såsom vattenbruk (31) och framställning av oljor och fetter (104). I enlighet med resultaten från korrelationsanalyserna indikerar spridningsdiagrammet i figur 30 att det är svårt att dra några generella slutsatser om sambandet mellan produktivitet och storlek på företag.

Figur 30. Samvariation mellan tillväxt i produktivitet och tillväxt i genomsnittlig företagsstorlek

Not: I bilaga A finns benämningar av de olika SNI-koder som nämns i figuren

Ser man till tillväxten i produktivitet relaterat till tillväxten i storlek på hela branschen, mätt i termer av antal årsarbetstider, är även detta samband negativt när vi beaktar kontinuerlig data istället för kategorivariabler. Återigen är spridningen stor vilket tyder på ett svagt samband mellan de två variablerna.

Figur 31. Samvariation mellan tillväxt i produktivitet och tillväxt i antal anställda per bransch

Not: I bilaga A finns benämningar av de olika SNI-koder som nämns i figuren

Sammanfattningsvis visar spridningsdiagrammen på relativt starka samband mellan tillväxt i lönsamhet och tillväxt i produktivitet respektive förädlingsgrad inom livsmedelskedjan, men också att det finns en stor spridning där några

branscher utmärker sig särskilt. Det är samtidigt värt att notera att de flesta delbranscher oavsett vilket led de tillhör, koncentreras runt samma regressionslinje. Detta innebär att det inte finns några konsekventa skillnader mellan olika led utan variationen återfinns inom leden.

Tillväxt i antal anställda, per företag och per bransch, är emellertid negativt relaterad till produktivitetstillväxt. En omständighet som kan bidra till att förklara varför sambandet mellan dessa storleksvariabler och produktivitet är negativt är att produktivitetstillväxt minskar arbetskraftsbehovet på kort sikt. På längre sikt förväntas dock en god produktivitetstillväxt stimulera tillväxt i hela branschen vilket gör att sysselsättningen ökar. Detta långsiktiga samband uppenbarar sig i kontingensanalyserna som visar att sysselsättningen växer i de delbranscher som har högst produktivitetstillväxt.

10 Avslutande diskussion

I detta avsnitt sammanfattas svaren på de frågeställningar som ställdes i inledningen till denna rapport, det vill säga vilka faktorer som förklarar företagens konkurrenskraft och hur dessa har utvecklats för de företag som har primär¹¹¹ verksamhet inom livsmedelskedjan. Genom att besvara dessa frågeställningar syftar rapporten till att dels fastställa en grundstruktur och en metod som är väl förankrad i ekonomisk teori för det fortsatta arbetet med att utvärdera och följa upp livsmedelsstrategin, dels att visa utvecklingen under åren 2011–2016, det vill säga vid tiden då strategin arbetades fram och beslutades. Dessutom syftar rapporten till att förse regeringen med relevanta beslutsunderlag för det fortsatta arbetet med livsmedelsstrategin.

I rapporten utgår vi från livsmedelsstrategins övergripande mål om en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar, samtidigt som relevanta nationella miljömål nås, i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Rapporten visar hur konkurrenskraften utvecklas för de företag som har huvudsaklig verksamhet inom livsmedelskedjan och redogör för utvecklingen under åren 2011–2016. När utvecklingen studeras behöver man komma ihåg att rapportens beskrivningar och analyser görs på en aggregerad nivå för de olika leden i livsmedelskedjan, och att varje led består av flera olika delbranscher. Utvecklingen skiljer sig åt mellan de olika leden och mellan ledens olika branscher, vilket gör att det inte är möjligt att förklara varför utvecklingen ser ut som den gör i detalj för aggregaten i rapporten. För att förklara orsakerna till den utveckling och de samband som observeras i rapporten måste analyser göras utifrån statistik på mer detaljerad nivå.

Vilka faktorer påverkar konkurrenskraften och hur ser sambanden ut mellan dessa faktorer?

I det löpande arbetet med att följa upp livsmedelsstrategin menar vi med begreppet konkurrenskraft förmågan hos enskilda företag att bedriva verksamhet som är lönsam på lång sikt. Ekonomisk teori framhåller produktivitet, innovation och skalfördelar (produktionsskala) som viktiga faktorer som stärker företagets lönsamhet och därmed konkurrenskraften i livsmedelskedjan. Dessa faktorer är sannolikt ömsesidigt beroende av varandra vilket gör att förmågan att konkurrera är självförstärkande. De analyser som görs i rapporten bekräftar till stor del att de faktorer som lyfts fram i den ekonomiska teorin är relevanta för att förklara och följa upp konkurrenskraftens utveckling. I rapporten följs konkurrenskraftens utveckling med hjälp av nyckeltalen rörelsemarginal, nettomarginal och avkastning på eget kapital som är tre olika lönsamhetsmått.

¹¹¹ I rapporten använder vi oss av begreppet huvudsaklig verksamhet, för att undvika sammanblandning med primärproduktionen.

Rapportens analyser om faktorer som påverkar konkurrenskraften visar bland annat att:

- Tillväxt i lönsamhet är positivt relaterad till tillväxt i produktivitet i livsmedelskedjans alla led.
- Tillväxt i lönsamhet är positivt relaterad till tillväxt i förädlingsgrad i livsmedelskedjans alla led.
- Det finns ett positivt samband mellan tillväxt i produktivitet och tillväxt i förädlingsgrad.
- Sambanden är svagare i livsmedelshandelsledet jämfört med övriga led.

Rapporten visar på en försämrad konkurrenskraft, i och med en sjunkande lönsamhet i livsmedelskedjans två första led: primärproduktion och livsmedelsindustrin. För att nå livsmedelsstrategins övergripande mål behöver konkurrenskraften i primärproduktionen och livsmedelsindustrin stärkas, vilket kan ske genom ökad produktivitet och ökad förädlingsgrad. Detta beror på att en ökad produktivitet gör att företagen kan producera till lägre kostnader medan en högre förädlingsgrad gör företagen mindre utsatta för priskonkurrens eftersom produkter ofta blir mer differentierade när de förädlas mer. Såväl produktivitet som förädlingsgrad är direkta resultat av kunskap och innovation. Enligt Nyctelius, H., Bossen, H., Larsson, T., & Beckeman, J. (2018) ligger den svenska livsmedelssektorn lågt i ranking både jämfört med livsmedelssektorer i andra länder och jämfört med andra sektorer i Sverige.

I rapporten är det svårt att dra några generella slutsatser om betydelsen av skalfördelar i livsmedelskedjan, men noteras kan att resultaten varierar mellan olika led. Det är svårt att studera företagens storlek (interna skalfördelar) på aggregerad branschnivå, eftersom skalfördelarna i sig varierar mellan de olika delbranscherna inom varje led i livsmedelskedjan. Rapporten visar att det inte finns några statistiskt säkerställda samband mellan en ökning i genomsnittlig företagsstorlek per bransch och ökad lönsamhet. Detta utesluter dock inte att sådana skalfördelar kan vara viktiga för lönsamhet inom enskilda delbranscher inom livsmedelskedjan. Det krävs emellertid analyser på mer detaljerad nivå för att studera detta vidare. Samtidigt tyder resultaten i denna rapport på att det finns externa skalfördelar inom primärproduktion, eftersom produktiviteten ökar med storleken på branschen. Som framgår av kapitel 2.2.3 uppstår externa skalfördelar till följd av att underleverantörer, arbetskraft och transportsystem specialiseras till att svara mot en specifik bransch, som genom sin storlek och variationsrikedom erbjuder företag i området kostnadseffektiva lösningar i många olika delar av produktionssystemen.

Trots att det är svårt att dra generella slutsatser om betydelsen av företagsstorlek och branschstorlek för produktivitet och lönsamhet visar rapporten att antalet årsarbetstider i livsmedelskedjan främst ökar i branscher med god produktivitetstillväxt. Dessa branscher återfinns företrädesvis i de senare leden i livsmedelskedjan, där sysselsättningen vuxit starkt inom detaljhandel och restaurang. Men även i primärledet har sysselsättningen vuxit i delbranscher som också har

haft en god produktivitetstillväxt, särskilt inom blandat jordbruk, odling av fleråriga växter samt inom vattenbruket. De två sistnämnda delbranscherna är dock väldigt små. Inom livsmedelsindustrin har sysselsättningen minskat i de flesta delbranscher men inom slakt- och chark samt fiskberedning har antalet årsarbetstider ökat samtidigt som produktivitetstillväxten varit hög. Att sysselsättningen ökar i branscher med god produktivitetstillväxt är gynnsamt för livsmedelskedjans långsiktiga utveckling, eftersom det visar på en god förmåga till en omställning som leder till en mer hållbar produktion, ökad konkurrenskraft och en god förmåga till en positiv utveckling av reallöner. Dessa faktorer är nödvändiga för att attrahera både arbetskraft och kapital till livsmedelskedjan.

Vilken betydelse har hållbarhet och sårbarhet för livsmedelskedjans utveckling?

Livsmedelsstrategins målsättning är att den totala livsmedelsproduktionen ska öka samtidigt som relevanta miljömål nås. Livsmedelsproduktionen bidrar med både positiv och negativ miljöpåverkan men effekterna varierar beroende på var produktionen sker. Svensk livsmedelsproduktion kännetecknas, i en internationell jämförelse, av en hög standard inom miljö, klimat och djurvälstånd. En ökad produktion av svenska livsmedel har därför förutsättningar att bidra till att fler miljö kvalitetsmål kan nås under förutsättning att tillväxten sker i företag och på platser där produktionen sker på ett hållbart och resurseffektivt sätt och att det finns en efterfrågan på dessa produkter. En ökad köttproduktion i Sverige kan också ske med mindre risk för spridning av antibiotikaresistens än i de flesta andra länder. Som producent av olika typer av biomassa har livsmedelskedjan en central roll i omställningen till en cirkulär och biobaserad ekonomi och på så sätt bidrar den till att den globala livsmedelskonsumtionens klimatpåverkan minskar. Livsmedelsproduktionen har också potential att bidra till en hållbar social och ekonomisk utveckling i Sveriges landsbygder, eftersom primärproduktion som livsmedelsförädling sker i såväl landsbygder som stadsbygder. Förekomst av livsmedelshandel och restauranger bidrar dessutom till att göra platser attraktiva för boende och besökare.

En hållbar produktion kan samtidigt bidra till att företagens konkurrenskraft ökar. Konsumtionstrender som relaterar till en ökad medvetenhet om klimat och miljö gör att det kan finnas en betalningsvilja för produktegenskaper som produceras på ett hållbart sätt. Dessa trender gör att miljömässigt hållbara produktionsätt, som även främjar folkhälsan, blir ett konkurrensmedel i sig för företagen på kort sikt. På längre sikt är det inte lika säkert att produktegenskaper som produceras på ett hållbart sätt är en konkurrensfördel, utan snarare en förutsättning för att få marknadstillträde. En omställning till en mer miljömässigt hållbar livsmedelskonsumtion kommer sannolikt även att främja folkhälsan, eftersom en sådan omställning sannolikt innebär en minskad köttkonsumtion och en ökad konsumtion av växtbaserade livsmedel så som baljväxter, grönsaker och frukt.

Eftersom konsumtion och därmed produktion av livsmedel är en nödvändighet för människors överlevnad är det intressant att följa totala utsläpp av växthusgaser (koldioxidekvivalenter) till följd av livsmedelskonsumtion. Dessa utsläpp uppgick till 20 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2016 till följd av svensk livsmedelskonsumtion och en stor andel av utsläppen (75 procent) sker utomlands.¹¹² I denna andel ingår de växthusgasutsläpp som sker utomlands på grund av import av olika insatsvaror till jordbruket i Sverige, såsom sojamjöl och kvävegödselmedel. Det finns potential att minska de totala utsläppen av växthusgaser till följd av livsmedelskonsumtion genom att konsumtionen av produkter med hög klimatpåverkan minskar samtidigt som den inhemska produktionen ökar. Det är dock viktigt att användningen av importerade insatsvaror är sparsam. Mellan åren 2011–2016 minskade utsläppen av växthusgaser från konsumtion av inhemskt producerade livsmedel med nio procent.

Hur har konkurrenskraften i livsmedelskedjan utvecklats under det senaste decenniet?

Konkurrenskraften i den totala livsmedelskedjan har försämrats något mellan åren 2011–2017, till följd av svag lönsamhet i de två första leden: primärproduktion och livsmedelsindustri. I dessa led har avkastningen på eget kapital sjunkit. Den försämrade konkurrenskraften beror bland annat på en låg produktivitetstillväxt i primärproduktionen. Det har konstaterats att insatsen av ökad kunskap och innovation är lägre i livsmedelskedjan än i många andra sektorer i Europa. Detta är troligen orsaken till den försämrade konkurrenskraften och den låga produktivitetstillväxten. Dessutom är utbildningsnivån inom livsmedelskedjan generellt sett låg och Sverige är tämligen lågt rankat när det gäller livsmedelsforskning jämfört med många andra länder i Europa.

Företagens förmåga att konkurrera är dels ett resultat av företagens produktivitet och dels ett resultat av företagens förmåga att möta konsumenternas preferenser. Konsumenterna kan finnas i såväl Sverige som på exportmarknaderna. År 2017 uppgick den svenska exporten av jordbruksvaror och livsmedel till 83,7 miljarder svenska kronor, vilket var en ökning med 54 procent jämfört med år 2011.¹¹³ Underskottet i handelsnettot fortsatte emellertid att öka och uppgick år 2017 till närmare 61 miljarder kronor, vilket var en ökning med 35 procent jämfört med år 2011. Primärproduktionen och livsmedelsindustrin är direkt utsatt för konkurrens från den globala marknaden. Marknaderna för livsmedelshandel och restaurang är däremot lokala och kan på vissa platser kännetecknas av att det finns få företag som konkurrerar med varandra. Detta gör att konkurrensförhållandena i livsmedelskedjan, både inom och mellan olika led, sannolikt ser mycket olika ut på olika platser. Detta är därför ett område som det är angeläget att studera närmare.

¹¹² Naturvårdsverket Rapport 6848 (2018), Fördjupad analys av svensk klimatstatistik.

¹¹³ [http://www.jordbruksverket.se/download/18.561d09fe1626772b73a2ac12/1522217258589/P %C3 %A5 %20total %20och %20jordbruk %20och %20fiske %20Handelsutveckling %202017.pdf](http://www.jordbruksverket.se/download/18.561d09fe1626772b73a2ac12/1522217258589/P%20%C3%A5%20total%20och%20jordbruk%20och%20fiske%20Handelsutveckling%202017.pdf)

Trots en försvagad konkurrenskraft ökade det totala förädlingsvärdet i livsmedelskedjan med 25 procent mellan åren 2011–2016, vilket kan jämföras med en ökning på elva procent i näringslivet totalt. Förädlingsvärdet ökade mest inom restaurang (53 procent) och livsmedelshandeln (27 procent) medan livsmedelsindustrin och primärproduktionen visade på betydligt svagare tillväxt (tolv procent respektive fyra procent). Flera konsumtionstrender har bidragit till att efterfrågan på vissa svenska livsmedel har ökat. Exempelvis ökar efterfrågan på lokalproducerad mat och svenskt kött. Detta bekräftas av att den svenska marknadsandelen¹¹⁴ för kött, som sjunkit trendmässigt sedan år 1995, har ökat de senaste åren. Den svenska marknadsandelen för mejeriprodukter fortsätter emellertid att sjunka medan marknadsandelen för ägg, socker och matpotatis har varit relativt stabil. Den svenska marknadsandelen har varierat starkt mellan olika spannmålsslag samt mellan olika frukter och grönsaker. Det är inte möjligt att redovisa någon total siffra för den svenska marknadsandelen för jordbruksvaror och livsmedel, eftersom de olika produkterna inte kan vägas ihop utifrån sin vikt. Ekologiskt är en annan konsumtionstrend och den totala försäljningen av ekologiska livsmedel och ekologiska alkoholhaltiga drycker ökade kraftigt mellan åren 2011–2017 (120 procent).

Under den studerade perioden ökade också produktiviteten, mätt som förädlingsvärde per årsarbetstid, med sex procent i hela livsmedelskedjan. Produktiviteten ökade med 10–15 procent i alla led utom i primärproduktionen, där produktiviteten minskade något. Det är samtidigt stor variation i produktivitetstillväxt mellan olika delbranscher i de olika leden.

Rapporten visar att trots ökat förädlingsvärde och måttlig produktivitetstillväxt i livsmedelskedjan, så minskade lönsamheten i alla led mellan åren 2011–2017. Lönsamheten har sjunkit kraftigt från redan låga nivåer inom primärledet, där avkastningen på eget kapital minskade från sju procent år 2011 till fyraprocent år 2017. Denna försämring av lönsamheten har sannolikt en stor effekt på företagandet eftersom det i primärledet finns många enskilda firmor där vinstmedel också ska ge ersättning för eget arbete. Även inom livsmedelsindustrin har lönsamheten minskat med fem procentenheter (från 17 procent till 12 procent). Inom handel och restaurang är minskningen i lönsamhet mer måttlig, åtminstone sett till procentuell förändring, och håller sig på relativt höga nivåer.

Lönsamheten kan också studeras utifrån rörelsemarginaler och här ser utvecklingen mindre dramatisk ut med tämligen konstanta nivåer för livsmedelsindustri, livsmedelshandel och restaurang. Inom primärproduktionen kan man emellertid se en minskning med fyra procentenheter mellan åren 2011–2017. När lönsamheten studeras måste man komma ihåg att många företag inom primärproduktionen bedrivs som enskilda firmor, vilket innebär att marginalerna även ska täcka kostnaderna för eget arbete. Om kostnaden för eget arbete inkluderas i rörelsekostnaderna skulle nyckeltalet bli avsevärt lägre.

¹¹⁴ <http://www.jordbruksverket.se/download/18.1b358225166a2c7e01d5acda/1540804192724/kortanalys%20osvensk%20marknadsandel%20-%202018.pdf>

Hur kopplar åtgärderna i handlingsplanen 2017–2019 till de faktorer som förväntas påverka konkurrenskraften?

Rapporten visar på en försämrad konkurrenskraft, i form av sjunkande lönsamhet, och måttlig produktivitetsutveckling, företrädesvis i primärledet och livsmedelsindustrin, mellan åren 2011–2017. Dessutom är omfattningen av satsningar på kunskap och innovation låg i livsmedelskedjan. Det finns därför ett behov av att stärka konkurrenskraften i livsmedelskedjan, och då framförallt i de två första leden.

Rapportens analyser pekar på att det är motiverat att tyngdpunkten i handlingsplanens åtgärder som avser bidra till ökad konkurrenskraft riktas mot primärproduktionen och livsmedelsindustrin. Samtidigt är det viktigt att inte fokusera på enskilda led eller branscher, utan se till hela värdekedjan. En förutsättning för god lönsamhet i tidigare led är att det finns efterfrågan på det som produceras och att företagen får tillräckligt betalt för det. Kommunikation mellan olika led spelar en stor roll för att förmedla kunskap och det är viktigt att kedjan kan agera samlat i diskussioner om exempelvis forskningssatsningar.

Att det finns tydliga samband mellan lönsamhet, produktivitet och förädlingsgrad inom livsmedelskedjan som alla tre påverkar konkurrenskraften är en viktig slutsats för utformandet av åtgärder som syftar till att stärka konkurrenskraften. Satsningar på kunskap och innovation spelar en stor roll för att öka både produktivitet och företagens förädlingsgrad. Företagens konkurrenskraft skulle sålunda kunna stärkas med insatser som höjer kunskap och innovation i hela livsmedelskedjan. Kunskap och innovation är också nödvändigt för att främja en hållbar utveckling och minska sårbarheten inom livsmedelskedjan. Den svaga lönsamheten begränsar dock tillgången till privat kapital för FoU-investeringar från den egna sektorn och ger svaga incitament för privata investeringar från externa aktörer.

Inom handlingsplanen 2017–2019 finns ett antal åtgärder som kan förväntas stimulera till innovation och ökad förädlingsgrad. Bland dessa finns åtgärder som handlar om kompetensutveckling, exempelvis utveckling av en ny rådgivningsmodell inom animalieproduktionen, att utveckla inkubation i livsmedelskedjan och ett kompetenscentrum för hållbar vattenhantering. Det finns också åtgärder med innovationspotential, såsom växtförädling för de nordliga breddgraderna, fiskavelsprojekt, nationellt forskningsprogram för livsmedel och inrätta forskarskola för industridoktorander.

Bland handlingsplanens åtgärder finns också andra typer av insatser som förväntas stimulera produktivitetstillväxten, vid sidan om de som specifikt handlar om kompetensutveckling och forskning. Bland dessa finns flera åtgärder som syftar till att främja svensk livsmedelsexport. Dessutom ska marknaden för livsmedel kännetecknas av väl fungerande konkurrens. Dessa åtgärder förväntas att stimulera produktiviteten i kedjan eftersom mindre produktiva företag slås ut när konkurrensen på marknaden är god samtidigt som en ökad export ger möjlighet till tillväxt både inom befintliga företag och genom att fler företag etable-

ras. En väl fungerande konkurrens på hemmamarknaden underlättar inträde på exportmarknaden eftersom konkurrensen på internationella marknader ofta är högre. Exempel på åtgärder i handlingsplanen är förstärkt satsning på livsmedelsexport bland annat genom ett exportprogram med särskilt fokus på små och medelstora företag.

Handlingsplanen innehåller också åtgärder som specifikt riktas mot att öka miljömässig och social hållbarhet, exempelvis insatser för att främja bra matvanor, ett kompetenscentrum för måltider i vård, skola och omsorg, samt åtgärder för minskat matsvinn. Dessutom finns åtgärder som både bidrar till ökad konkurrenskraft och miljömässig hållbarhet och som exempel kan nämnas hållbar hantering av vatten i jordbruket och stärkt växtskyddsråd.

10.1 Sammanfattande slutsatser

Företagens konkurrenskraft kan mätas utifrån indikatorer på företagets lönsamhet, vilken i sin tur påverkas av företagets produktivitet och förädlingsgraden i de produkter som produceras. Produktivitet och förädlingsgrad är i stor utsträckning ett resultat av satsningar på kunskap och innovation. Rapporten visar att konkurrenskraften försämrats mellan åren 2011–2017, vilket kan förklaras av en svag produktivitetsutveckling i framförallt livsmedelskedjans två första led: primärproduktion och livsmedelsindustrin. I dessa två led har också förädlingsgraden utvecklats mycket olika i olika delbranscher.

För att nå livsmedelsstrategins övergripande mål behöver lönsamheten i primärproduktion och livsmedelsindustri stärkas, vilket kan ske genom förbättrad produktivitet och ökad förädlingsgrad. För detta krävs ökade satsningar på kunskap och innovation. Vad gäller produktivitetstillväxt handlar detta i hög grad om en ökad automatisering i produktionen samtidigt som digitalisering kan ge nya instrument för processtyrning och informationsdelning. Detta kan i sin tur generera nya arbetssätt och affärsmodeller. Vidare kräver en ökad förädlingsgrad i de tidiga leden i kedjan att vägen mellan producent och konsument blir kortare, så producenten vet vad konsumenten efterfrågar. Detta förutsätter att producenter får en ökad kunskap kring marknaden och slutkonsumenternas preferenser för att kunna utveckla produktegenskaper som det finns en betalningsvilja för på marknaden. En ökad produktdifferentiering redan i primärledet innebär att skalfördelarna blir mindre viktiga så att produkter kan säljas i mindre volymer till högre priser.

Trots att analyserna i denna rapport visar att behoven av stärkt konkurrenskraft är starkast i primärproduktion och livsmedelsindustrin är det viktigt att samtidigt se till hela värdekedjan. En förutsättning för god lönsamhet i tidigare led är att det finns en efterfrågan på det som produceras och att man får tillräckligt betalt för det som produceras i alla led. Att lönsamheten är tämligen god i vissa delar av livsmedelskedjan och samtidigt svag i andra led tyder på att det finns en viss obalans mellan leden där de första leden i värdekedjan är starkt konkur-

rensutsatta, medan det i de senare leden finns få företag som konkurrerar med varandra. Detta gör att det på vissa platser kan finnas lokala monopol och monopsoniliknande strukturer som skulle kunna bidra till minskad lönsamheten i primärproduktionen.

10.2 Fortsatt arbete

De teorier och analyser som presenteras i rapporten ger insikter som är viktiga för att förstå livsmedelskedjans utveckling. En viktig utgångspunkt för fortsatt uppföljning och analys är att konkurrenskraft är ett fenomen som relaterar till företag och inte till branscher. Branscher konkurrerar inte i särskilt hög grad med varandra och skiljer sig åt när det kommer till nivåer på lönsamhet, produktivitet, förädlingsgrad och så vidare. Detta gör att det i vissa avseenden är svårt att tolka vad statistik och nyckeltal på branschnivå egentligen säger om konkurrenskraften hos företagen i branschen. Därför bör analyser på branschnivå kompletteras med analyser på företagsnivå som på ett tydligare sätt kan identifiera vad som driver utvecklingen inom branscher. För att kunna göra dessa analyser krävs emellertid statistik på mikronivå. Sådana studier kan exempelvis fokusera på betydelsen av utbildad arbetskraft för ökad produktivitet och innovation, eller på förekomst och effekter av interna och externa skalfördelar i olika branscher. Då konkurrenskraften är relativt något annat, till exempel andra länder eller branscher, kan det vara intressant med internationella jämförelser av konkurrenskraften i framtida fördjupningsstudier.

En annan central insikt från analyserna är att lönsamhet, produktivitet och förädlingsgrad är högst relevanta indikatorer på konkurrenskraftens utveckling och bör stå i fokus för utvärderingen och uppföljningen av livsmedelsstrategin. Dessa indikatorer bör också kompletteras med mer detaljerad statistik på utbildning och forskning inom livsmedelskedjan, eftersom dessa faktorer är av central betydelse för att öka produktivitet, utveckla nya produkttegenskaper och öka förädlingsgraden i alla led i kedjan.

En tredje insikt är att effekter av olika variabler varierar mellan olika led och sannolikt också mellan delbranscher inom varje led. Dessutom visar utvecklingen i livsmedelskedjan att såväl nivåer som förändring i lönsamhet skiljer sig mycket åt mellan olika led. Eftersom lönsamheten varierar kraftigt mellan olika led är det också högst relevant att göra fördjupade studier av konkurrensförhållanden inom och mellan olika led.

Rapportens resultat indikerar att åtgärder för att stärka konkurrenskraften i livsmedelskedjan bör anpassas efter de olika ledens förutsättningar och att behoven av insatser för att stärka konkurrenskraften är störst inom primärproduktion och livsmedelsindustri. Anledningen till detta är att de två första leden i livsmedelskedjan har haft en sjunkande lönsamhet. Denna utveckling motiverar att tyngdpunkten i handlingsplanens åtgärder som avser bidra till ökad konkurrenskraft riktas mot primärproduktionen och livsmedelsindustrin.

Referenser

Litteratur

- Andersson, Å. E. (1985). *Kreativitet Storstadens Framtid*. Värnamo: Prisma.
- BAS Nyckeltal (2010). *För bättre analys och effektivare ekonomistyrning*. Norstedts juridik upplaga 4:4
- Broekel, T, Brachert, M. & Duschl, M. (2017). Joint R&D Subsidies, Related Variety, and Regional Innovation.
- Chamberlin, E.H. (1933). *The Theory of Monopolistic Competition: A Re-Orientation of the Theory of Value*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Feldman, M. (1994). *The Geography of Innovation*. Boston: Kluwer Academic Publishers.
- Fischer, M. och J. Frölich. (2001). *Knowledge Complexity and Innovation Systems*. Springer
- Fujita, K., Krugman, P. & Venables A. (1999). *The Spatial Economy*.
- Johansson, B. (1993). *Ekonomisk Dynamik i Europa – nätverk för handel, kunskapsimport och innovationer*. Malmö: Liber-Hermods.
- Marshall, A. (1890). *Principles of Economics*. 8:e upplagan (1920). London: Macmillan and Co.
- OECD (2018). *Innovation, Agricultural Productivity and Sustainability in Sweden*. OECD Food and Agricultural Reviews. Paris: OECD Publishing.

Artiklar

- Andersson, M. & Johansson, S. (2010). Human capital and the structure of regional export flows. *Technology in Society*, 32(3), ss. 230-240.
- Bjerke, L. (2016). Knowledge in agriculture: a micro data assessment of the role of internal and external knowledge in farm productivity in Sweden. *Studies in Agricultural Economics*, 118(2), ss. 68-76.
- Dixit, A.K. & Stiglitz, J.E. (1977). Monopolistic Competition and Optimum Product Variety. *American Economic Review*, 67(3), ss. 297-308.
- Griffith, R., Redding, S. & Van Reenen, J. (2004). Mapping the Two Faces of R&D: Productivity Growth in a Panel of OECD Industries. *The Review of Economics and Statistics*, 86(4), ss. 883-895.
- Head, K. & Ries, J. (2001). Increasing Returns versus National Product Differentiation as an Explanation for the Pattern of U.S.-Canada Trade. *American Economic Review*, 91(4), ss. 858-876.
- Johansson, B., Johansson, S. and Wallin, T. (2015). Internal and External Knowledge – Introduction of export varieties. *World Economy*, 38(4), ss. 629–654.
- Shaked, A. & Sutton, J. (1982). Relaxing Price Competition through Product Differentiation. *Review of Economic Studies*, 49(1), ss. 3-14.

Rapporter

- EAT (2019). *Healthy Diets From Sustainable Food Systems: Food, Planet, Health*. Summary Report of the EAT-Lancet Commission.
- Eliasson, G. (2009). *Svensk Konkurrenskraft – Utfall och förslag till metoder för framtida analys (Tillväxtanalys rapport 2009:09)*. Östersund: Tillväxtanalys.

- Gerber, P.J., Steinfeld, H., Henderson, B., Mottet, A., Opio, C., Dijkman, J., Falcucci, A. & Tempio, G. (2013). Tackling climate change through livestock – A global assessment of emissions and mitigation opportunities. Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO).
- Gullstrand, J. & Hammarlund C. (2007). Säljer svenska mervärden på EU-marknaden? (SLI rapport 2007:3). Lund: AgriFood.
- ITPS A2007:002. Sveriges konkurrenskraft – Att mäta och förstå nationell konkurrenskraft.
- Joint Research Centre (JRC) (2015). Assessment of balance indicators for key fleet segments and review of national reports on Member States efforts to achieve balance between fleet capacity and fishing opportunities (STECF-15-02). (JRC 94933, EUR 27134 EN). Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Joint Research Centre (JRC) (2018). Economic Report of the EU Aquaculture sector (STECF-18-19). (JRC 114801, EUR 28359 EN). Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Jordbruksverket (2012). Från gård till köttdisk – konkurrensen på den svenska köttmarknaden. (Jordbruksverkets rapport 2011:2). Jönköping: Jordbruksverket.
- Jordbruksverket (2016). Jordbrukets betydelse för en levande landsbygd – en litteraturöversikt. (Jordbruksverket rapport 2016:6). Jönköping: Jordbruksverket.
- Jordbruksverket (2018). EAA – Ekonomisk kalkyl för jordbrukssektorn 2016-2017. (JO 45 SM 1802). Jönköping: Jordbruksverket.
- Jordbruksverket (2018). Hur stor andel av livsmedlen som säljs på marknaden är producerade i Sverige?. Jönköping: Jordbruksverket.
- Jordbruksverket (2018). Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin 2018. (N2017/0129/SUN), daterat 2018-03-29 med D-nr 3.1.17-04208/18. Jönköping: Jordbruksverket.
- Springer, Heidelberg och Johansson, S. (2010). Knowledge, Product Differentiation and International Trade. (JIBS Dissertation Serie No. 063). Jönköping: Jönköping International Business School.

Internet

- Bloomberg (2019). These Are the World's Most Innovative Countries. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-01-22/germany-nearly-catches-korea-as-innovation-champ-u-s-rebounds> [2019-02-05]
- ESVAC (2018). Sales of veterinary antimicrobial agents in 30 European countries in 2016. <https://www.ema.europa.eu/en/veterinary-regulatory/overview/antimicrobial-resistance/european-surveillance-veterinary-antimicrobial-consumption-esvac> [2019-03-13]
- European Commission (2017). CAP context indicators – 2017. https://ec.europa.eu/agriculture/cap-indicators/context/2017_en [2019-03-13]
- European Patent Office (2019). Statistics. <https://www.epo.org/about-us/annual-reports-statistics.html> [2019-02-13]
- Eurostat (2019). Eurostat database. <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>. [2019-02-13]
- IHME (2019). Sweden. <http://www.healthdata.org/sweden> [2019-02-05]
- Livsmedelsföretagen (2019). Brexit oroar svenska livsmedelsföretag efter stillastående 2018. <https://www.livsmedelsforetagen.se/medlem/dokument/konjunkturbrev-q4-2018-mars-2019/> [2019-03-07]
- Sveriges Miljömål (2019). Sveriges miljömål. <http://sverigesmiljomal.se/miljomalen/generationsmalet/> [2019-01-18]

Naturvårdsverket (2019). Territoriella utsläpp och upptag av växthusgaser.
<http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser-territoriella-utslapp-och-upptag/> [2019-03-06]

Swedbank, LRF konsult och Sparbankerna (2019). Landbruksbarometern 2019.
<https://mb.cision.com/Public/67/2762532/a3d56aecoabo5b3.pdf> [2019-03-14]

Svensk Dagligvaruhandel (2019). Dagligvaruindex <https://www.svenskdagligvaruhandel.se/fokusomraden/dagligvaruindex/> [2019-03-07]

Visita (2017). Visitabarometern. <http://visitabarometern.se/> [2019-03-07]

Regeringsbeslut

Regeringsbeslut 2017-02-09 N2017/01029/SUN. Uppdrag att genomföra åtgärder inom ramen för livsmedelsstrategin. Stockholm.

Regeringen (2016). En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet. Regeringens proposition 2016/17:104. Stockholm.

Regeringen (2017). Regeringens handlingsplan: En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet. Dnr: N2017/00647/KOM. Stockholm.

Statistikbilaga

Arbetsmiljöverket. (2019). Arbetsskadestatistik. Stockholm: Arbetsmiljöverket.

Art databanken. (2017). Rödlisterindex per landskapstyp 2017. Uppsala: SLU.

European Medicines Agency, European Surveillance of Veterinary Antimicrobial Consumption. (2018). Sales of veterinary antimicrobial agents in 30 European countries in 2016. London: European Medicines Agency.

Havs- och vattenmyndigheten. (2018). Flottrapport 2017. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten.

Jordbruksverket. (2018). Hur stor andel av livsmedlen som säljs på marknaden är producerade i Sverige?. Jönköping: Jordbruksverket.

Jordbruksverket (2018). Svensk handel med jordbruksvaror och livsmedel 2017. (Rapport 2018:28). Jönköping: Jordbruksverket.

Lunds universitet. (2018). Svensk Dagfjärilsövervakning. Lund: Lunds universitet.

Lunds universitet. (2018). Svensk Fågeltaxering. Lund: Lunds universitet.

Naturvårdsverket. (2018). Fördjupad analys av svensk klimatstatistik. Rapport 6848. Stockholm: Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket (2019). Konsumtionsbaserade utsläpp av växthusgaser per område.
<http://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser-konsumtionsbaserade-utslapp-per-omrade/> [2019-03-06].

Nyctelius, H., Bossen, H., Larsson, T., & Beckeman, J. (2018). Forskning och innovation för en livsmedelssektor i världsklass – En studie kring hur man skapar en innovativ och framgångsrik livsmedelssektor i ett hållbart samhälle. Stockholm: Roland Berger AB.

Sandström, J. m.fl. (2015). Tillstånd och trender för arter och deras livsmiljöer – rödlistade arter i Sverige 2015. (ArtDatabanken Rapporterar 17). Uppsala: ArtDatabanken, SLU.

SCB & Kemikalieinspektionen. (2013). Växtskyddsmedel i jordbruket 2012. Beräknat antal hektardoser. (MI 31 SM 1301). SCB: Stockholm.

SCB & Kemikalieinspektionen. (2018). Växtskyddsmedel i jordbruket 2017. Beräknat antal hektardoser. (MI 31 SM 1801). Stockholm: SCB.

- SCB & Tillväxtverket. (2017). Företagens villkor och verklighet 2017. Stockholm: Tillväxtverket.
- SCB. (2018). Företagens ekonomi 2017. Örebro: SCB.
- SCB. (2018). Kväve- och fosforbalanser för jordbruksmark 2016. (MI 40 SM 1801). Stockholm: SCB.
- SCB. (2018). Miljöräkenskapernas analysverktyg. Stockholm: SCB.
- SCB (2019). Statistikdatabasen. <http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/?rxid=f45f90b6-7345-4877-ba25-9b43e6c6e299> [2019-02-11].
- SCB (2018). Sveriges export. <https://www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/samhallets-ekonomi/sveriges-export/> [2019-01-14].
- Skolverket. (2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017). Skolstatistik. Antal elever på gymnasieprogram och inriktning. Stockholm: Skolverket.
- SLU, Havs- och Vattenmyndigheten (2019). Fisk- och skaldjursbestånd I hav och sötvatten 2018. https://www.slu.se/globalassets/ew/org/inst/aqua/externwebb/sidan-publikationer/resurs-och-miljo/resursoversikt_2018_mindre.pdf
- SLV, Kantar SIFO. (2016). Högt förtroende för livsmedel. Konsumentundersökning 2016. Uppsala: SLV.
- Svenska MiljöEmissionsData (SMED) på uppdrag av Naturvårdsverket. (2018). Matavfall i Sverige - Uppkomst och behandling 2016. Stockholm: Naturvårdsverket.
- Tillväxtverket (2018). Fakta om svensk turism 2017. (Rapport 0254). Stockholm: Tillväxtverket.
- Tullverket. (2019-02-10). EU:s frihandelsavtal. Hämtat från tullverket.se: <https://www.tullverket.se/sv/foretag/importeravaror/frihandelvidimport/bestammelserforolikalanderochomraden/>
- Universitetskanslersämbetet. (2013). Universitet och högskolor. Årsrapport 2013. Stockholm: Universitetskanslersämbetet.
- Universitetskanslersämbetet. (2018). Universitet och högskolor. Årsrapport 2018. Stockholm: Universitetskanslersämbetet.

Bilaga A:

Benämning av SNI-koder

Benämning av SNI-koder som i denna rapportering ingår i livsmedelskedjan.

Avdelning	Huvudgrupp Undergrupp	Detaljgrupp	Benämning
A	01		JORDBRUK OCH JAKT SAMT SERVICE I ANSLUTNING HÄRTILL
	01.11		Odling av spannmål (utom ris), baljväxter och olje- växter
	01.13		Odling av grönsaker och meloner, rotfrukter och stam- eller rotknölar
		01.131	Potatisodling
		01.132	Sockerbetsodling
		01.133	Odling av grönsaker (köksväxter) på friland
		01.134	Odling av grönsaker (köksväxter) i växthus
		01.135	svampodling
	01.2		Odling av fleråriga växter
	01.41		Mjölkproduktion och uppfödning av nötkreatur av mjölkkras
	01.42		Uppfödning av andra nötkreatur och bufflar
	01.45		Uppfödning av får och getter
	01.46		Uppfödning av svin
	01.47		Äggproduktion och uppfödning av fjäderfä
		01.491	Renskötsel
	01.5		Blandat jordbruk
	03		FISKE OCH VATTENBRUK
	03.1		Fiske
	03.2		Vattenbruk
C	10		LIVSMEDELSFRAMSTÄLLNING
	10.1		Beredning och hållbarhetsbehandling av kött och köttvaror (slakt, styckning bl.a.)
	10.2		Beredning och hållbarhetsbehandling av fisk samt skal- och blötdjur
	10.3		Beredning och hållbarhetsbehandling av frukt, bär och grönsaker
	10.4		Framställning av vegetabiliska och animaliska oljor och fetter
	10.5		Mejerivaru- och glasstillverkning
	10.6		Tillverkning av kvarnprodukter och stärkelse
	10.7		Tillverkning av bageri- och mjölprodukter
	10.8		Annan livsmedelsframställning
	11		FRAMSTÄLLNING AV DRYCKER
	11.01		Destillering, rening och tillblandning av spritdrycker
	11.03		Framställning av cider och andra fruktviner
	11.05		Framställning av öl
	11.06		
	11.07		

Avdelning	Huvudgrupp Undergrupp	Detaljgrupp	Benämning
	12		TOBAKSVARUTILLVERKNING
G			
	46.11		Provisionshandel med jordbruksråvaror, levande djur, textiltråvaror och textilhalvfabrikat
	46.17		Provisionshandel med livsmedel, drycker och tobak
	46.21		Partihandel med spannmål, råttobak, utsäde och djurfoder
	46.3		Partihandel med livsmedel, drycker och tobak
	47.11		Detaljhandel med brett sortiment, mest livsmedel, drycker och tobak
	47.2		Specialiserad butikshandel med livsmedel, drycker och tobak
	47.81		Torg- och marknadshandel med livsmedel, drycker och tobak
I	56.1		Restaurangverksamhet
	56.2		Cateringverksamhet

Bilaga B:

Uppställning av en resultaträkning med kostnadsslagsindelning

Rörelsens intäkter och kostnader

+ Nettoomsättning
 + Övriga rörelseintäkter¹
 - Material- och varukostnader
 - Övriga rörelsekostnader m.m.²
 - Personalkostnader
 - Nedskrivningar och återföringar
 - Avskrivningar
 +/- Jämförelsestörande poster
 = Rörelseresultat efter avskrivningar

Finansiella intäkter och kostnader

+ Finansiella intäkter³
 - Finansiella kostnader⁴
 = Rörelseresultat efter finansiella poster

Extra ordinära intäkter och kostnader

Bokslutsdispositioner och skatt

+/- Bokslutsdispositioner
 - Skatt

= Årets resultat

¹ inkluderar förändringar av lager, produkter i arbete, färdiga varor och pågående arbeten samt aktiverat arbete för egen räkning. Posten inkluderar även subventioner.

² avser såväl övriga externa kostnader som övriga rörelsekostnader.

³ inkluderar resultat från andelar i koncern- och intresseföretag och övriga finansiella anläggningstillgångar (inklusive nedskrivningar och återföring av nedskrivningar), övriga ränteintäkter och liknande resultatposter.

⁴ inkluderar räntekostnader samt liknande resultatposter.

⁵ uppgiften hämtas från den interna redovisningen.

Not: Observeras bör att årsredovisningen kan se olika ut beroende på bolagsform. T.ex. behöver enskilda näringsidkare vanligtvis inte lämna in en årsredovisning och kan om omsättningen understiger 3 miljoner kronor använda sig av förenklat årsbokslut.

Källa: BAS Nyckeltal – För bättre analys och effektivare ekonomistyrning, Norstedts juridik upplaga 4:4 (2010), sid 217

Bilaga C: Statistikbilaga – övergripande målet

Övergripande mål

Indikatorer som visar aggregat för hela livsmedelskedjan

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
Grundläggande & specifika indikatorer för hela livsmedelskedjan (om inget annat anges)														
Konkurrenskraft	Nettomarginal	G	12 %	10 %	13 %	12 %	11 %	9 %	10 %	10 %	10 %	11 %	iu	%
	Kostnader för handelsvaror, råvaror	S	526 016	537 416	546 150	558 592	571 844	590 731	603 811	626 734	642 440	iu	iu	Miljoner SEK
	Varuimport	S	92 938	96 823	99 816	104 699	108 728	115 620	123 224	136 207	147 471	150 541	iu	Miljoner SEK
	Varuexport	S	48 981	51 083	55 495	56 251	60 046	65 369	70 169	76 854	84 518	85 625	iu	Miljoner SEK
	Handelsbalans	S	-43 957	-45 741	-44 321	-48 448	-48 682	-50 251	-53 055	-59 353	-62 953	-64 917	iu	Miljoner SEK
Ökad produktion	Förädlingsvärde	G	133 612	133 910	149 857	155 972	161 658	167 745	177 453	184 614	194 254	iu	iu	Miljoner SEK
	Produktionsvärde	S	369 054	369 807	395 691	413 435	424 852	437 957	450 932	461 239	482 130	iu	iu	Miljoner SEK
Sysselsättning	Antal anställda (årsarbetstider)	G	233 955	234 490	240 637	247 357	255 206	262 641	268 079	276 721	290 235	iu	iu	Antal
	Invägd EKO-mjölk	S	203 430	228 130	259 395	331 929	364 034	366 305	371 827	370 259	369 204	414 233	iu	Ton
Ekologisk produktion	Skördad EKO-spannmål	S	227 200	231 700	192 000	193 100	228 300	261 100	269 600	307 400	335 000	390 400	iu	Ton
Relevanta nationella miljömål														
Ett rikt odlingslandskap Ett rikt växt- och djurliv Ett rikt växt- och djurliv En giffri miljö Ingen övergödning Begränsad klimatpåverkan	Betesmarker & slåtterängar	S	iu	iu	451 908	446 901	440 574	442 896	435 676	449 843	451 943	453 168	450 880	hektar
	Rödlsteinindex, jordbruk	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	0,913	iu	Index
	Rödlsteinindex, marin miljö	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	0,927	iu	Index
	Växtskyddsmedel, hektarsdos	S	103	87	78	85	98	91	105	120	100	98	iu	Index
	Växtnäringsbalans, kväve	S	iu	32	iu	34	iu	33	iu	iu	37	iu	iu	kg/ha
	Växtnäringsbalans, fosfor	S	iu	1	iu	0	iu	0	iu	iu	0	iu	iu	kg/ha
	Territoriella utsläpp av CO ₂ -ekvivalenter i Sverige	S	62 567	58 340	64 282	60 207	56 873	55 366	53 832	53 461	52 943	52 660	iu	Tusen ton
	Territoriella utsläpp av CO ₂ -ekvivalenter från jordbruket i Sverige	S	6 968	6 694	6 820	7 136	6 661	6 889	6 989	6 860	6 871	7 187	iu	Tusen ton
	Territoriella utsläpp av CO ₂ -ekvivalenter från arbetsmaskiner i jordbruket samt fiskebåtar i Sverige	S	748	732	805	796	788	767	734	737	688	680	iu	Tusen ton
	Territoriella utsläpp av CO ₂ -ekvivalenter från livsmedelsindustrin i Sverige	S	494	492	489	487	497	462	442	391	403	341	iu	Tusen ton
Konsumenternas efterfrågan	Handelsbalans	S	-43 957	-45 741	-44 321	-48 448	-48 682	-50 251	-53 055	-59 353	-62 953	-64 917	iu	Miljoner SEK
Se bilaga H "Svensk mark nads andel i jordbruket"														
Självlivsörjningsgrad														
Hållbar utveckling i hela landet														
Stockholms län	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	671 732	669 728	689 013	723 452	738 532	754 023	771 328	783 947	835 711	833 892	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	548 114	561 607	601 516	633 938	639 956	653 811	702 748	749 245	775 698	824 327	iu	Miljoner SEK

iu = ingen uppgift

ffs = för få svarande. Färre än 30 svarande och därför redovisas inte svaren.

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
	Antal arbetställen - totalt i näringslivet	G	226 763	232 972	248 157	261 642	267 189	270 401	276 476	282 700	289 925	294 691	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan	G	57 362	58 859	60 236	62 678	65 067	67 777	70 877	73 858	78 120	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	30 179	31 675	35 413	37 688	38 239	40 559	43 066	45 906	48 990	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetställen - livsmedelskedjan	G	14 470	14 608	15 960	16 260	16 618	16 846	17 297	17 505	17 642	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan i % av totalen	G	9 %	9 %	9 %	9 %	9 %	9 %	9 %	9 %	9 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	iu	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt?													
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	19 %	iu	iu	15 %	iu	iu	33 %	iu	iu	15 %	iu	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	5 %	iu	iu	3 %	iu	iu	8 %	iu	iu	6 %	iu	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	4 %	iu	Andel
Uppsala län	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	63 762	62 811	64 161	68 063	69 868	70 741	72 230	74 212	78 956	79 479	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	48 882	47 029	53 087	56 463	59 389	60 062	63 633	68 747	74 028	78 858	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetställen - totalt i näringslivet	G	30 784	31 407	33 804	35 057	35 485	35 704	36 440	37 006	37 917	38 391	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan	G	5 642	5 605	5 705	5 783	6 122	6 305	6 544	6 839	7 169	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	3 248	2 979	3 363	3 404	3 632	3 696	3 933	4 187	4 436	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetställen - livsmedelskedjan	G	4 195	4 199	4 929	4 941	5 030	4 976	5 082	5 044	5 027	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan i % av totalen	G	9 %	9 %	9 %	8 %	9 %	9 %	9 %	9 %	9 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	7 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	14 %	13 %	15 %	14 %	14 %	14 %	14 %	14 %	13 %	iu	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt?													
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	26 %	iu	iu	17 %	iu	iu	19 %	iu	iu	ffs	iu	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	16 %	iu	iu	8 %	iu	iu	17 %	iu	iu	ffs	iu	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	iu	Andel
Södermanlands län	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	57 311	54 489	55 748	59 252	59 282	58 567	60 203	61 597	61 344	62 600	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	44 264	37 416	45 423	47 025	47 980	44 870	46 437	47 520	49 493	56 756	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetställen - totalt i näringslivet	G	22 092	22 253	23 571	24 222	24 707	24 537	24 813	25 241	25 880	26 089	iu	Antal

iu = ingen uppgift

ffs = för få svarande. Färre än 30 svarande och därför redovisas inte svaren.

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
Östergötlands län	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedelskedjan	G	4 878	5 209	5 651	5 874	6 235	6 153	6 279	6 616	6 469	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	2 693	2 666	3 145	3 328	3 481	3 522	3 794	4 041	4 021	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan	G	3 061	3 057	3 549	3 586	3 580	3 536	3 593	3 627	3 658	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedelskedjan i % av totalen	G	9 %	10 %	10 %	10 %	11 %	11 %	10 %	11 %	11 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	6 %	7 %	7 %	7 %	7 %	8 %	8 %	9 %	8 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	14 %	14 %	15 %	15 %	14 %	14 %	14 %	14 %	14 %	iu	iu	Andel
	Ansvar du att X utgör ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt?													
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	17 %	iu	iu	8 %	iu	iu	7 %	iu	iu	24 %	iu	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	8 %	iu	iu	1 %	iu	iu	7 %	iu	iu	4 %	iu	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	20 %	iu	Andel
	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	108 328	106 166	105 076	108 742	109 761	110 038	111 574	114 305	116 978	117 864	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	71 951	71 326	76 010	79 287	79 803	81 644	85 986	90 932	93 142	99 281	iu	Miljoner SEK
Jönköpings län	Antal arbetsställen - totalt i näringslivet	G	35 013	35 330	37 833	38 851	39 998	39 819	40 243	40 879	41 514	41 595	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedelskedjan	G	10 096	10 056	10 456	11 003	11 327	11 507	11 857	12 346	12 666	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	5 818	5 650	6 402	6 949	7 342	7 545	7 993	8 414	8 867	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan	G	5 462	5 440	6 273	6 264	6 517	6 407	6 362	6 410	6 415	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedelskedjan i % av totalen	G	9 %	9 %	10 %	10 %	10 %	10 %	11 %	11 %	11 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	8 %	8 %	8 %	9 %	9 %	9 %	9 %	9 %	10 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	16 %	15 %	17 %	16 %	16 %	16 %	16 %	16 %	15 %	iu	iu	Andel
	Ansvar du att X utgör ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt?													
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	7 %	iu	iu	17 %	iu	iu	13 %	iu	iu	33 %	iu	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	2 %	iu	iu	1 %	iu	iu	4 %	iu	iu	ffs	iu	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	iu	Andel
	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	97 109	89 981	91 236	95 273	96 019	94 960	95 447	97 674	100 291	103 017	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	64 234	56 376	62 433	67 434	66 303	66 034	70 367	75 239	79 911	88 589	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - totalt i näringslivet	G	34 325	34 545	37 494	38 304	39 573	39 117	39 590	40 135	40 560	40 852	iu	Antal

iu = ingen uppgift
ffs = för få svarande. Färre än 30 svarande och därför redovisas inte svaren.

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan	G	5 872	6 108	6 261	6 630	6 844	7 055	7 148	7 739	8 066	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	3 600	3 593	4 298	4 409	4 372	4 674	5 163	5 736	5 966	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan	G	4 645	4 635	5 781	5 750	6 017	5 914	5 917	5 942	5 944	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan i % av totalen	G	6 %	7 %	7 %	7 %	7 %	7 %	7 %	8 %	8 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	6 %	6 %	7 %	7 %	7 %	7 %	7 %	8 %	7 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	14 %	13 %	15 %	15 %	15 %	15 %	15 %	15 %	15 %	iu	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt?													
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i> (exkl. primär)	S	18 %	iu	iu	13 %	iu	iu	9 %	iu	iu	iu	iu	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i> (exkl. primär)	S	5 %	iu	iu	12 %	iu	iu	3 %	iu	iu	iu	iu	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i> (exkl. primär)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
Kronobergs län	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i nä- ringslivet	G	53 756	50 192	50 493	52 740	52 693	52 009	51 611	52 803	53 945	55 390	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	37 582	31 942	36 906	39 297	38 834	38 414	40 161	43 540	45 690	51 087	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - totalt i näringslivet	G	21 966	22 172	24 487	24 898	25 490	24 974	25 397	25 599	25 754	25 792	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- skedjan	G	3 894	3 389	3 477	3 628	3 660	3 672	3 690	3 821	4 045	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	2 375	1 860	2 156	2 179	2 220	2 260	2 430	2 452	2 591	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan	G	2 876	2 864	3 780	3 760	3 860	3 738	3 754	3 710	3 651	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan i % av totalen	G	7 %	7 %	7 %	7 %	7 %	7 %	7 %	7 %	7 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	6 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	13 %	13 %	15 %	15 %	15 %	15 %	15 %	14 %	14 %	iu	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för före- tagets utveckling och tillväxt?													
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i> (exkl. primär)	S	24 %	iu	iu	15 %	iu	iu	40 %	iu	iu	iu	iu	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i> (exkl. primär)	S	12 %	iu	iu	9 %	iu	iu	1 %	iu	iu	iu	iu	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i> (exkl. primär)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
Kalmar län	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	58 027	55 108	55 036	56 391	55 899	55 406	56 404	57 710	58 390	58 833	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	38 923	36 476	40 064	40 971	40 598	40 707	42 973	44 874	45 109	48 687	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - totalt i näringslivet	G	24 759	24 934	27 280	27 787	28 486	27 899	28 102	28 283	28 454	28 468	iu	Antal

iu = ingen uppgift

ffs = för få svarande. Färre än 30 svarande och därför redovisas inte svaren.

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedelskedjan	G	6 099	6 402	6 655	6 706	6 863	6 886	7 053	7 372	7 944	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	3 591	3 631	4 210	4 265	4 544	4 751	5 031	5 249	5 458	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan	G	4 259	4 239	5 124	5 066	5 248	5 096	5 078	5 063	5 039	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedelskedjan i % av totalen	G	11 %	12 %	12 %	12 %	12 %	12 %	13 %	13 %	14 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	9 %	10 %	11 %	10 %	11 %	12 %	12 %	12 %	12 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	17 %	17 %	19 %	18 %	18 %	18 %	18 %	18 %	18 %	iu	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt?													
(primär)	- brist på lämplig arbetskraft	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(primär)	- tillgång till transportsystem	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(primär)	- tillgång till bredband	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(exkl. primär)	- brist på lämplig arbetskraft	S	23 %	iu	iu	15 %	iu	iu	40 %	iu	iu	20 %	iu	Andel
(exkl. primär)	- tillgång till transportsystem	S	11 %	iu	iu	12 %	iu	iu	13 %	iu	iu	15 %	iu	Andel
(exkl. primär)	- tillgång till bredband	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	8 %	iu	Andel
Gotlands län	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	11 034	11 030	11 696	12 329	12 363	12 003	12 327	12 545	12 691	13 163	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	9 295	9 099	10 010	10 889	11 022	11 185	11 116	11 603	11 700	12 366	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - totalt i näringslivet	G	7 230	7 418	8 158	8 443	8 802	8 712	8 808	8 970	9 135	9 120	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedelskedjan	G	2 040	2 094	2 183	2 301	2 392	2 366	2 457	2 503	2 509	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	1 311	1 255	1 385	1 464	1 590	1 635	1 720	1 718	1 834	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan	G	1 984	1 981	2 318	2 315	2 408	2 368	2 342	2 324	2 340	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedelskedjan i % av totalen	G	18 %	19 %	19 %	19 %	19 %	20 %	20 %	20 %	20 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	14 %	14 %	14 %	13 %	14 %	15 %	15 %	15 %	16 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	27 %	27 %	28 %	27 %	27 %	27 %	27 %	26 %	26 %	iu	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt?													
(primär)	- brist på lämplig arbetskraft	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
(primär)	- tillgång till transportsystem	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
(primär)	- tillgång till bredband	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
(exkl. primär)	- brist på lämplig arbetskraft	S	20 %	iu	iu	25 %	iu	iu	10 %	iu	iu	ffs	iu	Andel
(exkl. primär)	- tillgång till transportsystem	S	2 %	iu	iu	16 %	iu	iu	12 %	iu	iu	ffs	iu	Andel
(exkl. primär)	- tillgång till bredband	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	iu	Andel
Blekinge län	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	35 218	33 190	33 406	34 135	33 424	33 160	32 769	33 129	33 836	35 428	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	24 212	22 379	24 489	24 328	23 847	24 647	25 604	27 887	27 635	29 274	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - totalt i näringslivet	G	12 971	13 133	14 101	14 419	14 677	14 604	14 723	14 920	15 195	15 129	iu	Antal

iu = ingen uppgift

ffs = för få svarande. Färre än 30 svarande och därför redovisas inte svaren.

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan	G	3 856	3 755	3 814	3 855	3 788	3 824	3 728	4 001	3 948	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	2 159	2 459	2 695	2 647	2 705	2 864	2 972	3 052	3 163	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan	G	2 323	2 317	2 728	2 679	2 761	2 688	2 683	2 684	2 668	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan i % av totalen	G	11 %	11 %	11 %	11 %	11 %	12 %	11 %	12 %	12 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	9 %	11 %	11 %	11 %	11 %	12 %	12 %	11 %	11 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	18 %	18 %	19 %	19 %	19 %	18 %	18 %	18 %	18 %	iu	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för före- tagets utveckling och tillväxt?													
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs Andel
(primär)	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs Andel
(primär)	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs Andel
(exkl. primär)	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	20 %	iu	iu	19 %	iu	iu	31 %	iu	iu	ffs	iu	Andel
(exkl. primär)	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	4 %	iu	iu	14 %	iu	iu	4 %	iu	iu	ffs	iu	Andel
(exkl. primär)	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	iu	Andel
Skåne län	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	304 697	299 714	306 065	314 582	316 842	315 890	320 013	326 786	338 535	344 747	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	212 083	200 451	223 886	229 739	228 147	235 310	247 846	264 255	274 546	300 835	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - totalt i näringslivet	G	116 998	119 171	126 563	131 507	134 723	134 221	135 843	138 010	140 349	141 338	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan	G	37 122	36 608	37 950	38 436	39 699	41 328	41 859	42 896	44 687	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	22 400	22 258	24 793	25 531	27 418	27 538	29 569	29 836	30 882	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan	G	17 393	17 221	19 152	19 068	19 760	19 491	19 453	19 509	19 358	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan i % av totalen	G	12 %	12 %	12 %	12 %	13 %	13 %	13 %	13 %	13 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	11 %	11 %	11 %	11 %	12 %	12 %	12 %	11 %	11 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	15 %	14 %	15 %	14 %	15 %	15 %	14 %	14 %	14 %	iu	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt?													
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(primär)	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(primär)	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(exkl. primär)	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	23 %	iu	iu	12 %	iu	iu	18 %	iu	iu	40 %	iu	Andel
(exkl. primär)	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	3 %	iu	iu	1 %	iu	iu	9 %	iu	iu	4 %	iu	Andel
(exkl. primär)	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	12 %	iu	Andel
Hallands län	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	68 020	67 045	68 434	71 570	72 207	72 854	73 757	75 188	77 705	78 570	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	46 220	45 098	49 773	52 984	53 317	52 317	55 309	59 134	61 211	66 008	iu	Miljoner SEK

iu = ingen uppgift

ffs = för få svarande. Färre än 30 svarande och därför redovisas inte svaren.

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
Västra Götalands län	Antal arbetställen - totalt i näringslivet	G	31 336	31 940	34 407	35 918	36 723	36 510	37 202	37 878	38 673	39 099	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedelskedjan	G	8 317	8 399	8 710	9 329	9 413	9 293	9 493	9 836	10 231	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	5 035	4 999	5 698	6 002	6 091	6 041	6 451	6 759	7 020	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetställen - livsmedelskedjan	G	4 970	4 972	5 867	5 888	6 135	5 915	5 956	5 938	5 879	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedelskedjan i % av totalen	G	12 %	13 %	13 %	13 %	13 %	13 %	13 %	13 %	13 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	11 %	11 %	11 %	11 %	11 %	12 %	12 %	11 %	11 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	16 %	16 %	17 %	16 %	17 %	16 %	16 %	16 %	15 %	iu	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt? - <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	13 %	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	6 %	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	9 %	Andel
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	17 %	iu	iu	26 %	iu	iu	44 %	iu	iu	44 %	iu	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	6 %	iu	iu	13 %	iu	iu	3 %	iu	iu	6 %	iu	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	10 %	iu	Andel
	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	443 877	423 021	426 073	442 939	447 905	448 954	455 044	468 208	483 363	495 892	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	316 387	291 663	327 571	341 436	343 022	346 083	368 397	412 967	428 608	464 263	iu	Miljoner SEK
Värmlands län	Antal arbetställen - totalt i näringslivet	G	153 704	155 457	165 719	172 237	175 285	175 257	178 627	181 802	184 486	186 255	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedelskedjan	G	39 857	39 373	40 805	41 363	42 662	44 371	45 069	45 259	48 356	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	24 126	24 185	27 440	28 026	29 288	30 702	32 158	32 506	34 634	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan	G	22 645	22 426	26 743	26 805	27 613	26 738	26 998	26 822	26 642	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedelskedjan i % av totalen	G	9 %	9 %	10 %	9 %	10 %	10 %	10 %	10 %	10 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	8 %	8 %	8 %	8 %	9 %	9 %	9 %	8 %	8 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	15 %	14 %	16 %	16 %	16 %	15 %	15 %	15 %	14 %	iu	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt? - <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	15 %	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	10 %	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	14 %	Andel
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	25 %	iu	iu	11 %	iu	iu	17 %	iu	iu	44 %	iu	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	5 %	iu	iu	10 %	iu	iu	0 %	iu	iu	7 %	iu	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	7 %	iu	Andel
	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	63 241	60 116	60 298	62 297	62 047	62 179	61 860	62 154	63 260	65 376	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	42 250	36 863	42 806	45 806	45 157	44 626	46 308	48 660	50 870	56 790	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - totalt i näringslivet	G	30 528	30 366	33 380	34 138	34 755	34 213	35 826	36 257	36 591	36 742	iu	Antal

iu = ingen uppgift
ffs = för få svarande. Färre än 30 svarande och därför redovisas inte svaren.

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan	G	6 566	6 375	6 490	6 452	6 725	6 736	6 772	6 820	6 835	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	3 541	3 445	3 655	3 892	3 946	4 068	4 130	4 216	4 537	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan	G	4 448	4 410	5 728	5 678	5 723	5 398	5 433	5 364	5 271	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan i % av totalen	G	10 %	11 %	11 %	10 %	11 %	11 %	11 %	11 %	11 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	8 %	9 %	9 %	8 %	9 %	9 %	9 %	9 %	9 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	15 %	15 %	17 %	17 %	16 %	16 %	15 %	15 %	14 %	iu	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt?													
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(primär)	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(primär)	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(exkl. primär)	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	20 %	iu	iu	15 %	iu	iu	41 %	iu	iu	10 %	iu	Andel
(exkl. primär)	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	13 %	iu	iu	8 %	iu	iu	7 %	iu	iu	24 %	iu	Andel
(exkl. primär)	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	24 %	iu	Andel
Örebro län	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	71 506	68 847	69 240	73 466	71 996	71 368	72 300	74 922	79 419	78 623	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	50 021	47 113	52 181	56 877	57 414	54 839	57 604	59 975	65 123	71 370	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - totalt i näringslivet	G	23 373	23 462	24 990	25 752	26 290	26 048	26 643	27 205	27 772	28 156	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan	G	6 211	6 243	6 297	6 629	6 867	6 898	6 933	7 279	7 603	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	3 868	3 752	4 113	4 372	4 471	4 553	4 855	5 398	5 539	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan	G	3 556	3 541	4 088	4 122	4 222	4 120	4 088	4 075	4 050	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan i % av totalen	G	9 %	9 %	9 %	9 %	10 %	10 %	10 %	10 %	10 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	9 %	9 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	15 %	15 %	16 %	16 %	16 %	16 %	15 %	15 %	15 %	iu	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt?													
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(primär)	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(primär)	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(exkl. primär)	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	23 %	iu	iu	20 %	iu	iu	16 %	iu	iu	67 %	iu	Andel
(exkl. primär)	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	12 %	iu	iu	1 %	iu	iu	34 %	iu	iu	0 %	iu	Andel
(exkl. primär)	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	2 %	iu	Andel
Västmanlands län	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	66 681	64 380	65 088	67 948	68 573	69 278	69 327	70 418	71 552	71 260	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	46 204	42 491	47 773	50 605	50 743	51 671	52 589	56 910	57 798	62 969	iu	Miljoner SEK

iu = ingen uppgift
ffs = för få svarande. Färre än 30 svarande och därför redovisas inte svaren.

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
	Antal arbetställen - totalt i näringslivet	G	19 307	19 547	20 968	21 665	22 044	22 024	22 291	22 601	23 130	23 417	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan	G	5 939	5 983	6 039	6 317	6 490	6 555	6 591	6 779	6 896	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	3 741	3 936	4 258	4 522	4 716	4 789	4 916	5 166	5 308	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetställen - livsmedelskedjan	G	2 649	2 638	3 110	3 133	3 166	3 109	3 117	3 120	3 105	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan i % av totalen	G	9 %	9 %	9 %	9 %	9 %	9 %	10 %	10 %	10 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	8 %	9 %	9 %	9 %	9 %	9 %	9 %	9 %	9 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	14 %	13 %	15 %	14 %	14 %	14 %	14 %	14 %	13 %	iu	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för före- tagets utveckling och tillväxt?													
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	21 %	iu	iu	22 %	iu	iu	18 %	iu	iu	ffs	iu	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	3 %	iu	iu	2 %	iu	iu	0 %	iu	iu	ffs	iu	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	iu	Andel
Dalarnas län	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	68 490	65 764	66 301	68 719	68 765	68 738	68 951	69 538	70 945	70 922	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	50 149	45 166	48 996	52 039	49 623	49 302	52 227	52 383	56 486	60 229	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetställen - totalt i näringslivet	G	33 262	33 274	36 819	37 409	37 951	36 952	38 378	38 832	39 222	39 460	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- skedjan	G	6 303	6 208	6 545	6 422	6 328	6 655	6 604	6 773	7 107	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	3 479	3 431	3 884	3 810	3 949	4 232	4 457	4 687	4 879	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan	G	3 031	3 042	3 918	3 887	3 914	3 716	3 686	3 653	3 612	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan i % av totalen	G	9 %	9 %	10 %	9 %	9 %	10 %	10 %	10 %	10 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	7 %	8 %	8 %	7 %	8 %	9 %	9 %	9 %	9 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	9 %	9 %	11 %	10 %	10 %	10 %	10 %	9 %	9 %	iu	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för före- tagets utveckling och tillväxt?													
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
Gävleborgs län	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	22 %	iu	iu	21 %	iu	iu	18 %	iu	iu	ffs	iu	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	7 %	iu	iu	11 %	iu	iu	6 %	iu	iu	ffs	iu	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	iu	Andel
	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	68 049	65 630	65 812	67 059	68 286	66 858	66 510	66 336	67 119	68 299	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	45 941	43 881	48 032	46 362	48 029	47 055	50 662	51 295	54 114	58 662	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - totalt i näringslivet	G	26 858	27 023	28 992	29 701	30 147	29 594	30 340	30 669	31 145	31 346	iu	Antal

iu = ingen uppgift

ffs = för få svarande. Färre än 30 svarande och därför redovisas inte svaren.

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan	G	5 729	5 807	5 458	5 771	5 833	5 976	5 724	5 941	6 351	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	3 078	2 927	3 025	3 297	2 934	3 280	3 200	3 283	3 548	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan	G	3 922	3 896	4 515	4 543	4 586	4 379	4 351	4 289	4 242	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan i % av totalen	G	8 %	9 %	8 %	9 %	9 %	9 %	9 %	9 %	9 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	7 %	7 %	6 %	7 %	6 %	7 %	6 %	6 %	7 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	15 %	14 %	16 %	15 %	15 %	15 %	14 %	14 %	14 %	iu	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för före- tagets utveckling och tillväxt?													
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(primär)	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(primär)	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(exkl. primär)	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	8 %	iu	iu	16 %	iu	iu	13 %	iu	iu	31 %	iu	Andel
(exkl. primär)	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	5 %	iu	iu	8 %	iu	iu	1 %	iu	iu	2 %	iu	Andel
(exkl. primär)	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	1 %	iu	Andel
Västernorrlands län	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	57 047	55 160	54 620	56 304	57 614	57 153	56 436	57 217	57 442	58 217	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	45 564	42 474	46 844	48 962	48 787	47 421	50 043	51 999	49 256	53 984	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - totalt i näringslivet	G	25 563	25 540	27 633	28 254	29 096	28 567	29 570	29 927	30 340	30 482	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- skedjan	G	4 184	4 173	4 058	4 200	4 464	4 585	4 569	4 656	4 877	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	2 154	2 071	2 251	2 407	2 552	2 601	2 754	2 827	2 936	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan	G	3 995	3 934	4 523	4 548	4 651	4 473	4 639	4 660	4 590	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan i % av totalen	G	7 %	8 %	7 %	7 %	8 %	8 %	8 %	8 %	8 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av to- talen	G	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	6 %	5 %	6 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	16 %	15 %	16 %	16 %	16 %	16 %	16 %	16 %	15 %	iu	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för före- tagets utveckling och tillväxt?													
	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(primär)	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(primär)	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(exkl. primär)	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	19 %	iu	iu	16 %	iu	iu	40 %	iu	iu	19 %	iu	Andel
(exkl. primär)	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	6 %	iu	iu	3 %	iu	iu	25 %	iu	iu	11 %	iu	Andel
(exkl. primär)	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	13 %	iu	Andel
Jämtlands län	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	29 469	28 280	28 092	28 383	28 626	28 332	28 676	28 783	29 221	29 880	iu	Antal
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	19 794	18 584	22 830	19 747	19 201	19 062	20 962	20 849	21 741	24 201	iu	Miljoner SEK

iu = ingen uppgift

ffs = för få svarande. Färre än 30 svarande och därför redovisas inte svaren.

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet	
Västerbottens län	Antal arbetsställen - totalt i näringslivet	G	19 235	19 184	20 993	21 419	22 117	21 630	22 324	22 843	23 122	23 285	iu	Antal	
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- skedjan	G	2 956	3 043	3 003	3 121	3 089	3 208	3 220	3 349	3 433	iu	iu	Antal	
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	1 525	1 555	1 713	1 673	1 786	1 855	1 922	2 046	2 126	iu	iu	Miljoner SEK	
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan	G	2 441	2 441	2 827	2 861	2 970	2 883	3 036	3 155	3 112	iu	iu	Antal	
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan i % av totalen	G	10 %	11 %	11 %	11 %	11 %	11 %	11 %	12 %	12 %	iu	iu	Andel	
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av to- talen	G	8 %	8 %	8 %	8 %	9 %	10 %	10 %	10 %	10 %	iu	iu	Andel	
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	13 %	13 %	13 %	13 %	13 %	13 %	14 %	14 %	13 %	iu	iu	Andel	
	Anser du att X utgör ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt? - <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
Norrbottens län	- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	25 %	iu	iu	10 %	iu	iu	11 %	iu	iu	28 %	iu	Andel	
	- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	6 %	iu	iu	13 %	iu	iu	19 %	iu	iu	36 %	iu	Andel	
	- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	23 %	iu	Andel	
	Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	59 801	55 668	56 425	58 105	59 549	60 134	59 660	60 513	62 407	64 796	iu	Antal	
	Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	42 432	38 656	43 480	45 286	45 358	44 746	46 918	51 101	51 821	69 375	iu	Miljoner SEK	
	Antal arbetsställen - totalt i näringslivet	G	31 175	30 907	34 409	35 120	36 284	35 933	37 360	37 799	38 557	38 816	iu	Antal	
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan	G	6 046	5 853	5 774	5 698	6 172	6 348	6 336	6 383	6 938	iu	Antal		
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	3 201	3 092	3 224	3 285	3 462	3 584	3 742	3 813	4 071	iu	iu	Miljoner SEK	
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan	G	3 351	3 318	4 265	4 270	4 395	4 302	4 543	4 621	4 620	iu	iu	Antal	
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedels- kedjan i % av totalen	G	10 %	11 %	10 %	10 %	10 %	11 %	11 %	11 %	11 %	iu	iu	Andel	
Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	8 %	8 %	7 %	7 %	8 %	8 %	8 %	7 %	8 %	iu	iu	Andel		
Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	11 %	11 %	12 %	12 %	12 %	12 %	12 %	12 %	12 %	iu	iu	Andel		
Anser du att X utgör ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt? - <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel	
- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel	
- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel	
- <i>brist på lämplig arbetskraft</i>	S	30 %	iu	iu	22 %	iu	iu	iu	9 %	iu	iu	18 %	iu	Andel	
- <i>tillgång till transportsystem</i>	S	15 %	iu	iu	3 %	iu	iu	iu	8 %	iu	iu	1 %	iu	Andel	
- <i>tillgång till bredband</i>	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	14 %	iu	Andel	
Antal anställda (årsarbetstider) - totalt i näringslivet	G	57 375	55 926	57 568	60 876	62 262	61 969	63 058	63 210	64 435	63 922	iu	Antal		
Förädlingsvärde - totalt i näringslivet	G	49 720	40 203	59 049	62 946	60 849	57 233	56 896	55 119	55 946	68 747	iu	Miljoner SEK		
Antal arbetsställen - totalt i näringslivet	G	26 672	26 581	29 450	30 078	31 046	30 593	31 633	32 074	32 534	32 895	iu	Antal		

ffs = för få svarande. Färre än 30 svarande och därför redovisas inte svaren.

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedelskedjan	G	4 986	4 948	5 060	5 161	5 152	5 143	5 270	5 648	5 981	iu	iu	Antal
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan	G	2 491	2 489	2 723	2 820	2 900	2 997	3 181	3 309	3 436	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan	G	3 444	3 417	4 292	4 318	4 409	4 258	4 467	4 606	4 561	iu	iu	Antal
	Antal anställda (årsarbetstider) - livsmedelskedjan i % av totalen	G	9 %	9 %	9 %	8 %	8 %	8 %	8 %	9 %	9 %	iu	iu	Andel
	Förädlingsvärde - livsmedelskedjan i % av totalen	G	5 %	6 %	5 %	4 %	5 %	5 %	6 %	6 %	6 %	iu	iu	Andel
	Antal arbetsställen - livsmedelskedjan i % av totalen	G	13 %	13 %	15 %	14 %	14 %	14 %	14 %	14 %	14 %	iu	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt?													
(primär)	- brist på lämplig arbetskraft	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
(primär)	- tillgång till transportsystem	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
(primär)	- tillgång till bredband	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	Andel
(exkl. primär)	- brist på lämplig arbetskraft	S	22 %	iu	iu	7 %	iu	iu	18 %	iu	iu	ffs	iu	Andel
(exkl. primär)	- tillgång till transportsystem	S	1 %	iu	iu	23 %	iu	iu	6 %	iu	iu	ffs	iu	Andel
(exkl. primär)	- tillgång till bredband	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	ffs	iu	Andel

iu = ingen uppgift
ffs = för få svarande. Färre än 30 svarande och därför redovisas inte svaren.

Bilaga D: Statistikbilaga – strategiskt område 1

Regler och villkor - SO 1

Indikatorer som visar aggregat för regler och villkor, nedbrutet per led

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
Grundläggande & specifika indikatorer för hela livsmedelskedjan (om inget annat anges)														
Hållbar livsmedelskedja, socialt	Arbetar företaget aktivt med sociala och/eller etiska frågor?	S	iu	iu	iu	45 %	iu	iu	38 %	iu	iu	36 %	iu	Andel
Hållbar livsmedelskedja, miljö														
(exkl. primärprod.)	Arbetar företaget aktivt med miljöfrågor?	S	iu	iu	iu	0 %	iu	iu	39 %	iu	iu	51 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	Arbetar företaget aktivt med miljöfrågor utöver lagstiftning?	S	iu	iu	iu	54 %	iu	iu	17 %	iu	iu	31 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	Vilken roll har miljöaspekten i företagets verksamhet?	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	Vilken roll har arbete med miljöfrågor utöver lagstiftning i verksamheten?	S	39 %	iu	iu	34 %	iu	iu	20 %	iu	iu	34 %	iu	Andel
Konkurrenskraft	Svensk marknadsandel	S	Se blad "marknadsandel"											
(exkl. primärprod.)	Anser du att X utgör ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt?	S	14 %	iu	iu	17 %	iu	iu	17 %	iu	iu	18 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- begränsad tillgång till lån och krediter	S	13 %	iu	iu	14 %	iu	iu	12 %	iu	iu	11 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- begränsad tillgång till externt ägarkapital	S	21 %	iu	iu	15 %	iu	iu	23 %	iu	iu	31 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- begränsad tillgång till lämplig arbetskraft	S	6 %	iu	iu	6 %	iu	iu	7 %	iu	iu	8 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- begränsad tillgång till transportsystem	S	18 %	iu	iu	18 %	iu	iu	21 %	iu	iu	17 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- lokaler och utrustning	S	29 %	iu	iu	23 %	iu	iu	18 %	iu	iu	18 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- brist på egen tid	S	38 %	iu	iu	32 %	iu	iu	26 %	iu	iu	29 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- myndighetsregler	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	9 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- begränsad tillgång till bredband	S												Andel
Grundläggande & specifika indikatorer över primärproduktionen														
Konkurrenskraft	Nettomarginal	G	16 %	13 %	18 %	19 %	15 %	13 %	14 %	14 %	15 %	18 %	iu	%
	Förädlingsgrad	S	35 %	30 %	34 %	34 %	35 %	34 %	35 %	35 %	35 %	iu	iu	Andel
	Import	S	26 758	28 178	32 279	32 356	33 297	36 816	40 624	47 085	53 909	52 163	iu	Milljoner SEK
	Export	S	11 833	14 091	16 951	16 488	17 957	21 382	25 032	29 313	35 425	32 897	iu	Milljoner SEK
	Kostnader för handelsvaror, råvaror	S	17 832	17 775	18 196	18 882	18 841	19 700	20 026	30 885	31 460	iu	iu	Milljoner SEK
	Anser du att X utgör ett stort hinder för företagets utveckling och tillväxt?	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- begränsad tillgång till lån och krediter	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- begränsad tillgång till externt ägarkapital	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- begränsad tillgång till lämplig arbetskraft	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel

iu = ingen uppgift

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
Ökad produktion	- begränsad tillgång till transportsystem	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- lokaler och utrustning	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- brist på egen tid	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- myndighetsregler	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- begränsad tillgång till bredband	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
Hållbar livsmedelskedja, ekonomiskt	Förädlingsvärde	G	22 251	18 016	24 969	26 608	26 975	25 959	27 562	27 320	27 729	iu	iu	Milljoner SEK
	Produktionsvolym	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	-
	Produktionsvärde	S	66 074	61 707	75 505	79 690	79 265	78 867	80 800	80 877	82 403	iu	iu	Milljoner SEK
	Avkastning på eget kapital	G	9 %	6 %	7 %	7 %	6 %	4 %	4 %	3 %	4 %	4 %	iu	%
Hållbar livsmedelskedja, socialt	Rörelsemarginal	G	24 %	18 %	22 %	24 %	22 %	18 %	19 %	17 %	18 %	iu	iu	%
	Antal anställda (årsarbetstider)	G	16 587	17 172	17 951	18 613	19 105	19 096	19 320	19 438	19 740	iu	iu	Antal
	Antal företag	G	72 575	71 510	91 253	90 846	94 147	90 172	90 609	89 989	88 364	86 637	iu	Antal
	Arbetskadestatistik	S	iu	iu	iu	iu	iu	4	4	4	4	4	iu	Relativ frekvens
Hållbar livsmedelskedja, miljömässigt	Arbetsföretaget aktivt med sociala och/eller etiska frågor?	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	Miljömål: Giftfri miljö	S	103	87	78	85	98	91	105	120	100	98	iu	Index
	Miljömål: Ingen övergödning	S	iu	32	iu	34	iu	33	iu	iu	37	iu	iu	kg/ha
	Miljömål: Ingen övergödning	S	iu	1	iu	0	iu	0	iu	iu	0	iu	iu	kg/ha
	Miljömål: Ingen övergödning	S	114	104	111	108	106	112	109	97	100	106	101	Index
	Miljömål: Ett rikt odlings-landskap	S	iu	iu	108	105	72	92	102	78	100	99	iu	Index
	Miljömål: Ett rikt odlings-landskap	S	20	19	15	14	14	13	12	12	12	iu	iu	mg/PCU
	Antibiotikaanvändning	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	Arbetsföretaget aktivt med miljöfrågor?	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	Arbetsföretaget aktivt med miljöfrågor utöver lagstiftning?	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	Vilken roll har miljöaspekten i företagets verksamhet?	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	Vilken roll har arbete med miljöfrågor utöver lagstiftning i verksamheten?	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
Hållbart nyttjande av fiskbestånd	Miljömål: Ett hav i balans	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	17 %	20 %	18 %	iu	Andel
	Miljömål: Ett hav i balans	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	39 %	45 %	46 %	iu	Andel
	Andel fiskbestånd som varit möjliga att bedöma	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
Grundläggande & specifika indikatorer över livsmedelsindustrin														
Konkurrenskraft			5 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	5 %	4 %	4 %	iu	%
Nettomarginal														

iu = ingen uppgift

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
	Förädlingsgrad	S	22 %	23 %	23 %	23 %	22 %	23 %	24 %	24 %	24 %	iu	iu	Andel
	Import	S	66 180	68 645	67 537	72 343	75 431	78 804	82 600	89 122	93 562	98 378	iu	Miljoner SEK
	Export	S	37 149	36 992	38 544	39 763	42 089	43 986	45 137	47 540	49 093	52 727	iu	Miljoner SEK
	Kostnader för handelsvaror, råvaror	S	93 344	94 076	90 479	96 677	97 877	101 615	98 638	99 501	103 785	iu	iu	Miljoner SEK
Ökad produktion	Förädlingsvärde	G	33 529	35 628	37 350	37 921	37 042	38 874	39 829	40 982	42 503	iu	iu	Miljoner SEK
	Produktionsvolym	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	-
Hållbar livsmedelskedja, ekonomiskt	Produktionsvärde	S	139 308	138 055	137 999	143 739	146 727	149 093	147 717	147 969	154 972	iu	iu	Miljoner SEK
	Avkastning på eget kapital	G	16 %	16 %	16 %	17 %	13 %	15 %	17 %	16 %	16 %	12 %	iu	%
Hållbar livsmedelskedja, socialt	Rörelsemarginal	G	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	iu	iu	%
	Antal anställda (årsarbetsstider)	G	51 886	50 925	51 239	51 047	50 510	49 588	49 124	49 583	49 894	iu	iu	Antal
	Antal företag	G	3 285	3 292	3 383	3 494	3 619	3 746	3 926	4 141	4 274	4 394	iu	Antal
	Arbetskadestatistik	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	22	22	23	19	iu	Relativ frekvens
Grundläggande & specifika indikatorer över livsmedelsdetaljhandeln														
Konkurrenskraft	Nettomarginal	G	5 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	iu	%
	Förädlingsgrad	S	11 %	11 %	12 %	12 %	12 %	12 %	12 %	12 %	13 %	iu	iu	Andel
	Import	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	Export	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
Ökad produktion	Kostnader för handelsvaror, råvaror	S	383 775	394 427	402 360	405 663	416 497	429 557	446 364	463 326	472 430	iu	iu	Miljoner SEK
	Förädlingsvärde	G	52 829	54 612	59 384	60 567	62 625	65 593	70 250	72 674	76 640	iu	iu	Miljoner SEK
Hållbar livsmedelskedja, ekonomiskt	Produktionsvolym	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	-
	Produktionsvärde	S	97 701	102 824	109 948	112 862	116 757	121 967	129 496	132 039	137 407	iu	iu	Miljoner SEK
	Avkastning på eget kapital	G	30 %	22 %	29 %	26 %	27 %	24 %	23 %	24 %	25 %	23 %	iu	%
	Rörelsemarginal	G	5 %	4 %	5 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	iu	iu	%
Hållbar livsmedelskedja, socialt	Antal anställda (årsarbetsstider)	G	95 735	95 954	96 741	97 937	100 785	103 499	104 911	107 319	110 752	iu	iu	Antal
	Antal företag	G	17 488	17 484	17 702	17 682	17 561	17 399	17 717	17 843	18 019	17 992	iu	Antal
	Arbetskadestatistik	S	iu	iu	iu	iu	iu	5	5	5	6	6	iu	Relativ frekvens
Grundläggande & specifika indikatorer över restauranger														
Konkurrenskraft	Nettomarginal	G	10 %	10 %	11 %	10 %	11 %	10 %	11 %	11 %	11 %	10 %	iu	%
	Förädlingsgrad	S	38 %	39 %	40 %	41 %	43 %	43 %	44 %	44 %	45 %	iu	iu	Andel
	Import	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	Export	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
Ökad produktion	Kostnader för handelsvaror, råvaror	S	24 161	24 111	25 406	26 839	27 866	29 012	30 325	33 023	34 766	iu	iu	Miljoner SEK
	Förädlingsvärde	G	25 003	25 654	28 154	30 875	35 016	37 320	39 813	43 638	47 381	iu	iu	Miljoner SEK
	Produktionsvolym	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	-

iu = ingen uppgift

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
Hållbar livsmedelskedja, ekonomiskt	Produktionsvärde	S	65 972	67 220	72 239	77 144	82 103	88 031	92 919	100 355	107 348	iu	iu	Miljoner SEK
	Avkastning på eget kapital	G	40 %	37 %	39 %	40 %	43 %	40 %	38 %	39 %	36 %	34 %	iu	%
	Rörelsemarginal	G	11 %	10 %	10 %	10 %	11 %	10 %	10 %	10 %	10 %	iu	iu	%
Hållbar livsmedelskedja, socialt	Antal anställda (årsarbetstider)	G	69 747	70 439	74 706	79 760	84 806	90 458	94 724	100 381	109 849	iu	iu	Antal
	Antal företag	G	22 207	22 662	23 372	23 960	24 487	24 977	25 611	26 137	26 783	27 363	iu	Antal
	Arbetskadestatistik	S	iu	iu	iu	iu	iu	5	6	5	5	5	iu	Relativ frekvens

iu = ingen uppgift

Bilaga E: Statistikbilaga – strategiskt område 2

Konsument och marknad - SO 2

Indikatorer som visar aggregat för konsument och marknad, nedbrutet per led

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
Grundläggande & specifika indikatorer för hela livsmedelskedjan (om inget annat anges)														
Högt förtroende för livsmedel														
	Andel konsumenter som bedömer det som en stor risk att													
	- bli matförgiftad på en servering	S	iu	iu	iu	iu	iu	2 %	iu	iu	1 %	iu	iu	Andel
	- bli avsiktligt lurad av butik eller restaurang	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	11 %	iu	iu	Andel
	- bli sjuk av skadliga kemikalier i mat	S	iu	iu	iu	3 %	iu	9 %	iu	iu	13 %	iu	iu	Andel
	- innehållsförteckning är felaktig	S	iu	iu	iu	19 %	iu	15 %	iu	iu	12 %	iu	iu	Andel
	- information vid servering av livsmedel är felaktig	S	iu	iu	iu	24 %	iu	26 %	iu	iu	17 %	iu	iu	Andel
Se bilaga H "Svensk marknadsandel i jordbruket".														
Konkurrens														
	Svensk marknadsandel	S												
	Har konkurrens ökat de senaste fem åren från													
(exkl. primärprod.)	- företag i SE	S	51 %	iu	iu	51 %	iu	iu	54 %	iu	iu	46 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- företag i världen	S	7 %	iu	iu	10 %	iu	iu	12 %	iu	iu	11 %	iu	Andel
Förutsättningar för att öka export														
	Har företaget haft någon export under 2016?	S	3 %	iu	iu	5 %	iu	iu	6 %	iu	iu	8 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	Andel företag där exporten utgör > 5 % av företagets totala omsättning	S	2 %	iu	iu	2 %	iu	iu	2 %	iu	iu	5 %	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för att internationalisera företaget?													
(exkl. primärprod.)	- brist på kunskap om affärsmöjligheter	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	14 %	iu	iu	14 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- språkliga och kulturella hinder	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	9 %	iu	iu	15 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- brist på resurser i företaget	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	13 %	iu	iu	22 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- lagar och regler	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	15 %	iu	iu	17 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- tillgång till finansiering	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	18 %	iu	iu	22 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- konstnader för internationalisering	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	25 %	iu	iu	21 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- brist på kontakter/nätverk	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	21 %	iu	iu	18 %	iu	Andel
Grundläggande & specifika indikatorer över primärproduktionen														
Konkurrens														
	Rörelsemarginal	G	24 %	18 %	22 %	24 %	22 %	18 %	19 %	17 %	18 %	iu	iu	%
	Har konkurrens ökat de senaste fem åren från													
	- företag i SE	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	20 %	Andel
	- företag i världen	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	35 %	Andel

iu = ingen uppgift

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
Försättningar för att öka export	Förelingsvärde	G	22 251	18 016	24 969	26 608	26 975	25 959	27 562	27 320	27 729	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal företag	G	72 575	71 510	91 253	90 846	94 147	90 172	90 609	89 989	88 364	86 637	iu	Antal
	- 0-19 anställda	G	72 537	71 469	91 211	90 802	94 099	90 123	90 558	89 935	88 295	iu	iu	Antal
	- 20-49 anställda	G	30	32	33	34	40	41	40	41	53	iu	iu	Antal
	- 50-99 anställda	G	6	7	5	7	5	4	8	8	12	iu	iu	Antal
	- 100-249 anställda	G	2	2	4	3	3	4	3	5	4	iu	iu	Antal
	- 250 eller fler anställda	G	0	0	0	0	0	0	0	0	0	iu	iu	Antal
	Export	S	11 833	14 091	16 951	16 488	17 957	21 382	25 032	29 313	35 425	32 897	iu	Miljoner SEK
	Industrins orderingång (hemma och export)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Index
	Industrins omsättning (hemma och export)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Index
	Andel export som går till länder EU har frihandelsavtal med	S	9 %	3 %	4 %	3 %	5 %	3 %	4 %	5 %	3 %	2 %	iu	Andel
	Har företaget haft någon export under 2016?	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	Andel företag där exporten utgör > 5 % av företagets totala omsättning	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	Anser du att X utgör ett stort hinder för att internationalisera företaget?													
	- brist på kunskap om affärsmöjligheter	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- språkliga och kulturella hinder	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- brist på resurser i företaget	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- lagar och regler	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- tillgång till finansiering	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- konstnader för internationalisering	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- brist på kontakter/nätverk	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
Ekologiskt produktion	Turismens omsättning	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	Turismens exportvärde	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	Turismens förädlingsvärde	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	Turismen antal anställda (årsarbetstider)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	Invägd EKO-mjolk	S	203 430	228 130	259 395	331 929	364 034	366 305	371 827	370 259	369 204	414 233	iu	Ton
Närproducerat	Skördad EKO-spannmål	S	227 200	231 700	192 000	193 100	228 300	261 100	269 600	307 400	335 000	390 400	iu	Ton
	Försäljning ekologiska livsmedel och alkoholfria drycker	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	För vilken marknad produceras huvudsakligen företagets varor/tjänster	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
Grundläggande & specifika indikatorer över livsmedelsindustrin														
Konkurrens			G	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	iu	iu	%
Rörelsemarginal														

iu = ingen uppgift

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
Företsättnings för att öka export	Förelingsvärde	G	33 529	35 628	37 350	37 921	37 042	38 874	39 829	40 982	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal företag	G	3 285	3 292	3 383	3 494	3 619	3 746	3 926	4 141	4 274	4 394	iu	Antal
	- 0-19 anställda	G	2 958	2 964	3 052	3 167	3 284	3 418	3 607	3 816	3 940	iu	iu	Antal
	- 20-49 anställda	G	188	187	184	179	192	185	182	184	190	iu	iu	Antal
	- 50-99 anställda	G	66	69	73	68	58	62	62	59	67	iu	iu	Antal
	- 100-249 anställda	G	38	36	37	44	50	47	43	53	43	iu	iu	Antal
	- 250 eller fler anställda	G	35	36	37	36	35	34	32	29	34	iu	iu	Antal
	Export	S	37 149	36 992	38 544	39 763	42 089	43 986	45 137	47 540	49 093	52 727	iu	Miljoner SEK
	Industrins ordergång (hemma och export)	S	113	114	112	110	110	110	105	99	100	103	106	Index
	Industrins omsättning (hemma och export)	S	111	112	110	108	108	108	103	99	100	103	iu	Index
Ekologiskt produktion	Andel export som går till länder EU har frihandelsavtal med	S	15 %	17 %	16 %	17 %	21 %	22 %	22 %	22 %	22 %	23 %	iu	Andel
	Turismens omsättning	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	Turismens exportvärde	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	Turismens förädlingsvärde	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	Turismen antal anställda (årsarbetstider)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
Närproducerat	Produktionsvolym	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Ton
	Försäljning ekologiska livsmedel och alkoholfria drycker	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	För vilken marknad produceras huvudsakligen företagets varor/tjänster	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
Grundläggande & specifika indikatorer över livsmedelsdetaljhandeln														
Konkurrens	Rörelsemarginal	G	5 %	4 %	5 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	iu	iu	%
	Förelingsvärde	G	52 829	54 612	59 384	60 567	62 625	65 593	70 250	72 674	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal företag	G	17 488	17 484	17 702	17 682	17 561	17 399	17 717	17 843	18 019	17 992	iu	Antal
	- 0-19 anställda	G	16 804	16 791	16 983	16 936	16 805	16 631	16 937	17 030	17 171	iu	iu	Antal
	- 20-49 anställda	G	492	501	511	525	535	542	542	564	588	iu	iu	Antal
	- 50-99 anställda	G	120	123	138	154	157	159	169	175	178	iu	iu	Antal
	- 100-249 anställda	G	43	39	43	38	37	40	39	44	52	iu	iu	Antal
	- 250 eller fler anställda	G	29	30	27	29	27	27	30	30	30	iu	iu	Antal
	Export	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	Industrins ordergång (hemma och export)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Index
Närproducerat	Industrins omsättning (hemma och export)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Index
	Andel export som går till länder EU har frihandelsavtal med	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel

iu = ingen uppgift

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
Ekologiskt produktion	Turismens omsättning	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	Turismens exportvärde	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	Turismens förädlingsvärde	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	Turismen antal anställda (årsarbetstider)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
Närproducerat	Produktionsvolym	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Ton
	Försäljning ekologiska livsmedel och alkoholfria drycker	S	6 306	7 310	7 730	8 200	7 875	8 802	12 928	16 489	18 408	18 058	iu	Miljoner SEK
	För vilken marknad produceras huvudsakligen företagets varor/tjänster	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
Grundläggande & specifika indikatorer över restauranger														
Konkurrens	Rörelsemarginal	G	11 %	10 %	10 %	10 %	11 %	10 %	10 %	10 %	10 %	iu	iu	%
Försäkringar för att öka export	Förädlingsvärde	G	25 003	25 654	28 154	30 875	35 016	37 320	39 813	43 638	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	Antal företag	G	22 207	22 662	23 372	23 960	24 487	24 977	25 611	26 137	26 783	27 363	iu	Antal
	- 0-19 anställda	G	21 807	22 265	22 951	23 513	24 012	24 444	25 069	25 557	26 115	iu	iu	Antal
	- 20-49 anställda	G	328	327	343	364	381	430	434	469	542	iu	iu	Antal
	- 50-99 anställda	G	43	42	49	48	57	65	65	63	67	iu	iu	Antal
	- 100-249 anställda	G	19	16	16	20	23	24	29	33	41	iu	iu	Antal
	- 250 eller fler anställda	G	10	12	13	15	14	14	14	15	18	iu	iu	Antal
	Export	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	Industrins ordergång (hemma och export)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Index
	Industrins omsättning (hemma och export)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Index
Ekologiskt produktion	Andel export som går till länder EU har frihandelsavtal med	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	Turismens omsättning	S	234 798	236 181	231 350	244 467	253 427	252 382	262 572	276 510	295 566	317 389	iu	Miljoner SEK
	Turismens exportvärde	S	73 375	70 606	72 460	76 176	80 024	81 507	93 456	106 499	120 128	133 847	iu	Miljoner SEK
	Turismens förädlingsvärde	S	77 810	79 066	77 811	83 654	88 552	88 514	90 018	96 052	102 976	109 713	iu	Miljoner SEK
	Turismen antal anställda (årsarbetstider)	S	147 302	148 900	140 900	144 500	153 600	151 600	152 000	154 100	165 200	175 800	iu	Antal
Närproducerat	Produktionsvolym	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Ton
	Försäljning ekologiska livsmedel och alkoholfria drycker	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
	För vilken marknad produceras huvudsakligen företagets varor/tjänster	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel

iu = ingen uppgift

Bilaga F: Statistikbilaga – strategiskt område 3

Kunskap och Innovation - SO 3

Indikatorer som visar aggregat för kunskpa och innovation, nedbrutet per led

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
Grundläggande & specifika indikatorer för hela livsmedelskedjan (om inget annat anges)														
Produktivitet	Arbetskraftsproduktivitet	G	571 102	571 067	622 752	630 553	633 441	638 686	661 944	667 150	669 298	iu	iu	SEK/anställd
Hållbar produktion & konsumtion - miljömässigt	Rörelsemarginal	G	16 %	12 %	15 %	15 %	14 %	12 %	13 %	12 %	12 %	13 %	iu	%
	Matsvinn, matavfall, hushåll (Miljömål: God bebyggd miljö)	S	iu	iu	iu	iu	771 000	iu	941 000	iu	938 000	iu	iu	Ton
	Matsvinn, matavfall, hushåll (Miljömål: God bebyggd miljö)	S	iu	iu	iu	iu	81	iu	100	iu	97	iu	iu	kg/capita
	Produktionsbaserade utsläpp av CO ₂ -ekvivalenter från hela näringslivet	S	72 279	67 619	73 208	68 566	64 999	62 949	61 958	61 968	62 242	iu	iu	Tusen ton
	Hushållens konsumtionsbaserade utsläpp av CO ₂ -ekvivalenter totalt	S	61 800	58 190	65 480	64 030	68 830	67 880	63 530	61 350	62 960	iu	iu	Tusen ton
Hållbar produktion & konsumtion - socialt	Hushållens konsumtionsbaserade utsläpp av CO ₂ -ekvivalenter livsmedel	S	14 960	14 370	15 040	15 400	20 400	20 530	19 780	19 420	19 630	iu	iu	Tusen ton
	Livsmedelsförsäljning	S	159 633	166 362	168 955	174 535	179 490	186 103	191 412	199 292	208 559	215 999	iu	Miljoner SEK
	Försäljning alkoholfria drycker	S	16 577	18 503	19 108	20 023	20 105	20 690	21 653	22 778	23 614	24 969	iu	Miljoner SEK
Innovation	Försäljning alkoholhaltiga drycker	S	29 750	32 389	33 094	33 077	33 966	34 707	36 078	37 415	38 618	39 750	iu	Miljoner SEK
	Hushållens disponibla inkomst	S	iu	iu	iu	398,1	407,3	418,1	438,4	461,7	470,1	474,3	iu	Tusen SEK
	Innovationsranking	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	14	iu	iu	EU-ranking
	FoU-intensitet (FoU-kostnader (i % av livsmedelssektorns omsättning))	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	0,27 %	0,26 %	0,27 %	iu	Andel
	Värdeaddering från produktion (% av BNP)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	0,92 %	0,91 %	0,88 %	iu	% av BNP
	Värdeaddering från produktion (per capita)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	421	422	417	iu	Per capita
	Produktivitet (BNP)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	0,32	0,33	0,33	iu	miljoner EUR
	Livsmedelssektorns intäkter (€/anställd inom branschen)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	0,36	0,37	0,37	iu	miljoner EUR
	Produktivitet (BNI)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	0,36	0,37	0,37	iu	miljoner EUR
	Livsmedelssektorns intäkter (€/anställd inom branschen)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	0,36	0,37	0,37	iu	miljoner EUR
	Antal forskare (yrkesverksamma inom FoU i livsmedelssektorn, per miljoner invånare)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	37	36	36	iu	Antal

iu = ingen uppgift

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
	Patentaktivitet (antal sökta inom livsmedelssektorn per miljoner invånare)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	0,82	1,41	1,79	iu	Antal
	Patentaktivitet (antal godkända inom livsmedelssektorn per miljoner invånare)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	0,31	1,61	1,09	iu	Antal
	Högre utbildning (nyexaminerade inom livsmedelsrelaterade utbildningar)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	317	294	294	iu	Antal
	Högre utbildning (andel med högre utbildning i livsmedelssektorn)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	17 %	18 %	21 %	iu	Andel
	Antal antagna till relevanta högskoleprogram	S	454	438	437	459	421	448	435	422	411	iu	iu	Antal
	Antal examinerade från relevanta högskoleprogram	S	422	370	441	463	573	524	582	479	550	iu	iu	Antal
(exkl. primärprod.)	Har företaget utvecklat och sålt nya eller väsentligt förbättrade varor/tjänster under de 3 senaste åren?	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	48 %	iu	iu	39 %	iu	Andel
	Kommer ideerna till att utveckla nya eller väsentligt förbättrade varor/tjänster till viss eller stor del från...													
(exkl. primärprod.)	- egna uppslag inom företaget	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	88 %	iu	iu	78 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- från kunder	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	76 %	iu	iu	62 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- från konkurrenter	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	52 %	iu	iu	49 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- via samarbete med universitet och högskola	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	8 %	iu	iu	9 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- via samarbetet med andra företag	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	35 %	iu	iu	38 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- annat	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	24 %	iu	iu	2 %	iu	Andel
	Använder företaget IT i viss eller stor utsträckning för...													
(exkl. primärprod.)	- administration	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	71 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- inköp	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	67 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- produktutveckling	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	33 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- produktion/tjänsteproduktion	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	29 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- marknadsföring	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	67 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- försäljning	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	58 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- distribution	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	30 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- att skapa nya affärsmodeller/affärs- möjligheter	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	33 %	iu	Andel
(exkl. primärprod.)	- annat	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	2 %	iu	Andel
Grundläggande & specifika indikatorer över primärproduktionen														
Produktivitet		G	1 341 485	1 049 157	1 390 975	1 429 546	1 411 908	1 359 402	1 426 583	1 405 494	1 404 712	iu	iu	SEK/anställd
Arbetsproduktivitet														

iu = ingen uppgift

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
Hållbar produktion & konsumtion														
- ekonomiskt	Avkastning på eget kapital	G	9 %	6 %	7 %	7 %	6 %	4 %	4 %	3 %	4 %	iu	iu	%
	Rörelsemarginal	G	24 %	18 %	22 %	24 %	22 %	18 %	19 %	17 %	18 %	iu	iu	%
Hållbar produktion & konsumtion														
- socialt	Antal anställda (årsarbetstider)	G	16 587	17 172	17 951	18 613	19 105	19 096	19 320	19 438	19 740	iu	iu	Antal
	Hushållens konsumtionsuppgifter (SI)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	
	Arbetskadestatistik	S	iu	iu	iu	iu	iu	4	4	4	4	4	iu	Relativ frekvens
Hållbar produktion & konsumtion														
- miljömässigt	Matsvinn, matavfall (Miljömål: God bebyggd miljö)	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	98 000	iu	98 000	iu	iu	Ton
	Matsvinn, matavfall (Miljömål: God bebyggd miljö)	s	iu	iu	iu	iu	iu	iu	10	iu	10	iu	iu	kg/capita
	Produktionsbaserade utsläpp av CO2-ekvivalenter från jordbruksföretag	S	8 312	7 933	8 192	8 483	7 968	8 162	8 176	8 051	8 040	iu	iu	Tusen ton
	Produktionsbaserade utsläpp av CO2-ekvivalenter från fiskare och vattenbrukare	S	185	169	162	147	144	141	138	141	134	iu	iu	Tusen ton
Innovation														
	Utbildningsnivå i primärled													
	- Förgymnasial utbildning	S	6 636	6 313	6 542	6 519	6 210	6 038	5 701	5 203	5 233	iu	iu	Antal
	- Gymnasial utbildning, högst 2 år	S	8 265	8 149	8 104	8 259	7 993	7 728	7 609	7 257	6 897	iu	iu	Antal
	- Gymnasial utbildning, 3 år	S	9 252	9 884	10 659	11 057	11 281	11 506	11 550	11 311	10 909	iu	iu	Antal
	- Eftergymnasial utbildning, mindre än 3 år	S	3 225	3 225	3 351	3 453	3 325	3 418	3 438	3 393	3 359	iu	iu	Antal
	- Eftergymnasial utbildning längre än 3 år, inkl. forskarut.	S	2 505	2 660	2 786	2 970	2 818	2 898	2 947	2 935	3 061	iu	iu	Antal
	- Uppgift om utbildningsnivå saknas	S	429	490	583	595	610	683	734	740	802	iu	iu	Antal
	Antal elever på relevanta gymnasieprogram	S	iu	iu	iu	1 930	4 040	6 394	6 047	6 111	6 328	6 501	iu	Antal
	Har företaget utvecklat och sålt nya eller väsentligt förbättrade varor eller tjänster till 3 senaste åren?	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	20 %	Andel
	Kommer i deerna till att utveckla nya eller väsentligt förbättra varor eller tjänster till viss eller stor del från...													
	- egna uppslag inom företaget	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- från kunder	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- från konkurrenter	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- via samarbete med universitet och högskola	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- via samarbetet med andra företag	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- annat	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	Använder företaget IT i viss eller stor utsträckning för...													
	- administration	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- inköp	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- produktutveckling	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel
	- produktion/tjänsteproduktion	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Andel

iu = ingen uppgift

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
	- marknadsföring	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	27 %	Andel
	- försäljning	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	41 %	Andel
	- distribution	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	26 %	Andel
	- att skapa nya affärsmodeller/affärsmöjligheter	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	20 %	Andel
	- annat	S	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	2 %	Andel
Grundläggande & specifika indikatorer över livsmedelsindustrin														
Produktivitet			646 207	699 610	728 930	742 871	733 360	783 935	810 784	826 528	851 865	iu	iu	SEK/anställd
Hållbar produktion & konsumtion			G											
Arbetsproduktivitet			G											
Avkastning på eget kapital			16 %	16 %	16 %	17 %	13 %	15 %	17 %	16 %	16 %	iu	iu	%
- ekonomiskt			G											
Rörelsemarginal			5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	5 %	iu	iu	%
Hållbar produktion & konsumtion			G											
Antal anställda (årsarbetstider)			51 886	50 925	51 239	51 047	50 510	49 588	49 124	49 583	49 894	iu	iu	Antal
- socialt			S											
Hushållens konsumtionsuppgifter (SI)			iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	iu	Miljoner SEK
Arbetskadestatistik			iu	iu	iu	iu	iu	21	22	22	23	19	iu	Relativ frekvens
Hållbar produktion & konsumtion			S											
Matsvinn, matavfall (Miljömål: God bebyggd miljö)			iu	iu	iu	iu	171 000	iu	75 000	iu	45 000	iu	iu	Ton
- miljömässigt			s											
Matsvinn, matavfall (Miljömål: God bebyggd miljö)			iu	iu	iu	iu	18	iu	8	iu	5	iu	iu	kg/capita
Produktionsbaserade utsläpp av CO2-ekvivalenter från livsmedelsindustrin			815	817	781	770	750	712	677	606	610	iu	iu	Tusen ton
Innovation														
Utbildningsnivå i livsmedelsindustrin														
- Förgymnasial utbildning			13 997	13 138	12 632	12 083	11 667	11 124	10 350	10 058	10 123	iu	iu	Antal
- Gymnasial utbildning, högst 2 år			16 334	15 712	15 169	14 855	14 515	14 098	13 534	13 297	13 015	iu	iu	Antal
- Gymnasial utbildning, 3 år			16 963	17 037	17 227	17 556	17 554	17 798	17 934	18 053	18 096	iu	iu	Antal
- Eftergymnasial utbildning, mindre än 3 år			5 032	4 944	5 080	5 262	5 344	5 436	5 422	5 639	5 749	iu	iu	Antal
- Eftergymnasial utbildning längre än 3 år, inkl. forskarut.			4 408	4 509	4 657	4 848	4 879	5 002	5 037	5 192	5 385	iu	iu	Antal
- Uppgift om utbildningsnivå saknas			450	435	458	449	460	525	581	591	672	iu	iu	Antal
Antal elever på relevanta gymnasieprogram			iu	iu	iu	2 051	3 966	5 526	4 962	4 484	4 257	4 144	iu	Antal
Grundläggande & specifika indikatorer över livsmedelsdetaljhandeln														
Produktivitet			G											
Arbetsproduktivitet			551 822	569 146	613 846	618 429	621 377	633 750	669 612	677 182	692 000	iu	iu	SEK/anställd
Hållbar produktion & konsumtion			G											
Avkastning på eget kapital			30 %	22 %	29 %	26 %	27 %	24 %	23 %	24 %	25 %	iu	iu	%
- ekonomiskt			G											
Rörelsemarginal			5 %	4 %	5 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	4 %	iu	iu	%
Hållbar produktion & konsumtion			G											
Antal anställda (årsarbetstider)			95 735	95 954	96 741	97 937	100 785	103 499	104 911	107 319	110 752	iu	iu	Antal

iu = ingen uppgift

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
- socialt	Hushållens konsumtionsuppgifter													
	- Livsmedel	S	162 671	169 467	172 322	176 713	184 354	189 542	194 847	202 585	212 142	iu	iu	Miljoner SEK
	- Alkohol fria drycker	S	17 255	19 191	19 788	20 287	20 835	21 579	22 413	23 949	24 517	iu	iu	Miljoner SEK
	- Alkoholhaltiga drycker	S	29 885	32 569	33 212	33 175	33 920	34 796	35 907	37 213	38 400	iu	iu	Miljoner SEK
	Arbetskaskdestatistik	S	iu	iu	iu	iu	iu	5	5	5	6	6	iu	Relativ frekvens
Hållbar produktion & konsumtion - miljömässigt	Matsvinn, matavfall (Miljömål: God bebyggd miljö)	S	iu	iu	iu	iu	45 000	iu	30 000	iu	3 000	iu	iu	Ton
	Matsvinn, matavfall (Miljömål: God bebyggd miljö)	s	iu	iu	iu	iu	5	iu	3	iu	3	iu	iu	kg/capita
	Utbildningsnivå i livsmedelhandeln													
	- Förgymnasial utbildning	S	68 246	62 035	61 391	58 660	57 715	55 316	53 458	51 948	53 236	iu	iu	Antal
	- Gymnasial utbildning, högst 2 år	S	101 036	95 504	94 783	92 992	90 929	88 619	86 714	84 426	82 432	iu	iu	Antal
	- Gymnasial utbildning, 3 år	S	155 624	154 668	162 248	166 235	171 057	174 674	178 773	183 050	187 855	iu	iu	Antal
	- Eftergymnasial utbildning, mindre än 3 år	S	58 187	56 906	61 436	62 328	65 112	66 778	67 875	69 757	71 605	iu	iu	Antal
	- Eftergymnasial utbildning längre än 3 år, inkl. forskarut.	S	44 498	45 373	48 895	50 959	53 808	56 489	58 092	61 111	63 373	iu	iu	Antal
	- Uppgift om utbildningsnivå saknas	S	1 625	1 555	1 696	1 812	2 046	2 263	2 372	2 621	3 130	iu	iu	Antal
	Antal elever på relevanta gymnasieprogram	S	iu	iu	iu	iu	2 584	4 940	4 857	4 888	4 819	5 005	iu	Antal
Grundläggande & specifika indikatorer över restauranger														
Produktivitet Hållbar produktion & konsumtion - ekonomiskt	Arbetsproduktivitet	G	358 485	364 202	376 864	387 101	412 894	412 564	420 305	434 726	431 331	iu	iu	SEK/anställd
	Avkastning på eget kapital	G	40 %	37 %	39 %	40 %	43 %	40 %	38 %	39 %	36 %	iu	iu	%
	Rörelsemarginal	G	11 %	10 %	10 %	10 %	11 %	10 %	10 %	10 %	10 %	iu	iu	%
	Antal anställda (årsarbetstider)	G	69 747	70 439	74 706	79 760	84 806	90 458	94 724	100 381	109 849	iu	iu	Antal
Hållbar produktion & konsumtion - socialt	Hushållens konsumtionsuppgifter (restauranger, caféer, hotell, annan övernattning)	S	80 054	82 089	87 152	93 606	94 696	100 390	107 362	114 031	121 572	iu	iu	Miljoner SEK
	Arbetskaskdestatistik	S	iu	iu	iu	iu	iu	5	6	5	5	5	iu	Relativ frekvens
	Matsvinn, matavfall (Miljömål: God bebyggd miljö)	S	iu	iu	iu	iu	143 000	iu	136 000	iu	144 000	iu	iu	Ton
	Matsvinn, matavfall (Miljömål: God bebyggd miljö)	S	iu	iu	iu	iu	15	iu	14	iu	14	iu	iu	kg/capita
Hållbar produktion & konsumtion - miljömässigt	Utbildningsnivå i restauranger													
	- Förgymnasial utbildning	S	25 188	23 779	25 895	25 247	27 424	28 622	28 931	30 110	33 172	iu	iu	Antal
	- Gymnasial utbildning, högst 2 år	S	22 006	21 885	22 303	22 386	22 803	23 327	23 786	23 965	24 195	iu	iu	Antal
	- Gymnasial utbildning, 3 år	S	44 159	46 152	49 307	49 691	53 526	56 586	57 534	58 635	58 001	iu	iu	Antal
	- Eftergymnasial utbildning, mindre än 3 år	S	11 227	11 438	13 368	13 866	15 492	16 752	17 408	18 263	18 833	iu	iu	Antal

iu = ingen uppgift

Vad ska mätas	Indikator	Indikator- typ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	Enhet
	- Eftergymnasial utbildning längre än 3 år, inkl. forskarut.	S	6 167	6 450	7 233	7 712	8 424	9 108	9 593	10 111	10 525	iu	iu	Antal
	- Uppgift om utbildningsnivå saknas	S	1 951	2 049	2 717	3 095	3 548	3 829	3 696	4 045	4 461	iu	iu	Antal
	Antal elever på relevanta gymnasieprogram	S	iu	iu	iu	2 940	5 188	7 118	6 498	5 917	5 518	4 861	iu	Antal

iu = ingen uppgift

Bilaga G: Produktionsuppgifter

Priser, valutakurser, löner, insatsvaror m.m. påverkar förädlingsvärdets utveckling och därför har vi valt att visa volymutvecklingen för de värdemässigt viktigaste sektorerna i primärledet i denna bilaga. Tyvärr är det inte möjligt att redovisa volymuppgifter för senare led i livsmedelskedjan och vi redovisar därför mer detaljerade uppgifter för förädlingsvärdet i senare led i rapporten.

När vi nämner den senaste tioårsperioden är det perioden 2009–2018 som avses, men för sockerbetor, viltkött, frukt och grönsaker, vattenbruksprodukter och insjöfiske är den senaste tioårsperiod vi har statistik för 2008–2017.

Tabell 11. Produktionen i ett urval av sektorer 2007/2008–2016/2017 (1 000 ton)

Produkt	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Spannmål	5 058	5 195	5 242	4 280	4 646	5 070	4 993	5 782	6 169	909	6 036	3 236
Oljeväxter	229	265	317	303	273	334	341	336	373	285	385	218
Potatis	789	853	858	816	882	805	806	822	802	861	853	720
Sockerbetor	2 138	1 975	2 406	1 976	2 493	2 314	2 326	2 518	1 178	1 988	1 964	i.u.
Mjölkinvägning	2 986	2 987	2 933	2 862	2 850	2 861	2 868	2 931	2 933	2 862	2 817	2 760
Nötkött	134	129	140	138	138	125	126	132	133	131	132	137
Griskött	265	271	261	264	256	233	234	236	234	233	241	250
Får- och lammkött	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	6
Matfågel	113	115	114	121	122	118	127	137	145	156	157	155
Viltkött	14	16	16	17	18	19	19	17	17	17	18	i.u.
Renkött	i.u.	i.u.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Ägg	95	102	104	111	116	122	129	121	126	140	138	i.u.
Äpplen	21	22	21	24	21	23	27	25	25	27	22	i.u.
Jordgubbar	13	12	12	12	13	16	14	16	17	15	16	i.u.
Tomater	16	16	14	14	14	14	15	15	15	15	14	i.u.
Gurka	31	20	23	27	27	29	28	28	28	33	31	i.u.
Morötter	89	92	123	83	105	129	113	119	116	112	109	i.u.
Sallad	26	28	28	24	28	33	26	35	30	33	28	i.u.
Vattenbruksprodukter	7	10	10	12	15	15	14	14	13	17	16	i.u.
Marint fiske	227	223	202	211	180	150	177	172	202	196	218	212
Insjöfiske	2	2	2	1	1	1	1	2	1	2	2	

Källa: SCB, Jordbruksverket, Havs- och Vattenmyndigheten

Bilaga H:

Svensk marknadsandel i jordbruket

Svensk marknadsandel¹¹⁵ visar hur stor del av den totala förbrukningen som produceras i Sverige. För att jordbruket i Sverige ska kunna producera nuvarande mängder av livsmedel krävs exempelvis importerade insatsvaror som gödselmedel, bekämpningsmedel, foder och drivmedel. Dessutom krävs importerade maskiner och reservdelar. Utan dessa importerade insatsvaror skulle den svenska jordbruksproduktionen vara betydligt mindre. Genom att använda begreppet svensk marknadsandel vill Jordbruksverket tydliggöra att det handlar om andelen svenska produkter av den totala förbrukningen, under de förutsättningar som råder på den svenska marknaden i dagsläget.

Jordbruksverket har valt att inte beräkna eller presentera någon total siffra över den svenska marknadsandelen för jordbruksvaror och livsmedel. Det finns flera anledningar till detta, bland annat ser det väldigt olika ut i sektorerna, flera livsmedel går inte alls att odla eller producera i Sverige samtidigt som vissa svenska produkter bara finns tillgängliga under delar av året.

¹¹⁵ <http://www.jordbruksverket.se/download/18.1b358225166a2c7e01d5acda/1540804192724/kortanalys%20osvensk%20marknadsandel%20-%202018.pdf>

Tabell 12. Svensk marknadsandel i ett urval av sektorer 2008–2017

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Morötter	0,87	0,94	0,92	0,95	0,91	0,93	0,93	0,91	0,93	0,91
Jordgubbar	0,72	0,92	0,73	0,67	0,70	0,69	0,68	0,71	0,68	0,68
Lök	0,62	0,62	0,56	0,59	0,63	0,67	0,64	0,72	0,73	0,74
Gurka	0,43	0,45	0,50	0,48	0,50	0,46	0,47	0,45	0,47	0,45
Äpple	0,20	0,20	0,22	0,19	0,20	0,23	0,22	0,22	0,24	0,21
Tomater	0,16	0,14	0,14	0,13	0,14	0,14	0,14	0,15	0,14	0,15
Nötkött	0,56	0,61	0,58	0,56	0,51	0,51	0,52	0,53	0,52	0,54
Griskött	0,81	0,78	0,76	0,73	0,68	0,67	0,69	0,70	0,70	0,73
Lammkött	0,37	0,35	0,38	0,36	0,34	0,32	0,31	0,31	0,28	0,28
Matfågel	0,69	0,70	0,71	0,68	0,65	0,65	0,66	0,66	0,67	0,68
Ägg	0,89	0,87	0,89	0,92	0,91	0,94	0,90	0,91	0,94	0,93
K-mjölk	0,95	0,90	1,00	1,02	1,08	1,07	1,02	1,03	1,01	1,00
Grädde	1,00	1,00	1,00	1,00	0,78	0,78	0,78	0,77	0,77	0,81
Mjölkpulver	4,01	3,72	1,27	3,05	2,49	8,31	21,12	15,00	10,00	8,46
Syrad mejeri	0,82	0,82	0,81	0,80	0,76	0,75	0,73	0,73	0,75	0,77
Smör	2,27	1,82	0,71	0,59	0,58	0,71	0,66	0,59	0,57	0,58
Ost	0,66	0,61	0,59	0,58	0,56	0,47	0,45	0,46	0,45	0,45
Mjölkekv.	0,93	0,89	0,77	0,78	0,77	0,78	0,77	0,77	0,75	0,74
Matpotatis	0,75	0,76	0,75	0,77	0,79	0,79	0,78	0,77	0,77	0,76
Socker	0,87	1,00	0,95	0,83	0,91	0,84	0,96	0,78	0,88	
Vete	1,20	1,13	1,08	1,01	1,09	0,99	1,58	1,39	1,10	1,32
Råg	1,13	1,40	1,16	1,13	1,10	1,42	1,74	1,60	0,90	1,16
Korn	1,30	1,31	1,25	1,20	1,32	1,34	1,33	1,36	1,25	1,46
Havre	1,26	1,25	1,19	1,33	1,38	1,49	1,35	1,51	1,36	1,56
Spannmål	1,22	1,19	1,12	1,11	1,17	1,14	1,44	1,37	1,24	1,36

Källa: Jordbruksverket

Regeringen

Regeringsbeslut

IV 3

2017-02-09
N2017/01029/SUN

Näringsdepartementet

Statens jordbruksverk

551 82 Jönköping

Uppdrag att genomföra åtgärder inom ramen för livsmedelsstrategin

Regeringens beslut

Regeringen uppdrar åt Statens jordbruksverk (Jordbruksverket) att genomföra ett antal åtgärder inom ramen för livsmedelsstrategin i propositionen En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet (prop. 2016/17:104). Syftet med livsmedelsstrategin är att skapa en långsiktigt hållbar och konkurrenskraftig livsmedelskedja. I livsmedelsstrategin föreslås ett övergripande och tre strategiska mål.

Kostnaderna för nedanstående uppdrag ska belasta utgiftsområde 23 Areella näringar, landsbygd och livsmedel, anslaget 1:15 Konkurrenskraftig livsmedelssektor, anslagspost 6 Övriga åtgärder inom konkurrenskraftig livsmedelssektor. Medlen betalas ut efter rekvisition ställd till Kammarkollegiet. För 2017 får Jordbruksverket högst rekvisitära 11,5 miljoner kronor. För 2018 och 2019 beräknas högst 13 miljoner kronor respektive 7,5 miljoner kronor för dessa åtgärder. Rekvisitionen ska ske senast den 1 december. En årlig ekonomisk redovisning av respektive uppdrag ska lämnas senast den 28 februari till Regeringskansliet (Näringsdepartementet). Medel som inte har utnyttjats ska återbetalas till Kammarkollegiet på bankgiro 5052-5781 senast den 28 februari året efter rekvisitionen. Redovisning, rekvisition och återbetalning ska hänvisa till det diarienummer som detta beslut har.

1. Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin

Regeringen uppdrar åt Jordbruksverket att löpande följa och utvärdera genomförandet av livsmedelsstrategin. I uppdraget ingår att formulera relevanta indikatorer för uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin.

Utgångspunkten för förslagen är målen och de bedömningar som regeringen gör i propositionen *En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet*. Uppdraget att formulera relevanta indikatorer ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 30 juni 2017.

Uppföljning och utvärdering av livsmedelsstrategin ska därefter göras årligen senast den 31 mars med en fördjupad analys vart fjärde år. En första fördjupad analys ska rapporteras till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 20 december 2020.

Arbetet ska göras i samråd med berörda myndigheter. Jordbruksverket ska informera Regeringskansliet (Näringsdepartementet) om uppdragets genomförande senast den 15 mars 2017. Jordbruksverket får för uppdragets genomförande använda högst 4 miljoner kronor under 2017–2019.

2. Kunskapsutveckling för kostnadseffektivt byggande inom animalieproduktionen

Regeringen uppdrar åt Jordbruksverket att föreslå en eller flera lämpliga aktörer som långsiktigt kan ta eget eller gemensamt ansvar för kunskapsutvecklingen och kunskapsförsörjningen för kostnadseffektivt byggande inom animalieproduktionen. Det behövs ett samlat grepp kring kompetensutvecklingen inom byggområdet för att säkerställa en konkurrenskraftig framtida animalieproduktion. Jordbruksverket ska även identifiera kunskapsområden som har stor betydelse för kostnadseffektivt byggande och där kunskapsutvecklingen brister. En del i uppdraget är att undersöka de totala kostnaderna för åtgärden samt möjliga samfinansieringsmodeller mellan det offentliga och näringen. I uppdraget ingår vidare att ta del av erfarenheter från andra relevanta länder, såsom Danmark.

För att utveckla byggande för animalieproduktionen är det angeläget att kompetenser inom bland annat byggteknik, djurhållning och ekonomi kan kombineras. Inom ramen för uppdraget ska Jordbruksverket därför samråda med berörda intressenter inom näringen, rådgivningsorganisationer och lämpliga högskolor och institut.

Baserat på Jordbruksverkets förslag avser regeringen besluta om relevanta åtgärder inom ramen för livsmedelsstrategin för att öka förutsättningarna för kostnadseffektivt byggande inom animalieproduktionen.

Jordbruksverket ska informera Regeringskansliet (Näringsdepartementet) om uppdragets genomförande senast den 1 juni 2017 och senast den 1 december 2017. En redovisning av uppdraget ska lämnas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 15 mars 2018. Jordbruksverket får för uppdragets genomförande använda sammanlagt högst 2 miljoner kronor 2017 och 2018.

3. Vattenbruk

Regeringen uppdrar åt Jordbruksverket att genomföra åtgärder i Handlingsplanen för utveckling av svenskt vattenbruk – konkretisering av Strategi 2012–2020. Både handlingsplanen och strategin har tagits fram genom ett brett samarbete mellan myndigheter, näring, forskning och intressorganisationer under ledning av Jordbruksverket. Fortsatt samarbete och dialog bör ligga till grund för prioriteringar och genomförande av åtgärder. I de fall åtgärder utgör statligt stöd måste en statsstödsrättslig grund föreslås före genomförandet.

En årlig redovisning av genomförandet ska lämnas i Jordbruksverket årsredovisning. En slutredovisning ska lämnas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 28 februari 2020. Jordbruksverket får för uppdragets genomförande använda högst 14 miljoner kronor under 2017–2019.

4. Kompetensutveckling och digitalisering inom djurskyddskontrollen

Regeringen uppdrar åt Jordbruksverket att, efter samråd med länsstyrelserna, genomföra åtgärder för att stödja kompetensutvecklingen och utvecklingen av digitala verktyg som underlättar genomförandet av inspektioner och övrigt kontrollarbete och som bidrar till att öka kvaliteten, likvärdigheten och effektiviteten i djurskyddskontrollen.

En årlig redovisning av genomförandet ska lämnas i Jordbruksverkets årsredovisning. En slutredovisning ska lämnas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 28 februari 2020. Jordbruksverket får för uppdragets genomförande använda högst 8 miljoner kronor under 2017–2019.

5. Rådgivningsmodell inom animalieproduktionen

Regeringen uppdrar åt Jordbruksverket att, i nära samarbete med företrädare för länsstyrelserna, jordbruksnäringen, relevanta forskningsorgan samt övriga relevanta intressenter till exempel miljö-, konsument- och djurskyddsorganisationer, kartlägga och analysera förutsättningarna för att använda en liknande modell som Greppa Näringen inom animalieproduktionens område och för andra djurrelaterade lantbruksverksamheter. I uppdraget ingår också att föreslå hur ett system för ökad kunskapsöverföring och samverkan mellan myndigheter och näringen kan inrättas i syfte att främja en god djurhållning, hållbar animalieproduktion och företagens lönsamhet. Jordbruksverket ska även lämna ett förslag till hur finansieringen av ett sådant system, inom ramen för landsbygdsprogrammet, kan utformas.

Greppa Näringen är ett projekt på miljöområdet där Jordbruksverket, som är ytterst ansvarig för projektet, arbetar tillsammans med länsstyrelserna, Lantbrukarnas Riksförbund och privata rådgivningsorgan för att överföra kunskap till företagare om lösningar som ligger i framkant avseende utsläpp av klimatgaser, minskad övergödning och säker användning av växtskyddsmedel. Kunskapsöverföringen utgör samtidigt en drivkraft för lönsam tillväxt i den svenska lantbruksnäringen.

Jordbruksverket ska informera Regeringskansliet (Näringsdepartementet) om uppdragets genomförande senast den 28 februari 2018 och en slutredovisning av uppdraget ska lämnas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 28 februari 2019.

Jordbruksverket får för uppdragets genomförande använda sammanlagt högst 4 miljoner kronor för 2017 och 2018, varav högst 500 000 kronor per år ska ställas till länsstyrelsernas förfogande för deltagande i arbetet.

Skälen för regeringens beslut

Regeringen beslutade den 26 januari 2017 om prop. 2016/17:104 En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet.

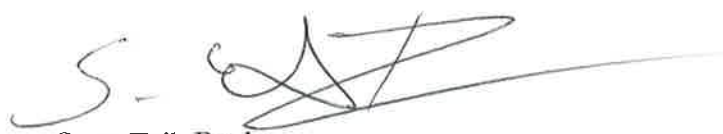
I strategin anges ett övergripande mål och mål för de tre olika strategiska områdena regler och villkor, konsument och marknad samt kunskap och innovation.

Regeringen anser att svensk livsmedelsproduktion har förutsättningar att bidra till ökad sysselsättning och tillväxt och samtidigt bidra till att stärka den hållbara utvecklingen i Sverige, EU och globalt. En långsiktig livsmedelsstrategi är ett viktigt verktyg för att främja en konkurrenskraftig livsmedelsproduktion i Sverige. Arbetet omfattar hela värdekedjan, från primärproduktion till konsument. Strategin och dess målsättning ska bidra till att det finns goda förutsättningar för en större produktion och konsumtion av svenska livsmedel samt bättre möjligheter för konsumenterna, oavsett bakgrund, att göra medvetna val.

Genom att Jordbruksverket får i uppdrag att genomföra ett antal åtgärder kopplade till livsmedelsstrategin läggs grunden för en stärkt konkurrenskraft i livsmedelskedjan. Detta bidrar bland annat till en långsiktig och hållbar ökning av svensk livsmedelsproduktion, en livskraftig landsbygd och högre sysselsättning i hela landet.

Jordbruksverket spelar en viktig roll i genomförandet av livsmedelsstrategin och regeringen avser att återkomma med fler uppdrag inom ramen för livsmedelsstrategin till Jordbruksverket.

På regeringens vägnar

Sven-Erik Bucht

Anna Elworth

Kopia till

Statsrådsberedningen/SAM

Justitiedepartementet/SSK och L1

Utrikesdepartementet/HI, FH och F

Socialdepartementet/FS och FTS

Finansdepartementet/BA, KO, OU och SFÖ

Miljö- och energidepartementet/NM och MM

Näringsdepartementet/DL, KSR, EUI, JM, FJR, HL, RTS, AS, PBB, SB, FÖF
och I'I'

Kulturdepartementet/KL

Arbetsmarknadsdepartementet/AM

Kammarkollegiet

Länsstyrelserna

Naturvårdsverket

Sveriges lantbruksuniversitet

Tillväxtverket

Verket för innovationssystem

Agrifood Economics Centre

Rapporten kan beställas från

Jordbruksverket • 551 82 Jönköping • Tfn 036-15 50 00 (vx) • Fax 036-34 04 14
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se